

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

**TÜRK DİL KURUMU'NUN İLKÖĞRETİM OKULLARI İÇİN
YAYINLADIĞI TÜRKÇE SÖZLÜĞÜNÜN TOPLUMSAL CİNSİYET
AÇISINDAN ANALİZİ**

Şeniz ARSLAN COŞAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

TÜRK DİL KURUMU'NUN İLKÖĞRETİM OKULLARI İÇİN YAYINLADIĞI TÜRKÇE
SÖZLÜĞÜNÜN TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN ANALİZİ

Şeniz ARSLAN COŞAR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

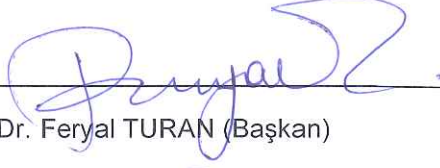
Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Şeniz ARSLAN COŞAR tarafından hazırlanan "Türk Dil Kurumu'nun İlköğretim Okulları İçin Yayınladığı Türkçe Sözlüğünün Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi" başlıklı bu çalışma, 07 Eylül 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Feryal TURAN (Başkan)

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN (Danışman)

Doç. Dr. Aysel GÜNİNDİ ERSÖZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

07.09.2018

Şeniz ARSLAN COŞAR

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

☒ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

☐ **Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

☐ **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

☐ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

16 /10/2018

Şeniz ARSLAN COŞAR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

16 /10/2018

şeniz ARSLAN COşAR

ADAMA

Zeynep Ada ve Elif Su'ya...

TEŐEKKÖRLER

Bu tezin yazım aőamasında benden manevi desteklerini esirgemeyen aileme, beni sürekli yazma konusunda teşvik eden dostum Dr. Neslihan İlarslan Duygu'ya, Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programının değerli akademisyenleriyle birlikte tezimin yazımının her aőamasında benden desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Aylin Görgün Baran'a teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

ARSLAN COŞAR, Şeniz. *Türk Dil Kurumu'nun İlköğretim Okulları İçin Yayınladığı Türkçe Sözlüğünün Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Toplumsal cinsiyet ile dil arasındaki ilişkiye odaklanan bu çalışmada, 1932 yılında kurulmuş olan ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi Dil politikasını belirleyen Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük'ündeki sözcüklerin fallogosantrik içerik analizi yapılmaktadır. Bu çalışma ile TDK'nın, bireylerin daha küçük yaşlardan itibaren toplumda eril bir dilin kullanımının nasıl normalleştirildiği ve bunun Türkiye'de kadınların ikinci konumda görülmesinin süreklilik taşımasındaki etkilerinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Çalışmamızda yapılan analizde eril bakış açısıyla ele alınan ilköğretim sözlüğünün cinsiyetçi bir yaklaşım sergilediği ve bu yaklaşımın kullanılan eril dil üzerinden kuşaktan kuşağa aktarılarak sürekliliğinin sağlandığı tespit edilmiştir. Bu konuda cinsiyetçi bakış ve anlayışın yok edilebilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve bu alana katkı yapmış olan sosyolog, edebiyatçı, halk bilimci, antropolog, hekim, mühendis vb. bilim insanlarından bir ekibin sözlüğü yeniden oluşturacak çalışmalara başlaması kaçınılmazdır.

Anahtar Sözcükler

İçerik analizi, eril/dişil dil, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, fallus, fallogosentrizm, fallogosentrik, postmodern

ABSTRACT

ARSLAN COŞAR, Şeniz. *An Analysis of the Primary School Dictionary Published by The Turkish Language Association in terms of Gender*, Master's Thesis, Ankara, 2017.

Within this gender and language relation focused study, a phallogocentric content analysis is carried out regarding the words taking place in the Primary School Dictionary Published by The Turkish Language Association which was founded in 1932 and determining the official language policy of the Government of Turkish Republic. With this study, it is aimed to reveal how TDK normalises the usage of a masculine language since early ages and to reveal its effects on permanency of the consideration of women being in second status in Turkey. In the analysis of this study it is determined that primary school dictionary which is handled with the masculine point of view presents a sexist approach and sustainability of this approach is inherited from generation to generation provided with this masculine language. To eliminate the sexist view and understanding in this issue, it is inevitable to start to rewriting the dictionary with a team formed by sociology, literary, folklore, anthropology, medicine, engineering etc. scientists, who contributed to this issue and are sensitive to gender equality.

Key Words

Content analysis, masculine/feminine speech, sex, gender, phallus, phallogocentrism, phallogocentric, postmodern

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ADAMA.....	v
TEŞEKKÜRLER.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN ALANI VE METODU.....	5
1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	5
1.1.1 Problem.....	5
1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
1.3 ARAŞTIRMANIN METODU.....	7
1.3.1 İçerik Analizi.....	8
1.4 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	10
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1 AYDINLANMA ÇAĞI.....	12
2.1.1 Modernizm.....	12
2.1.2 Erkekliğin (!) Modernizme Geçişi.....	13
2.1.3 Rasyonalizme Karşıt Olarak Ampirizm.....	15
2.1.3.1 Kadınların Aydınlanmacı Düşünceye Başkaldırıları ve Feminist Ampirizm.....	16

2.2	POSTMODERNİZM.....	18
2.3	YAPISALCILIK VE POSTYAPISALCILIK.....	21
	2.3.1 Saussure ve Barthes'ın Dil Görüşleri.....	24
	2.3.2 Derrida'nın Yapısökümü.....	30
2.4	LACANCI PSİKANALİZDE DİL VE FALLUSUN ANLAMI.....	37
2.5	POSTMODERN FEMİNİZM.....	39
	2.5.1 Fransız Feminizmi.....	41
2.6	BANDURA'NIN SOSYAL ÖĞRENME KURAMI.....	48
3.	BÖLÜM: İLKÖĞRETİM TÜRKÇE SÖZLÜĞÜNÜN ANALİZİ.....	53
3.1	SÖZLÜĞE İLİŞKİN GENEL VERİLER.....	53
	3.1.1. Türk Dil Kurumu'na Bir Bakış.....	53
	3.1.2 Sözlüğün Genel Bir Sunumu.....	54
3.2	SÖZLÜKTE YER ALAN KELİMELERİN FALLOGOSANTRİK İÇERİK ANALİZİ VERİLERİ.....	57
	3.2.1 Temalar.....	58
	3.2.1.1 Hiyerarşik Sıralama.....	58
	3.2.1.2 Görünmezlik.....	60
	3.2.1.3 Gerçekliğin Çarpıtılması.....	63
	3.2.1.4 Sosyal Öğrenmenin Pekiştirilmesi.....	66
	SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	71
	KAYNAKÇA.....	74
	EK-1 Türk Dil Kurumu İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük'te Yer Alan Fallogosantrik Kelime ve Kelime Anlamları.....	79
	EK-2 Orjinallik Raporu.....	96
	EK-3 Etik Komisyon Muafiyet Formu.....	98

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1-	İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük'te kullanılan kısaltmalar.....	55
Tablo 2-	Hiyerarşik sıralama teması için dikkat çekici örnekler.....	58
Tablo 3-	Görünmezlik teması için dikkat çekici örnekler.....	61
Tablo 4-	Gerçekliğin çarpıtılması teması için dikkat çekici örnekler.....	64
Tablo 5-	İdeal sunum/çözüm önerileri.....	66
Tablo 6-	Gerçeğin eksik sunulduğu ya da çarpıtıldığı kelimeler için cümle içinde kullanım örnekleri.....	68
Tablo 7-	Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama adına cümle içinde kullanım örnekleri.....	68

GİRİŞ

İnsan yaşamının bir öğrenme süreci olduğu konusu bilinen bir gerçekliktir. Bu süreç bebeklik çağlarından itibaren başlar ve yaşamının sonuna kadar devam eder. Sosyolojide bu sürecin adına toplumsallaşma/sosyalleşme adı verilir. Sosyalleşme bir toplumun yapma, duyma ve düşünme biçimlerinin öğrenilerek kazanılması ve bireyin içselleştirmesi olarak tanımlanır (Tan, 1985, s. 35). Öğrenme sürecinde çocuğun zihnine yerleşen gösterge ve semboller onun konuşmaya başlamasıyla canlılık kazanır ve devam ettirir. Bu bağlamda dilin kullanımı yoluyla meramını anlatmaya başlaması toplumun verili kodları ile gerçekleşir. Yapısalcıların ifade ettiği üzere dil yapısal bir unsur olarak bireye verili gelir ve toplumun dilini öğrendikçe kültürünü de öğrenir ve topluma uyumu artmaya başlar. Bu bakımdan sosyalleşme süreci aynı zamanda topluma uyumlu birey yetiştirme sürecidir. Bireyin dili kullanması zihne kodlanan mesaj ve simgelerle ilişkilidir ve hafızada depolanan bilgiler öğrendiği dilin bilgileridir. Böylece birey, küçük yaşlardan itibaren zihinde oluşan şemalar aracılığı ile söylenenleri algılar ve toplumdaki rollerini gerçekleştirir (Poyraz Tacoğlu, 2012, s. 114-115). Bu konuda Freud “kateksis” terimini zihinsel bir nesneye, diğer bir deyişle bir görüş veya imgeye bağlanan psişik yük ve içgüdüsel enerjiyi belirtmek için kullanır. Connell (1998, s. 156) ise kateksis kavramı ile yapıya göndermede bulunur ve kateksis kavramını bir kişinin başka bir kişiye duygusal bağlanımını örgütleyen yapı ile ilgili olarak tanımlamaktadır. Ona göre gerçek dünyada nesneler, ötekiler, ile bir duygu yükü içeren toplumsal ilişkiler kuruludur. Bu duygu yükünün sevecen olabileceği gibi düşmanca olabileceğini de söyler.

Bu açıklamalar çerçevesinde arzunun toplumsal olarak örgütlenmesi, enest tabusu, reşit olma yaşı ve eşcinsellik hakkındaki gibi yasalar ve yasaklar işte bu kateksis yapı üzerinden işler (Connell, 1998, s. 157) . Modern batı toplumlarında da bu yasalar ve yasaklar eril bilim tarafından Babanın Yasası olarak tanımlanır. Arzunun psişik olarak ya da toplumsal olarak örgütlenmesinden tutun özel mülkiyetin sahipliğine kadarki geniş bir yelpazede

cinsiyetler arası ilişkileri düzenleyen Babanın Yasasının eril bir dille yazılmış olması ve bu yasanın varoluşçu bir yaklaşımla evrenselleştirilmiş olması bugün özellikle post modern feminizmin eleştiri odağındadır.

Yazılı metinlerdeki erkek aklını ve dolayısı ile eril dilin hâkimiyetini işaret eden fallogosantrik kavramı kadınlığın eril yazında nasıl konumlandırıldığına ilişkindir. Bu konumlandırmanın batı felsefesinde nasıl evrenselleştirildiği ancak yapısökümcü bir yaklaşımla gözer önüne serilebilir.

Bugün postmodern feministlerin de dil analiz yöntemlerini kullandıkları, yapısökümcülüğün önde gelen isimlerinden Derrida, her imleyen bir imleneni gösterdiğini söyleyen Sassure'cı yapısalcı yaklaşıma karşı çıkmaktadır. Örneğin Çile adlı kitabında ödev ve borç kavramları üzerinde durmakta bu kelimelerin İngilizce, Fransızca, Almanca ve Hintçe'de hem tek başlarına farklı anlamlar taşıyor olduğunu hem de birbirilerine farklı anlamlar yükleyebiliyor olduğunu belirtmektedir (2008a, s. 71-79). Derrida'ya göre bu durum insanlığı evrenselleştirici bir bakışa götürmekte ve özcülükten başka bir şey ifade etmemektedir.

Çocukların daha 7-8 yaşlarından başlayarak eril dilin nasıl hâkim kılındığını göstermek adına Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından yayınlanan "İlköğretim Okulları Türkçe Sözlüğü"nün incelendiği bu çalışmada, sözlükte yer alan kelimelerin ve bu kelimeler için sunulan anlamlarının fallogosantrik içerik analizi yapılmış ve bu analiz ile sözlükte cinsiyet ayrımcılığı barındıran kelime ve kelime anlamları tespit edilmiştir. Bu çalışmada cinsiyet ayrımcılığı barındıran, fallus merkezli kelime ve kelime anlamlarının, yani eril dilin yansımalarının, neler olduğu saptandıktan sonra cinsiyetçi kelimelerin yerine eşitlikçi bir dil kurmaya yönelik çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir.

Derrida'nın geliştirdiği bir kavram olan **fallogosantrizm**, "fallosentrizm" (fallus merkezcilik) ve "logosentrizm" (söz merkezcilik) kelimelerinin birleşiminden meydana gelir. Fallogosantrizm erkek egemenliğini pekiştiren, düşünce, konuşma ya da eril yazını, kısacası erkek dilini ifade etmek için postmodern feministler tarafından sıklıkla kullanılır.

Araştırmada, post yapısalcılık, post feminizm ve sosyal öğrenme kuramlarından hareket edilmiştir. Özellikle Fransız Feminizminin üç önemli temsilcisi olan Luce Irigaray, Helene Cixous ve Julia Kristeva'nın dil görüşleri çerçevesinde nitel düzeyde bir içerik analizi yapılmıştır.

Fransız Feministlere göre erkek özne kendini dil üzerinden şöyle kurar:

- Kültür-doğa, zihin-beden, akıl-duygu, etken-edilgen, özne-nesne gibi dikotomilerde erkeği üst sırada konumlandırır, kadın ve kadınsı olanı eksik ve iğdiş olarak sunar. Dilde yer alan bu dikotomik yapılarda **hiyerarşik bir sıralama** vardır.
- Sadece erkeklerle/erille ilişkili alanlar kurgulanmış olup kadınla/dışil olanla ilgili olan alanlar **görünmez** kılınmıştır.
- Kadınla ilgili bilgilerde **gerçeklik çarpıtılmıştır**.

Çalışmada içerik analizine geçmeden önce tanımlayıcı veriler olarak, çalışmaya konu sözlüğü hazırlayan Türk Dil Kurumunun kısa bir tarihinden ve sözlüğün kapak kısmının ve içindeki diğer kısımların genel bir sunumu verilmiştir. Sonrasında yapısökümcü bir içerik analizi ile sözlükteki tüm kelimeler tek tek incelenmiştir. Sözlükte, kadını hiyerarşik olarak ikinci konumda sıralayan, kadını görünmez kılan ve kadınla ilgili gerçeklikleri çarpıtan dizgeler ayrıca Ferdinand de Saussure'ün ve Roland Barthes'ın yapısalcı dilbilim kuramları kapsamında da analiz edilmiştir. Saussure'ün **gösterge (imge) - gösteren (biçim) - gösterilen (anlam)** ilişkisi ve Barthes'ın **düz anlam - yan anlam** yaklaşımları destekleyici birer analiz aracı olarak kullanılmıştır.

Hiyerarşik sıralama, görünmezlik ve gerçekliğin çarpıtılması temalarına ilaveten Bandura'nın sosyal öğrenme teorisi bir diğer tema olarak ele alınmıştır. "Bandura'nın Sosyal Öğrenme Teorisi" ile bir gösteren olan sözlüğün ve bu sözlükteki kelime ve anlamlarının, çocukların zihnindeki kavramsal şemaları nasıl oluşturduğu ve eril dili nasıl pekiştirdiği anlatılmıştır. Bandura'nın sosyal öğrenme teorisi kapsamında sözlükte cinsiyet ayrımcılığı barındıran gösterenlerin yerine ideal biçim önerileri sunulmuş, özellikle gerçekliğin çarpıtıldığı kelime ve kelime anlamları için cümle içinde kullanım örnekleri

verilmiş ve toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmak adına analiz kapsamında yer almayan (sorunlu olmayan) bazı kelimelerin cümle içinde kullanım örnekleri, daha çok liberal ve Marksist feminist bir yaklaşımla sunulmuştur.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse aklın üstünlüğü, bilimsel ve evrensel doğrular, sistematik düşünme ve pozitivizme dayanan modern dönem erkek aklı toplumsal farklılıkları, tikel yaşamları görmezden gelip genel geçer kurallar koyar ve bu kurallarla toplumsal düzeni yine erkek olanın lehine kurar. Bu düzende kadına ait olan alta sıralanır, görmezden gelinir ve kadınla ilgili gerçeklikler çarpıtılır. Bu çalışmada ele alınan ilköğretim sözlüğü de bu erkek aklın eseridir, diyebiliriz. Bu kapsamda sonuç bölümünde toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmak adına sözlüğün oluşturulmasına dair çözüm önerileri sunulmuştur.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ALANI VE METODU

1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Bu çalışmanın konusu, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından yayınlanan “İlköğretim Okulları Türkçe Sözlüğü”nde yer alan kelimelerin ve bu kelimeler için sunulan anlamlarının cinsiyet ayrımcılığı çerçevesinde fallogosantrik analizinin yapılmasıdır. Derrida’nın geliştirdiği bir kavram olan fallogosantrizm, “fallosentrizm” (fallus merkezcilik) ve “logosentrizm” (söz merkezcilik) kelimelerinin birleşiminden meydana gelir (Donovan, 2014, s. 217). Fallogosantrizm erkek egemenliğini pekiştiren, düşünce, konuşma ya da eril yazını, kısacası erkek dilini ifade etmek için postmodern feministler tarafından sıklıkla kullanılır. Özellikle modern batı felsefesinde, erkek egemenliğinin pekiştirilmesi kendini gramer yapılarında bile açıkça belli eder.

Her ne kadar Hint Avrupa dil ailelerinde olduğu gibi gramer yapısı eril/dişil ayrımına tabi olmasa da Türkçe’de de erkeğin kadına göre hiyerarşik açıdan daha üste sıralandığı, kadın ya da dişil ile ilgili olanın nesneleştirildiği ve değersizleştirildiği ve anlam çarpıtmalarına uğratıldığı bilinmektedir.

Bu kapsamda çalışmada, “İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük”te yer alan cinsiyetçi kelimeler ve söz dizgeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan sözlüğün kullanıcıları olan ilköğretim çocuklarının yaşları dikkate alındığında eril dilin ideolojik aygıtlarla nasıl pekiştirildiğinin gözler önüne serilmesi de diğer bir önemli husustur.

1.1.1 Problem

Fallus merkezli dilde, kadının konumu erkeğe bağlıdır, erkeğin sınırlarını çizdiği kadardır. Bu fallus merkezli yaklaşımda kadınlar erkeklerin ya aynısı olmak ya zıttı olmak ya da türevi olmak zorundadır. Hatta kadınlar çoğu zaman bu dilde görünmez olmuştur. Fallus merkezli, eril dil kadınlar aleyhine sürekli yan

anlamlar türeterek mevcudiyetini korumuştur. Ancak kadını görmezden gelen, onunla ilgili olanı değersizleştiren ve sınırlandıran bu eril dilin alt üst edilmesi ve kadınla ilgili olanın, öteki olanın, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yeniden değerli olması gerekir. Bu kapsamda nitel bir araştırma olan bu çalışmada, söz konusu sözlükte yer alan kelimeler ve bunların anlamlarının analizi için Fransız postmodern feminizmi, post yapısalcılık ve sosyal öğrenme kuramlarından hareketle geliştirilen soru cümleleri aşağıdaki gibidir:

- Kültür-doğa, zihin-beden, akıl-duygu, etken-edilgen, özne-nesne gibi değerli ve değersiz ayrımı yapan, erkeği üste konumlandıran, kadın ve kadınsı olanı eksik ve iğdiş olarak sunan **hiyerarşik sıralama** var mıdır?
- Sadece erkeklerle/erille ilişkili olup kadınla/dişiş olanı **görünmez** kılan sözcük ve anlamlar var mıdır?
- Kadınla ilgili olup da **gerçekliği çarpıtılmış** olarak sunan kelimeler var mıdır?
- Hiyerarşik sıralama, görünmez olma ve gerçekliğin çarpıtılması kapsamında kadına ilişkin olumsuz sözcük anlamları, **yan anlam türemesinden** mi kaynaklanıyor?
- Kadını değersizleştiren kelime ve kelime anlamları şimdiki toplumsal gerçekliğe, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği açısından, uyuyor mu?
- Kadınla ilgili olanı, öteki olanı, değerli kılacak somut öneriler sunulabilir mi?

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanıp yayınlanan “İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük”ün fallogosantrik içerik analizi yapılarak, sözlükteki fallus merkezli kelime ve kelime anlamlarının yani diğer bir ifadeyle cinsiyetçi dizgelerin varlığı tespit edildikten sonra bu cinsiyetçi kelimelerin yerine eşitlikçi bir dil kurmaya yönelik çözüm önerileri sunulması hedeflenmiştir.

Cinsiyetçi anlam içeren kelimeler için alternatif sunum önerileri verilmiştir. Kimileyin de cinsiyetçi olduğu düşünülen kelimenin doğrudan kendisinin ya da

cinsiyetçi kelime anlamlarının sözlükten çıkarılması önerilmiştir. Burada amaç erkek gibi güçlü değil, “kadın olarak güçlü” bir kadın imgelemi kurmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmaktır. Yine sözlükte yer alan bazı kelimelere yönelik anlamı somutlaştıran cümle içinde kullanım örnekleri verilmiştir. Bu cümle içinde kullanım örneklerinin sunulmasındaki amaç da kadınlara yönelik pozitif cinsiyet ayrımcılığı sağlayarak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaktır.

1.3 ARAŞTIRMANIN METODU

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesini Postmodern feminizm, post yapısalcılık ve sosyal öğrenme kuramları oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama materyali olarak 2014 baskılı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük” kullanılmıştır. Sözcükler ve anlamları tek tek incelenerek kayıtlama yönergesine göre fallogosantrik içerik analizine tabi tutulmuştur.

Bu kapsamda çalışmada, Fransız Feminizmi de denen Postmodern Feminist Kuramın üç önemli temsilcisi olan Luce Irigaray, Helene Cixous ve Julia Kristeva’nın görüşlerinden faydalanarak “hiyerarşik sıralama(1), görünmezlik(2) ve gerçekliğin çarpıtılması(3)” temaları oluşturulmuştur. Ayrıca sosyal öğrenme ve önerilen kelimeleri yeniden şekillendirme(4) konusu da temalaştırılmıştır. Böylece çalışmanın analizi 4 tema üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Yapısalcılığı bir dünya görüşü olarak değil bir yöntem olarak kullandığımız sürece faydalı hale gelebilir. Mesela Saussure’ün göstergebilimindeki bir gösterenin kullanımı diğer gösterenlerin olumsuzlanması, reddedilmesini veya unutulmasını gerektiren dilbilimsel sürecin bir parçasıdır, diye açıkladığı “farklılık” ilkesi, hiyerarşik sıralama, görünmezlik ve gerçekliğin çarpıtılması temalarının tespitinde bir araç olarak kullanılmıştır. Daha da açık ifade etmek gerekirse Saussure’cü bu ilkeye göre gündüz geceden, beyaz siyahtan, erkek kadından farklılığı açısından bir işaret olarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla farklılık ilkesi ile meşrulaştırılan bu ikili ayrımlar yine Derrida’nın art zamanlık

görüşü üzerinden kadının lehine yeniden normalleştirme sürecinde konumlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın problemini oluşturan ve fallogosentrik analiz aracı olarak kullanılan bu dört tema ile kelimeler nitel içerik analizine tabi tutulmuştur.

İlk üç tema ile cinsiyetçi olduğu tespit edilen kelimelere yönelik dönüştürücü çözüm önerileri yapısökümcü bir yaklaşımla, yine yapısalcı gösterge bilimin bazı ilkelerine dayanarak, sunulmaktadır. Diğer tema ise Bandura'nın sosyal öğrenme kuramından faydalananarak, cümle içinde kullanım örnekleri ile öğrenme süreci toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama adına pekiştirilecek şekilde kullanılmıştır.

1.3.1 İçerik Analizi

İçerik analizi bir gözlem tekniği olarak iletişim çalışmalarıyla gündeme gelmiş ve giderek farklı konuların incelenmesinde olanak tanıyan bir biçim almıştır. Bu analizde metin içerikleri ve iletilen mesajların anlamı önem taşır. İçerik analizi saymaya bağlı olarak nicel olabileceği gibi mesajın hangi anlamlar taşıdığını ortaya koyma anlamında nitel de olabilir (Görgün Baran, 1997, s. 6). Bu çalışmada kelimelerin içeriklerinin fallogosantrik anlamların neler oluşunu tespit etmek bakımından nitel analize odaklanılmıştır.

İçerik analizi ile mevcut veriler özetlenir, standardize edilir, karşılaştırılır ya da başka biçime dönüştürülür. Böylelikle mesajın içeriğinin nesnel boyuta taşınması sağlanır. Aynı zamanda araştırmacı, içerik olarak kabul edilen anlamlandırmanın salt anlamsal düzeyin ne olduğunu keşfetmeye çalışır. Bir kayıtlama yönergesi üzerinden sistematize edilmiş sorular belirlenir ve bu sorular kodlayıcının gözlemleri doğrultusunda yanıtlanarak kuramla bağlandırılır ve temalaştırılır (Görgün Baran, 1997, s. 10-11).

Bu araştırmada da sözlükte yer alan cinsiyetçi kelimeler, içerik açısından “hiyerarşik sıralama, görünmez olma ve gerçekliğin çarpıtılması” temaları kapsamında sınıflandırılmıştır. Ayrıca cinsiyetçi olduğu tespit edilen kelime ve

kelime anlamları ise göstergebilimin bazı ilkelerinden ve Bandura'nın sosyal öğrenme kuramından yola çıkarak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan yeni sunum önerileri ile dönüştürülmüştür.

Tanesini'nin (2012, s. 121) de ifade ettiği gibi içerik analizinin üç temel özelliğe sahip olması beklenir:

- Nesnellik: Farklı gözlemcilerin ya da çözümleyicilerin aynı doküman üzerinde aynı sonuçları gözleyebilmesi gerekir.
- Sistemlilik: Araştırmanın yalnızca kendi araştırmasının amaçlarına uygun verileri çözümleyerek diğer verileri ihmal etmesini önler.
- Genellik: Bulguların kuramsal bir temele sahip olması gerekir.

İçerik analizinde görünen içeriği aşan sonuçlar çıkarmak önemlidir. Bu çıkarımlar metinlerin yüzeyinden derinine gitmeyi ifade eder. Yani semantik veya dilbilimsel yapılar ile psikolojik veya sosyolojik yapılar, davranışlar, ideolojiler ve tutumlar arasında bir ilişki kurmak gerekir. Metnin gizli/örtük anlamlarının incelenmesi, daha az örnekleme ve tarafsız olması gerekir. Ancak gizli/örtük anlam ele alınınca tarafsız olma konusu bir soru işaretine dönüşebilir. Bununla beraber feminizmin politik bir duruş sergilemesi nedeniyle pozitif bilimsel yaklaşımın iddia ettiği gibi bir tarafsız olma kaygısı yoktur. Çünkü Tanesini'nin (2012) de dediği gibi:

“Geleneksel nesnellik anlayışları bilimsel bilgiyi bilimsel-olmayan bilgilerden ayıran sınırı belirlemeye çalışmışlardır. Bu nesnellik anlayışları modern Batılı bilimin sunduğu belirli türden gerçeklik temsillerini nitelemek ve meşrulaştırmak için kullanılmıştır” (s. 195).

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada yapacağımız analizde tespit edilen tüm fallus merkezli kelimeler için olmasa da bazı çarpıcı örnekler, özellikle göstergebilimin öncüleri sayılan Saussure ve Barthes'ın dil görüşlerinden de yola çıkarak, düzanlam (denotation) ve yan anlam (konnotation) kapsamında ele alınacaktır (Erkman, 1987).

Özellikle gösterge bilimin gösteren-gösterilenin bağlanması ilkesinden bu kapsamda türetilen cinsiyetçi yan anlamlar için yine gösterge bilimin

eşzamanlılık- art zamanlılık ilkesinden faydalanarak bu cinsiyetçi kelime ve kelime anlamlarının, günümüz gerçeklerine aykırı olduğu (toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak politik gerçekliklere aykırı olduğu) iddiasından faydalanılacaktır.

1.4 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Analizi çok yaymamak adına sözlükte yer alan ve postmodernitenin kapsamına giren sınıf, ırk, etnisite gibi tikellikleri ve çeşitlilikleri ifade eden kelimeler ve/veya anlamlar bu çalışmanın kapsamında yer almamaktadır. Bu çalışmanın kapsamında ele alınan kelimeler ve anlamları, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına fallogosantrik analizi yapılmış olanlardır.

Çalışmanın kapsamı bu şekilde daraltılmış olsa da kavramsal ve kuramsal çerçevenin sınırlandırılması hiç de kolay olmamıştır. Çünkü önce dilin bireyleri- özneleri nasıl yapılandığına dair bir çok yapısalcı kuram literatür araştırmasına dahil edilmiş, daha sonra postmodern feminizm kapsamında fallus merkezli dilin modern batı felsefesinde nasıl yerleşik olduğu araştırılmıştır. Bunun için de klasik psikoloji, felsefe, teoloji, dilbilim ve gösterge bilim gibi yabancı olunan birçok alanda zorlu bir literatür taraması yapılmıştır.

Örneğin Derrida'nın yazılarında neden bahsettiğini anlamak için birazcık teoloji bilgisine sahip olmanız, birazcık Antik Yunan felsefesine vakıf olmanız gerekiyor. Yine aynı şekilde Fransız Feminizminin neden bahsettiğini anlamak için klasik psikanalizin ve varoluşçu felsefenin içeriğini biraz bilmek gerekir. Bu kapsamda çok fazla literatür araştırması yapmakla beraber, bu çalışmada yapılan analizin kapsamında faydalanılan kavramsal ve kuramsal çerçeveyi sınırlamak zorlayıcı olmuştur. Bununla birlikte tespit edilen fallogosantrik anlamlara ilişkin kelimelerin yerine önerilen kelimelerin toplumda meşruiyet kazanması için bu çalışmanın katkısı olduğu düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kadın erkek ikiliği üzerinden değerli olanı erkeklerle değersiz olanı kadınla ilişkilendiren, kadını görünmez kılan ya da en iyi ihtimalle erkeğin bir uzantısı sayan eril bir dille karşı karşıyayız. Bu eril dil hiç de masum değil öyle ki kimi zaman kadınla ilgili gerçekliği göstere göstere çarpıtabilmektedir. Bu kapsamda araştırmanın konusu olan sözlüğün post modern yaklaşımla, yapısökümcü bir analizini yapabilmek adına, kavramsal olarak post modernizme, post yapısalcılığa ve tabi konunun tarihsel bir perspektiften ele alınabilmesi için bunlardan önce aydınlanmacı düşünceye, ataerkinin modernizme nasıl eklemlendiğine ve aydınlanmacı düşünceye karşı kadınların çerçevesini çizebileceği bir ampirizmin nasıl olabileceğine bakmak gerekir.

Feminist kurama göre, toplumsal cinsiyet, kişilerin biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız olarak sosyal ve kültürel olarak belirlenmiş olan cinsiyet tanımlarıdır. Yani feminist kurama göre kadınlık ve erkeklik rollerini belirleyen toplumsal cinsiyet, bir kurmacadır, toplum tarafından inşa edilendir.

Amerikalıların Fransız Feminizmi diye adlandırdığı postmodern feminizmde bu kurmacanın toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında alt-üst edilmesi gerekir. Fransız feministlerine göre bu kurmaca yapısal anlamda dil ile kadınlar aleyhine pekiştirilir. Bu kapsamda eril dilin ve onun devamlılığını sağlayan aydınlanmacı bilimin metin analizlerinin yapısökümcü bir yaklaşımla yapılması gerekir. Bu yapısal, kurmaca dil, psikanaliz ve varoluşçu düşünce ile iç içedir.

İçerik analizi tekniğinin kullanıldığı bu çalışmanın kavramsal ve kuramsal sunumu modernizm ve post modernizm, özellikle dil açısından yapısalcılık- post yapısalcılık, Lacanda simgesel düzen, Bandura'nın sosyal öğrenme teorisi ve Fransız feminizmi eksenlerine odaklanmıştır.

2.1 AYDINLANMA ÇAĞI

Bu bölümde genel olarak modernizmin tanımından, modernizme geçişin tarihi sürecinden, modernizmin getirdiği kapitalist siteme ataerkinin nasıl eklemlendiğinden, bu dönemde epistemolojik olarak aklın karşısına çıkan empirizm/deneycilik yaklaşımından ve epistemolojik olarak feminist ampirizmden bahsedilmektedir.

2.1.1 Modernizm

Rönesans ve reform hareketleriyle birlikte ticaretin de 16. Yüzyıldan itibaren giderek gelişmesi ve teknolojik alandaki yenilikler kapsamında dinin daha doğrusu Kilisenin etkisi altında olan batı düşüncesi ancak 18. Yüzyılda özellikle sanayi devrimi ile modernizme ulaşmıştır. Bir hareket olarak Fransa'da ortaya çıkan modernizmin egemen kavramları aklın üstünlüğü, bilimsel ve evrensel doğrular, sistematik düşünme ve pozitivistmdir.

Modern kelimesinin kökenine bakacak olursak, kelime Latinceye dayanmakta ve “modernus” teriminden gelir. Modern kelimesi ilginçtir ki, ilk defa M.S. 5. Yy. da Hristiyanlığı, doğayı üstün tutan, ayın ve güneşin hareketlerini kutsayan pagan kültüründen ayırmak için kullanılmıştır. Daha sonra artık eskimiş Hristiyanlığa ve ortaçağ kilise egemenliğine karşı çıkan Modernizm kendini aydınlanma ve demokrasiye dayandırmıştır (Kızılçelik, 1994, s. 87).

Rönesans ve reform hareketlerinin yarattığı özgür düşünce ortamından olumlu yönde etkilenen teknik ve bilimsel çalışmalar, pazar ekonomisini destekleyen yeni üretim biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Şüphesiz ki su ve buharın gücüne dayanan bu mekanik çalışma biçimleri kadınların emeğini önemsizleştirmiş ve onları eve kapatmıştır. Özellikle İngiltere’de ortaya çıkan sanayi devrimi sayesinde makineleşme hızla artmış ve sermaye birikimlerine neden olmuştur. Sermaye birikimi erkeklerin elinde toplandıkça kadınlar daha çok eve kapanmış, nihayetinde her İngiliz erkeği kendi evinin kralı olmuştur.

Deniz Kandiyoti (1997) de pazar ekonomisinin sonuçlarını Bacılar, Cariyeler ve Yurttaşlar adlı kitabında şöyle dile getirmektedir:

“Pazar ekonomisine yönelik üretim biçimleri yayıldıkça bunların gerektirdiği beceriler, aletler, teknikleri, kredi ve nihayet para, erkeklerin elinde toplanıyor (ve bu gidişi hem yerel bürokratlar, hem uluslararası kalkınma fonları dağıtan örgütler daha da pekiştiriyor), kadınların evvelce önemli olan katkıları değerden düşüyordu. Sonunda kadınlar kendilerini beceri gerektirmeyen, makineleşmemiş ve ücretsiz işlerde, kenara itilmiş buluyorlardı. Bu çözümlemenin ardında yatan varsayım ise, kadınların toplumsal statünün üretime katkılarıyla koşut biçimde değişmesi gerektiği ve onların kenara itilmelerinin bir statü kaybına yol açabileceğiydi” (s. 10).

2.1.2 Erkekliğin (!) Modernizme Geçişi

Bu başlıkta kastedilen erkeklik elbette ki ataerkinin türevi olan hegemonik erkekliktir. Denilebilir ki modernizm ve sanayi devrimi ile birlikte ataerki ve hegemonik erkeklik artık dinin değil bilimin güvencesi altına alınmaya başlanmıştır.

Çalışmanın bu kısmında hegemonik erkekliğin ne olduğundan bahsetmek gerekir. Connell (1998, s. 245-252), kadın ve erkek ilişkilerini erkeklerin kadınlar üzerinde küresel bir egemenlik kurduğu bir sistemden söz eder. Buna ilaveten hegemonik erkeklik varlığını sadece kadınlar üzerinden inşa etmez aynı zamanda ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleri üzerinden de inşa edilir. Anlaşılacağı üzere hegemonik erkeklik kadın ve kadınsı olarak nitelenen “öteki” üzerinden varlığını sürdürür. Oysaki hegemonik bir erkekliğe karşılık hegemonik bir kadınlık yoktur.

Hegemonya, kadını kamusal alandan dışlayıp, özel alana- eve- hapsederken kadının emeğini değersizleştirip geçimlik ücreti erkeğe verdiği gibi sermayenin malların yönetim hakkını da erkeğe verir. Zaten hegemonik erkekliğin üste konumlandırılması sadece din tarafından değil aynı zamanda aile, okul, sokak,

medya, kamu kurumları, siyasal iktidarlar ve ekonomik yapılar aracılığıyla pekiştirilerek gelmiştir (Connell, 1998, s. 165-184).

Ancak evrensel bir ataerki ve erkeklik iddiası yavaş yavaş geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Yinelemek gerekirse evrensel anlamda güçlenen erkekliğin, kadının ve kadınsı olan her şeyin karşısında kendini inşa eden erkeklik olduğuna dikkat etmek gerekir.

Müslüman toplumlara bakıldığında da erkek egemenliğinin bir tek kurumla ilgili olmadığı görülür. Müslüman dünyasında erkek egemenliğinin dinle yani İslamiyet’le birebir ilişkilendirilmesi doğru değildir. Ancak erkek egemenliğine ilişkin olarak Müslüman toplumlarda benzerliğin artması, günümüz Müslüman toplumlarında dinin siyasallaştırılması ve modern siyasi kimlik mücadelelerinin ataerkillikleri birbirine yaklaştırmasından kaynaklandığı söylenebilir (Kandiyoti, 1997, s. 14).

Her ekonomik siteme eklenenebilen ataerki en iyi pazar ekonomisine adapte olmuştur. Modern tekniklerin artması ile tarımda ve sanayi sektöründe makineleşme artmış insan gücüne olan ihtiyaç giderek azalmıştır (Özkan, Al, & Yavuz, 2018).

Özellikle emek yoğun çalışılan tarım sektöründe yer bulan kadınlar, tarımda makineleşme ile birlikte hiyerarşik olarak erkeği üste sıralayan cinsiyetçi bir anlayışla çekirdek aile adı altında özel alana kapatılmıştır. Erkekler kamusal alanda yer alırken kadınlar özel alana hapsedilmiş ve dolayısıyla erkek ile kadın arasındaki cinsiyete dayalı iş bölümü de buna göre yapılmıştır. Ancak sanayileşme ile birlikte sanayide artan işgücü ihtiyacını karşılamak için kadınlar sanayi sektöründe işgücüne dâhil olmuştur. Sanayi sektörüne dâhil olan bu kadınlar, ücretlendirilmeyen ev içi işlerin (çocuk bakımı ve diğer işler) sorumluluğunu hala üstlenerek daha fazla ezilmişlerdir. Bununla beraber sanayi sektöründe sermayenin birikmesi ile birlikte iş gücüne ihtiyaç azalmaya başlayınca kadınlar evlerine geri dönmeye başlamışlardır. Özel mülkiyeti ve sermayeyi elinde tutan erkekler değerli işlerde çalışırken kadınlar sadece emek

yoğun, parasal karşılığı olmayan değersiz sayılan ev işleriyle ilgilenir olmuşlardır (Aldemir , 2016, s. 17-20).

Walby'nin (2016, s. 287-290) de bahsettiği gibi kapitalizm ile patriyarka arasındaki gerilim kadın emeğinin sömürülmesine dayanır. Birinci dünya savaşında kadınlar silah fabrikalarına girince güçlü bir patriyarkal direniş oluştu ve bu direnişin sonucunda kadınların işgücüne ancak daha düşük ücretlerle katılmasına izin verildi. Kadın istihdamı arttıkça erkekler daha üst kademelerde iş bulmaya başladı. Bu gelişmelerin sonucunda özel alandaki patriyarka kamusal patriyarkaya dönüştü.

Ataerkinin her ekonomik sisteme kolayca eklemlenebildiğini söylemek mümkündür. Patriyarkayı üretim tarzı, ücretli emek, devlet, erkek şiddeti, cinsellik ve kültürel yapılardaki ilişkiler kapsamında ele alan Walby'nin (2016) dediği gibi "... patriyarka çeşitli biçimler almaya açık bir toplumsal sistemdir" (s. 38-40).

2.1.3 Rasyonalizme Karşıt Olarak Ampirizm

Uşçuluk veya akılcılık olarak da ifade edilen rasyonalizm, bilginin doğruluğunun deneyim ve duyum ile değil, düşüncede ve zihinde temellendirilebileceğini öne süren felsefi bir görüştür.

Bilginin kaynağında akıllı gören rasyonalizme karşıt olarak ise ampirizm (deneycilik), bilgilerimizin kaynağının yalnızca deney olduğunu savunur. 17. Yüzyılda ortaya çıkan ampirizmin önemli temsilcilerinden olan John Locke (1632-1704) insan zihninin doğuştan boş bir levha (Tabula Rasa) olduğunu söyler. Bilginin sonradan deneyimle, duyumlarla elde edildiği felsefi temeline dayanan ampirizme göre insanın doğuştan getirdiği hiçbir bilgi yoktur. İnsan zihni, sonradan deney yoluyla bilgi elde eder (Yıldırım, 2018).

2.1.3.1 Kadınların Aydınlanmacı Düşünceye Başkaldırıları ve Feminist Ampirizm

Feministler, aklın üstünlüğüne dayanan evrenselleştirici geleneksel felsefeye, özne olarak erkeği merkeze alan aydınlanmacı batı felsefesine eleştirel yaklaşırlar.

Nitekim erkeği özne olarak merkeze alan aydınlanmacı düşünceye karşı Mary Wollstonecraft 1792’de *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın Haklarının Savunusu) kitabını yayınlamıştır. Feministler tarafından eleştirilen yanları olsa da bu kitap aydınlanma döneminde kadının görünmez olduğunu dile getirmesi itibarıyla feminist düşünce için özel bir öneme sahiptir. Wollstonecraft bu kitapta, kadınların insan haklarına vurgu yapar ve kadınlara yüklenen ev içi görevlerin, iddia edildiği gibi, kadınların doğasının sonucu ya da gereği olamayacağını öne sürerek, kadının duygusal olması nedeniyle rasyonel olamayacağını ve domestik olması gerektiğini söyleyen Jean-Jacque Rousseau’ya karşı çıkar (Kaya, 2017).

Kadınların bir insan olarak erkeklerle eşit haklar ve özgürlükler için başlattıkları mücadele, 19. Yüzyıl’ın ortalarında “feminizm” olarak adlandırılır. Kadınlar hem siyasal hem sosyal haklar için mücadelelerine devam ederken düşünsel alanda da mücadele verirler.

Günümüzde feminist epistemolojilere baktığımızda, feministlerin hem bilginin doğuştan geldiğini ve akılla gerçekliğe ulaşılacağını savunan rasyonalizme hem de bilginin sadece duyularımızla edinileceğinin savunan ampirizme karşı olduğu görülmektedir. Bununla beraber literatüre baktığımızda feminist çalışmaların yararlanabileceği bir ampirizmden bahsetmek mümkündür.

Feminist Epistemolojilere Giriş adlı kitabında, Tanesini, Susan Harding’in sözde değerden arınık bir çalışmanın nasıl daha bilimsel olabileceğine dair üç cevabının “feminist empirizm, feminist duruş noktası ve feminist postmodernizm” olduğunu yazar. Bu üçlü ayrım hala feminist epistemolojilerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Tanesini’ye (2012, s. 119-120) göre, Harding’in

görüşlerinin damgasını taşıyan feminist ampimizde düşülebilecek tuzaklardan biri mevcut metodolojik bilimsel araştırma normlarına sıkıca bağlı kalmaktır.

Harding'e göre, feminist empiristler örneğin katı doğrulama bağlamı ve buluş bağlamı ayrımını sorgulamışlardır. Bu yüzden, Harding'e göre bir epistemoloji olarak feminist empirizm *"bir geçiş dönemi özelliği"ne sahiptir, zira o daha radikal konumların yolunu gösterir*" (Tanesini, 2012, s. 121).

Hâlihazırda iki feminist empirizm türü vardır:

- 1- Helen Longino'nun temsil ettiği "bağlamsal empirizm" ve
- 2- Lynn Nelson'un temsil ettiği "doğallaştırılmış empirizm"

"Bu yaklaşımlar, sadece ayrıntıları bakımından birbirinden ayrılır ve ikisi de geleneksel empirizmin bazı özelliklerini reddeder" (Tanesini, 2012, s. 121).

Genel olarak feminist empirizm geleneksel empirizmin yöntemlerinden faydalanıp, bilimi erkek merkezîyetçiliğinden arındırmayı hedefler. Örneğin, ekonometrik veriler kullanarak, kadınların erkeklere oranla daha az ücret almasının sebebinin kadınların daha az nitelikli olmaları ve deneyimli olmalarını gerekçe gösteren, anaakım sosybilimler kolayca yanlışlanabilir (Walby, 2016, s. 34)

Tanesini'nin (2012, s. 122) de belirttiği üzere feminist empiristler, bilimsel bilginin gruplarca üretildiği için ve üretilen bilginin de bu bilgiyi üreten grupların toplumsal değer yargılarını doğrulayacağı gerçeğini gözden kaçırdıklarını düşünür. Yine feminist empiristlere göre felsefi bir bilim açıklaması kendini teorilerin doğrulanması analiziyle sınırlandıramaz, geleneksel olarak buluş bağlamına ait olarak görülen faktörleri de dikkate alması gerekir. Yani dikkate ve araştırılmaya değer problemler tespit edilmiş ve tanımlanmışsa, mevcut teorilere uymayan alanlar varsa, literatürde boşluklar varsa bunların da dikkate alınması gerekir. Bunlara ilaveten feminist empirizm, geleneksel empirizmin karakteristik vurgusu olan bilimin değerlerden arınıklığı kabulünü reddeder. Ama yine de bilginin kanıtı empirik kanıtlar olduğu için, geleneksel empirizmin tuzaklarına düşmeden, yöntemlerinin kullanılabileceğini düşünürler.

Bilim felsefecisi Thomas Kuhn'a göre, bilim insanları bilim adına gözlem yaparken mensubu oldukları bilimsel topluluğun benimsemiş olduğu paradigmanın "gözlükleri ile" dünyaya bakarlar. Bu bilim insanlarının aynı kurallara ve ölçütlere bağlıdır. Bu aynı kurallara ve ölçütlere bağlılık belirli bir araştırma geleneğinin doğmasına ve süre gitmesini sağlar (Öztürk, 2012). Bu nedenle bu paradigmalara bağlı olan bilim insanlarının yaptıkları bilimin yansız, objektif olmasını bekleyemeyiz. Çünkü paradigma neyi gözlemlemelerini gerektiriyorsa onu gözlerler.

Feminist bir epistemolog olan Elizabeth Anderson'a göre ise

"tüm araştırma tasarımları yanlıdır; çünkü bir araştırma, sorgulanan ilişkilerin bütün boyutlarını içeremez" (Ecevit, 2011, s. 48).

Sharyn Clough da bilim insanlarının yansız ve objektif olduğu konularında şüpheli olmak gerektiğini söyleyen benzer düşünceleri savunmuştur (Ecevit, 2011, s. 49).

Sonuç olarak feminist ampimizmin, geleneksel ampimizmin varsayımlarını tümüyle kabullenmediğini ancak empirik kanıtları kullanmak adına ve tarafsızlık iddiası gibi tuzaklarına düşmeden, bir teknik olarak geleneksel ampimizmden faydalandığı söylenebilir.

Bu kapsamda geleneksel ampimizmin hatasına düşmemek için, yani anaakım sosyal bilimlerin patriyarkal önyargılarından arınmak için, daha hassas ve titiz çalışmalar yapmak gerekir (Walby, 2016, s. 34).

2.2 POSTMODERNİZM

Postmodernizmin ortaya çıkış noktası sanat ve edebiyat alanı olmuştur. Günümüz kapitalist kültüründe sanat ile gerçek yaşam arasındaki sınırlar silinmiştir. Artık sanatın toplumun üstünde bir yerde tutulmadığı gibi sanatın amacı toplumsal yapıyı inşa etmek değildir. Bu anlamda gelişen hareket, post modernizm kültürüdür.

Postmodern dönemde amaçlardan biri de görünenin üstündeki perdeyi kaldırmak, onu yapısöküme uğratmaktır. Elliott'un (2017) da dediği gibi:

“...postmodernizm- yeni bir kültürel tarzın ve estetik stillerin gösterdiği gibi- kimlik, toplum ve politikayı allak bullak etmiş, hiyerarşileri düzlemiş, yorumlayıcı çok anlamlılığı öne çıkarmış, ideolojik kapanmayı yıkıma uğratmış ve öz-düşünsel çoğulculuğu vurgulamıştır.” (s. 293).

Literatürde yapılan dar anlamlı tanımlamalara bakılacak olursa, post-modernizmin, modernizmi reddetse de modernizmden türediği görülmektedir. Ayrıca Foucault'un (2010) da dediği gibi:

“ .. Kendimize şunu dürüstçe söylemeliyiz, yaşadığımız zaman tarihte eşsiz ya da temel ya da ani bir nokta değildir” (s. 41).

Her ne kadar postmodern kavramı daha önceki yıllarda kullanılmış olsa da post-modern dönem İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme denk gelmektedir.

Postmodernizm bir anlamda modernizmin eleştirisidir. Çünkü sırtını aydınlanmaya ve demokrasiye dayayan modernizmle iki dünya savaşı geride bırakılmış, pazar ekonomisiyle cinsiyetler arası eşitsizlik daha da artmış, çevre daha çok kirletilmiş, sömürgecilik artmış, ortaçağ feodal beylerinden sanayi patronlarına dönüşen sermayeyi elinde tutan kesim ile işçi kesimi arasındaki gelir dağılımında uçurumlar oluşmuş, ilerlemeci bir tarih hayali gerçekleşmemiştir.

Yapısalcılık ve Post Yapısalcılık adlı eserinde Foucault (2010, s. 38) “Post-modernite bir çeşit akıldan kopuştur” der. Postmodernizm, modernizmde egemen olan aklın evrenselliğinin aslında evrensel olmadığını, gerçekliğin her yerde ve her devirde bir olmadığını savunur.

Foucault (2002, s. 24-43), gerçek olduğu söylenen ve birkaç kişinin elinde olan, bilmeleri hiyerarşiye sokan uzmanca bilgilerin yerel ve meşru olmayan bilgileri diskalifiye ettiğini söyler. Ona göre soykütüğü, bilimsel-söylemsel iktidarlara karşı savaş vermektir, soykütükleri karşı bilimdir. Daha da açık söylemek gerekirse soykütük, bilimsel olduğu söylenen iktidarlara karşı verilen bilme savaşıdır. Ona göre iktidarlar bedenleri buyruk altına alır ve bu buyruk altına

alma ağ biçiminde işler. Bu ağ üzerinde bireyler iktidara katılır ve iktidarın uygulayıcısı olurlar. Bu nedenle karşı bilim olma çabası içinde olurken soykütüklerinin içine düşeceği tuzak yeni iktidarlar oluşturma olasılığıdır.

Bu kapsamda iktidara katılma, onun uygulayıcısı olma iktidarın yeniden üretkenliğini sağlar denilebilir. 19. Yüzyıla gelindiğinde iktidarların özellikle tıbbın en önemli denetleme alanı cinsellikti. Tıp, bedenleri ve cinselliği denetliyor ve disipline etmekle yetinmeyip bir düzen kuruyordu. Örneğin 18. Yüzyıl sonundan 20. Yüzyıla kadar çocuklar üzerinde mastürbasyon denetimleri yapılmıştır. (Foucault, 2002, s. 257)

Bedenler üzerinde kurulan ve özellikle cinsellik gibi alanları denetleyen eril iktidarların, iktidarın yeniden üretkenliği sayesinde her döneme eklenilebildiğini söylemek mümkündür.

Postmodernizm büyük anlatıların yerine küçük anlatılara odaklanmıştır. Bu nedenle büyük boy kuramlar yerine özneyi, küçük grupları ön plana alan konulara yoğunlaşmışlardır. Bu kapsamda feminizm de dönüşerek kadın hareketinin evrenselliği yerine yerelliğe ve kültürel durumları ön plana çıkarmıştır. Bu kapsamda kadınların birer özne olarak yaşam deneyimlerinin ya da öznenin önemi ortaya çıkarılmıştır (Sarup, 1993).

Literatürdeki çeşitli tanımlamalara bakacak olursak post-modernlik, modernizmin bitişi değildir, o modernizmin yeniden yorumlanmasıdır, ortada bir sürekli değişim söz konusudur. Artık bir tek doğru yoktur, çok çeşitli doğrular ve fikirler vardır. Yine de Elliott (2017, s. 293) sosyal teorisyenlerin anlayışları temelinde postmoderniteyi:

- Şizoid arzu olarak (Gilles Deleuze, Felix GUattari ve Jean-François Lyotard'ın görüşleri kapsamında),
- Simülasyonlara dayanan medya kültürü olarak (Jean Baudrillard'ın görüşleri kapsamında),
- Küresel kapitalist dönüşümler olarak (Fredric Jameson'un görüşleri kapsamında) ve

- Akışkan toplumsallık (Zygmunt Bauman'ın görüşleri kapsamında) olarak ele almaktadır.

Postmodernizmde içerikten çok biçim ön plana çıkmıştır. Gerçeklik imgeleme dönüşmüştür çünkü görünen her şeyin arkasında başka bir gerçeklik vardır. Bu nedenle gerçeğe ulaşmak için görünen her şeyin yapısöküme uğratılması gerekir.

2.3 YAPISALCILIK VE POSTYAPISALCILIK

Bu başlık altında yapısalcılık ve postyapısalcılık özellikle dil bağlamında ele alınacaktır. Yapısalcı göstergebilim, kuramsal açıdan özellikle 20. Yüzyılın dilbiliminin babası olarak tanınan İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure ve Fransız göstergebilimci Roland Barthes'ın düşünceleri açısından ele alınmaktadır.

Yine postyapısalcı bir yaklaşım sergileyen Derrida'nın yapısökümü dil ve konuşma açısından bu çalışmada kuramsal açıdan kullanılacaktır.

Yapısalcılığa göre sosyal, kültürel tarihi ve politik yapılar insanların hayatlarını etkiler. Aslında insanlar bağımsız bireyler olarak kendi kararlarını kendileri veremez. Bu kapsamda bireylerin kullandıkları dil de bazı yapısal kurallarla uyumlu olmak zorundadır. Yine bu kuralları belirleyense içinde bulunduğumuz sosyal yapılardır. Yapısalcılığın “dil” üzerindeki amacı da bu kuralları sorgulamaktır (Elliott, 2017, s. 95).

Saussure'de her bir gösterilenin bir göstereni vardır. Yani bir sözcük herkesin aklında aynı imgelemi oluşturur. Kültür/doğa ikiliği üzerine bir yapısalcılık inşa eden Levi-Strauss'a göre de insanın toplumsal bir insan olmasının en büyük aracı dildir. Dil ile oluşturulan anlamlar zihinsel yapılanmalar tarafından üretilip dışa vurulur (Koyuncu, 2011, s. 256-257). Bu kapsamda yapısalcılıkta sözcüklerin bir anlam bütünlüğü vardır denebilir.

Yapısalcı kuram, bir gösterenin başka bir gösterene de referans verdiğini söyler. Bu da Saussure'ün ifade ettiği işaretlerin rastlantısallığı ilkesini tartışılır hale getirir. Erkman'ın da dediği gibi dil toplumsal olarak zorlayıcıdır ama bu toplumsal bir sözleşmeye uymak anlamında bir zorlayıcılıktır (Erkman, 1987, s. 41).

Dil toplumsal uzlaşmalara dayalı ve zorlayıcı iken ve bir gösterenin başka bir göstereni referans verdikçe post yapısalcılara göre nihai bir gösterilene ulaşamaz. Böylece dil istikrarlı bir sistem olmaktan çıkar (Elliott, 2017, s. 136).

Postyapısalcılık ise dilbilimden yazın kuramına, toplumbilimden insanbilimine, ruhbilimden gösterge bilime birçok disiplini ele alarak metinlerde alan anlamların nasıl oluşturulduğuna bakar. Postyapısalcılar yapı özne ilişkisi içinde özneyi çözüştürmek isterler ancak bu anlamda Lacan dışında birçoğunun bir kuramının olmadığı söylenebilir. Post yapısalcılar yapısalcı dilbilime eleştirel yaklaşırlar ve dilin nesnelliğini sorgularlar. Genel olarak bilgi, kadın yazını, dil ve öznellik üzerine odaklanırlar (Sarup, 1993, s. 9-14).

Özneye ilişkin çözüştürücü yaklaşımlar yapısal yine de yapısal kuramlardan beslenir. Örneğin Levi-Strauss'a göre kural varsa orada kültürel aşamaya geçildiği bilinir. Strauss'un çalışmalarına göre tüm toplumlarda enest tüm kuralların üstünde bir kuraldır. Levi-Strauss, bu tabunun doğal bir olgu olmadığını söyler. Bu bağlamda enest tabusu doğaldan kültüre geçişin temsilidir. Enest yasaklayıcı olduğu gibi düzenleyicidir de. Levi-Strauss'a göre kadın vermek, kadın alma beklentisini içerir. Bu tabunun devam etmesi kadının değişiminden geçer (Koyuncu, 2011, s. 258-259).

Strauss'un bu tespitleri, ileride Fransız Feminizmi başlığı altında bahsedilen ve düzenleyici olan "babanın yasası" ile kadının bir değişim nesne olması arasındaki ilişkinin rastlantısal olmadığı yönündeki düşünciyi destekler niteliktedir. Yani psikanalizin temel yasalarının doğallaştırılmış kültürel normlar olduğunu düşündürür. Bu doğallaştırma ve bu doğallaştırmanın sonucu olan kadının değişim nesnesi olması ile kurgusal olan kültürel alanın dil ile sağlamlaştırılması üzerinde durulması gereken alanlardandır.

Postyapısalcılar, dili oluşturan sözcüklerin nesnenin kendisinin nasıl önüne geçtiğine, her şeyden daha önemlisi harflerin, hecelerin yazının kendisinin sözcüğün nasıl önüne geçtiğine, ona farklı farklı anlamlar yüklediğine bakar.

Yapısalcılık ve Post-Yapısalcılık adlı kitabında Madan Sarup (1993) dil açısından yapısalcılığı ve postyapısalcılığı karşılaştırırken şöyle yazar:

“Saussure’ün gösteren (signifier) ile gösterilen (signified) arasında çizdiği ayrım anımsanacaktır. Bu anlamda “elma” sözcüğünün bildirdiği imge (image) gösteren elma kavramı da gösterilendir. Gösteren ile gösterilen arasındaki yapısal ilişki dilsel bir gösterge (sign) oluşturur, dil ise bu göstergelerden meydana gelir. Dilsel göstergenin hiçbir yasası yoktur; bu durum dilsel göstergenin bir şeyi, belli bir zorunluluk yoluyla değil uzlaşım, ortak kullanım yoluyla temsil ettiği anlamına gelir. Ayrıca Saussure her gösterenin anlamsal değerinin, yalnız ama yalnız dilin yapısı içindeki konumuna bağlı olarak kazanıldığını da vurgulamıştır. Böylesi bir gösterge anlayışında gösteren ile gösterilen arasında her an değişebilecek bir denge ilişkisi vardır.

Kabaca söylendikte, post-yapısalcılıkta genellikle gösterilenin önemi azaltılarak gösteren başat kılınır. Bu da önermeler ile gerçeklik arasında kesinlikle birebir karşılama (correspondance) ilişkisi olmadığı anlamına gelir. Söz gelimi Lacan, “gösterilenin gösterenin altından hiç durmadan kaydığını yazmaktadır. Post-yapısalcı Derrida daha da ileriye gider: Derrida, dilin dışında herhangi bir göndergeyle (referent) belirlenebilir bir ilişki olmayan, havada uçuşan duru ve yalın bir gösterenler dizgesine inanmaktadır” (s. 11).

Saussure’ün yapısalcı kuramında, her öznenin kendi zihninde tasarladığı kavramlar/anlamlar gösterilene denk gelirken bunları işaret eden dildeki harfler, sözcükler ve sesler birer gösterendir. Ancak postyapısalcılara göre rasyonalizmdeki bilgiyi doğuştan getiren, bölünmez bir özne anlayışı doğru değildir. Onlara göre dil yoluyla yapılanan özne kendi doğruluğunu kurar ve bir örnek bir bilinç taşımaz. Yani her sözcük (gösteren) ayrı ayrı öznelerde aynı anlamı (gösterileni) oluşturmaz. Elliott’un (2017) da dediği gibi:

“Yapısalcı dilbilimde eksik olan, kavramlar ve gösterenler arasında nasıl sıkı bağlantılar olduğu veya gerçekte bir gösterilenin (yani, bir kavram veya fikrin) yeniden bir başka gösterene dönüştürülmesini neyin engellediği konusunda ayrıntılı bir incelemedir... Bir sözcüğün bir sözlükteki anlamına baktığınızda daha fazla sözcükle, daha fazla gösterenle karşılaşsınız... Bütün bunlar gösterenler ve gösterilenler arasında kesin veya sabit bir ayrım olmadığını kanıtlar görünecektir” (s. 136-137)

Örneğin bu çalışmada incelenen sözlükte yer alan “besleme” kelimesinin ikinci anlamına baktığımızda, ‘besleme’ gösteren, ‘kız’ gösterilenken; bir gösteren olarak ‘kız’ kelimesinin yine sözlükteki birinci ve ikinci anlamına baktığımızda ‘dişi’ gösterilene denk gelmektedir. Yine “dişi” kelimesinin anlamına baktığımızda ‘dişi’ gösteren, anlamda yer alan diğer kelimelerle beraber ‘döllenme’ bir gösterilendir.

besleme: a. 2. Evlatlık olarak alınarak ev işlerinde çalıştırılan **kız**.

kız: a. 1. **Dişi** çocuk. 2. **Evlenmemiş dişi** insan.

dişi: 2.a. hayvan ve bitkilerin, erkeği tarafından **döllenecek** biçimde oluşmuş cinsi.

Her gösterilen bir gösterene dönüştükçe, yapının istikrarlılığı sorgulanır olmaya başlar. Bu örnekte olduğu gibi her besleme kız mıdır, her kız evlenmemiş mi olmalıdır, her dişi döllenecek bir biyolojik yapıda mıdır sorularına verilecek cevap öznenen özneye değişir.

2.3.1 Saussure ve Barthes’ın Dil Görüşleri

“Dil, insanın soyutlama ve simge kullanma yeteneğinin en belirgin taşıyıcısıdır... göstergebilim de bu nedenle dilin araştırılmasına büyük önem vermekte, dili başlıca araştırma alanlarından biri olarak görmektedir.” (Erkman, 1987, s. 17)

Kültürün incelenmesi için dilin ve dili oluşturan sözcüklerin ve gramer yapılarının incelenmesi önemlidir. Sözcükler kastettiği şeylerin yerine geçen göstergeler olarak ele alınmalıdır. Öyle ki sözcükler olmasaydı düşünmek bile zor olurdu. Ve bireyler var oldukları toplumun değer yargılarını içeren dil ve bu dilin gösterenleri olan kelimeler aracılığıyla düşünürler. Erkman’ın (1987) dediği gibi:

“Bir an için aklınızdan hiçbir sözcük geçirmeden düşünmeyi deneyin, ne kadar zorlanacağınızı göreceksiniz... Bir dilin dizgesi ve şifresi bireylerden bağımsız olarak vardır. Her birey içine geldiği toplumda bu dizgeyi hazır bulur ve çok küçüklüğünden başlayarak öğrenir” (s. 37).

Bu alt başlık altında göstergebilimin önemli temsilcileri olan İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure ve Fransız bir yazar ve edebiyat eleştirmeni olan Roland Barthes'ın görüşlerinden bahsedilecektir.

Saussure'e (1998, s. 108) göre dil, gösteren ve gösterilenlerden oluşan bir göstergeler sistemidir. Dili bir terimler dizelgesi olarak ele alıp bu dizelgede yer alan her bir ögenin bir nesneyi gösterdiğini bilmeliyiz. Yani bütünü belirtmek için gösterge sözcüğü kullanılmalı, kavram yerine gösterilen ve işitim imgesi yerine de gösteren terimleri benimsenmelidir.

Bu kapsamda her ses ve yazı gösteren iken bu gösterenlerin zihnimizde oluşturduğu imgeler ya da kavramlar gösterilendir diyebiliriz. "At" kelimesi üzerinden örnekleyecek olursak "a" ve "t" sesleri işitim imgesinin parçaları iken "at" kelimesinin zihnimizde oluşturduğu şey de "kavram"dır.

Saussure'ün görüşüne göre dile ve işaretlere kolektif yani toplumsal açıdan yaklaşılmalıdır. O yapı yerine sistem kelimesini kullanır ve ona göre sistem:

"konuşmanın (parole) düzenlendiği, devamının sağlandığı ve yeniden üretildiği dilin (langue) sistemik özelliğinden oluşmaktadır... Saussure'ün amacı, dil konusundaki analizlere bir yapı olarak, bizim birçok köklerimizi oluşturan bir yapı olarak odaklanmaktır" (Elliott, 2017, s. 97).

Saussure, dilin soyut yapısını ifade eden langue ile kişilerin kullandığı bireysel dil olan parole arasında ayrım çizer. Dil kolektif-toplumsal bir olguyken konuşma bireyseldir. Başka bir deyişle dil bireylerden bağımsız bir dizge oluşturur. Bu açıklama dilin yapısal özelliğine vurgu yapar.

Saussure'e (1998, s. 111) göre toplum tarafından yapılandırılan dil ile nesneler arasındaki ilişki rastlantısaldır diğer bir deyişle ses biçimleri ile kavramlar arasındaki bağlantı nedensizdir. Yani masaya masa denilmesi ile masa arasında içsel bir ilişki yoktur. Dolayısıyla İngilizce karşılığı olan "table" ya da Türkçe kullandığımız "masa" kelimesi daha anlamlıdır diyemeyiz. Ancak dil ile nesne arasındaki ilişki tarihsel ve sosyal bağlam içinde bize şekil verir. Ayrıca Saussure'e göre dilbilim işaretleri de rastlantısaldır ve dil farklılık gösteren bu işaretlere bağlıdır.

Saussure için anlam, yazılı metinlerin işaretleri, sesler ve görüntülere denk gelen “gösteren” ile bu gösterenlerin zihinde oluşturduğu “gösterilen” arasındaki ilişkidir. Saussure’e göre gösteren ve gösterilen arasındaki bağlantı dilsel her işaretin farklılık yapısı üzerine kurulmuştur. Örneğin gündüz- geceden, beyaz siyahtan erkek kadından farklılığı açısından bir işaret olarak oluşturulmuştur.

“Bir gösterenin kullanımı diğer gösterenlerin olumsuzlanmasını, reddedilmesini veya “unutulmasını” gerektiren dilbilimsel sürecin bir parçasıdır... ‘Sıcak’ sadece ‘soğuk’tan farkının diğerlerine gösterilmesi ile güç kazanır... terimler, bir bütün olarak dilin yapısı içerisinde birbirlerinden farklılaştıkları ölçüde anlam, süreklilik ve dayanıklılık kazanırlar” (Elliott, 2017, s. 99).

Ancak tam da burada şunu belirtmek gerekir ki Saussure’ün üzerinde durduğu bu “farklılık” görüşü ile “toplum tarafından yapılandırılan dil ile nesneler arasındaki ilişkinin rastlantısal olması” arasında zıtlık vardır. Yani kelimeler arasındaki farklılık gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkinin rastlantısal olmadığını kanıtlar.

Saussure (1998, s. 129), dili eş zamanlı (eşsüremler) bir kesit içinde ele alır. Ona göre bir dilbilimci dili incelerken dilin evrimsel aşamasını nitleyen artsüremler bilmezden gelmelidir. Yani konuşmacıyı anlamak için tarihi görmezden gelmek gerekir. Ancak bu şekilde konuşan bireylerin ne dediğini anlaşılır.

Saussure, dilin gelişimini eşzamanlılık açısından incelemesi, onun dilin sistematik yapısını ele alması ile alakalıdır ve Saussure’e göre dildeki değişim körlemesine gerçekleşir. Ancak Saussure’ün bu yaklaşımı, onun artzamanlılığı görmezden geldiğiymiş gibi yorumlanarak eleştirilmesine neden olmuştur. Çünkü Saussure dilin ancak içsel boyutlarına dikkat edip, eşzamanlılık ve artzamanlılığı sadece metodolojik olarak ele almıştır. Oysaki dinamik anlamda dilin, toplumun değişimlerinden etkilendiğinin de ele alınması gerekir (Elliott, 2017, s. 100-103).

Saussure’e (1998, s. 57) göre dilbilim yazıdan çok konuşma üzerine olmalıdır. Dil ve yazı birbirinden ayrı iki ayrı sistemdir ve yazının varlık nedeni dili temsil etmesidir. Yani ona göre yazı dilin bir uzantısı, bir türevidir. Hatta yazının dili

korumak gibi bir işlevi olmadığını, yazı olmadan da dilin varlığını devam ettireceğini söyler.

Roland Barthes, göstergeye Saussure'den biraz daha farklı bir açıdan bakar. Saussure'de dilbilim, göstergeler biliminin bir bölümünü oluştururken, Barthes göstergebilimin dilbilimin bir bölümünü oluşturduğunu söyler.

Barthes'ın yapısalcılıkla ilgili önemli bir eseri olan "Semiyojinin Unsurları" popüler kültürün, özellikle kitle iletişiminin, yapısalcılık açısından ve kavramsal olarak nasıl ele alınacağı açısından önemli bir kaynaktır.

Barthes, dil ve kültür sistemlerinde yer alan işaretlerin barındırdıkları zıtlıkların anlamları oluşturduğu yönündeki Sassürecü görüşü savunur. Barthes'ın kullandığı yapısalcı yöntem dilin fonksiyonel analizinden çok insanları kapitalist tüketime yönlendiren göstergelerin incelenmesi ile ilgilenir. "Mitolojiler" adlı eserinde Fransız popüler kültürünün ideolojik yönlerini ele almıştır. Amacı sosyal gerçekliği "doğallık" olarak sunan mitleri çözümlemektir. Örneğin reklamlarda, filmlerde ve benzeri kitle iletişim araçlarında şarap, biftek ve patates kızartması doğal bir Fransız beslenme tarzı olarak yansıtılmıştır. Elliott'un (2017) da dediği gibi :

"Barthes'ın görüşüne göre, etrafımızdaki mitler bizim kendimizi sosyal açıdan 'sıradan veya 'doğal' hissetmemizi sağlamaktadır... Barthes'a göre birisinin mit prizmasından dünyayı görmesi için, kültürün kendisini doğanın içine saklaması gibi, kafasını kuma gömmesi gereklidir" (s. 110)

Barthes da Saussure gibi gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin rastlantısal olduğunu savunur. Dil, rastlantısallığına geri dönüş yapabilme yeteneğine sahip olduğundan yaratıcıdır. Bu sistemin birinci dereceden göstergesidir. Ancak ideolojik dil türleri yani mitler yapay olduklarından dilin yaratıcılığı engellenir. Bu da sistemin ikinci dereceden semiyotik sistemdir. Yani dilin iki yüzü vardır, birincisi serbest akan, göreceli ve şiirsel olanı ikincisi sabit ve kapalı olan alandır. Bu ikinci dereceden olan alan Barthes'a göre ideolojinin ve mitlerin korunmasına dair olan alandır. Bu ikinci alan kavramı doğallaştırmaya çalışır. Örneğin reklamlarda Apple ile sofistike ve şık olmak arasında bir bağ kurulur (Elliott, 2017, s. 111).

Elliott'a (2017) göre:

“Göstergelerin çözümlenmesi için Barthes'ın semiyolojik yöntemi Susan Sontag'dan Julia Kristeva'ya kadar çok taraftar kazanmıştır ve yapısalcı gelenek içerisinde yazıp çizen diğer yazarlar Barthes'ın kültür eleştirilerini rafine edip detaylandırmıştır” (s. 111-112).

Erkman'ın Göstergebilime Giriş adlı kitabından faydalanarak açıklayacak olursak Barthes'a göre anlamlandırma sürecinin düz anlam ve yan anlamdan oluşan iki düzeyi bulunmaktadır.

Düz anlam (denotation) düzeyi: Dünyadaki gerçek olgular zihnimizde kavramlar oluşturur. Daha sonra bu kavramları iletişimde kullanırız. Bazı iletişim dizgelerinde kavramlarında denk gösterenler ile bağ nedensiz kurulur (tree/ağaç gibi ses öbeklerinin farklı kullanımları gibi). Ancak görüntüsel ya da işlevsel göstergelerde bağ nedenlidir. İşte nedensiz ya da nedenli kurulan bu bağlara anlamlama denir. Bu aşamada gösterenin gönderme yaptığı kavrama düz anlam denir.

Kavramlar belli bir kültür dizgesi içinde tuttukları yerle değer kazanırlar. Kavramlar kültürle/toplulukla alakalıdır, bireysel ya da keyfi değildirler. (Erkman, 1987, s. 67)

Bununla beraber kelimelerin düz anlamı aynı kültür aynı dil içinde kaldığımız sürece değişmezdir. Oysaki bir dilden ötekine geçişte düz anlamların da değişik olduğunu görebiliriz.

Örneğin kadın ve karı kelimeleri aynı düz anlama sahipmiş gibi dursa da Arapça kökenli “karı” kelimesi için Türk Dil Kurumunun internet ağından yapılan aramalarda Güncel Türkçe Sözlükte (2018) kelime anlamları şöyle sıralanmaktadır:

karı: isim

- 1- *isim* Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eşi refika, zevce
- 2- Kadın

3- Yaşlı, ihtiyar

Yine Türk Dil Kurumunun internet ağında yer alan Tarama Sözlüğünden (2018) bakıldığında karı kelimesinin Arapça sunumu şöyledir:

karı: 1. İhtiyar, yaşlı 2. Eski, köhne

Bu tarama sözlüğünde “karı” kelimesinin Arapça cümle içinde kullanımları şöyledir:

- Karı ağaçları kesip, yerlerine yiğit ağaçlar dikmek gerek
- Karı düşman, dost olmaz

Farsçadan gelen karı kelimesinin anlamı ise “avrat” anlamında sunulmaktadır.

- **Yan anlam (konnotation) düzeyi:** Gösterilen bir özelliğinden dolayı başka bir kavramı niteliyorsa gösterene dönüşür. Bu yan anlamlar da yukarı da denildiği gibi ideolojilerin, mitsel alanların korunmasını sağlar. Barthes’a göre mitler de yan anlamlarla dolu dizgelerdir.

Örneğin yine Arapça kökenli olan “bekâret” kelimesi, bu çalışmanın konusu olan ilköğretim Türkçe sözlükte şöyle sunulmuştur:

bekâret: a. Cinsel ilişkide bulunmamış bayanın durumu, kızlık.

Oysa Türk Dil Kurumunun internet ağından yapılan aramalarda büyük Türkçe sözlükte kelime anlamları şöyle sıralanmaktadır:

bekâret:

- a. (*beka:ret*) esk. 1. Kızlık
2. Saflık, temizlik, masumluk
3. Sanat ve düşüncede özgünlük, yenilik
4. Doğallık, tazelik.

Bu anlam sunumlarına da bakacak olursak, eskiden kızlık kavramının bir gösteren olarak saflık, temizlik ve masumlugu; saflık, temizlik ve masumluk gösterenlerinin de doğallık ve tazeliği gösterdiğinin söyleyebiliriz. Aslında bu gösteren ve gösterilen ilişkisi içinde her bir gösteren aynı zamanda gösterilene de dönüşür.

Güncel Türkçe sözlükte bekâret kelimesinin “kızlık” olarak sunulan eskiden kullanılan bir anlam olarak sunulmuş olmasına rağmen, bu çalışmanın konusu olan sözlükte “Cinsel ilişkide bulunmamış bayanın durumu, kızlık” olarak sunulmuş olması, ataerkil ideolojinin bu sözlükte yan anlamlar üretilerek kendini koruduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda bu çalışmanın konusu olan kelimeler birer gösteren olarak ele alınıp bu kelimelerle hangi toplumsal-kültürel normların doğallaştırıldığına da değinilecektir.

2.3.2 Derrida’nın Yapısökümü

Cezayir asıllı Fransız filozof, edebiyat eleştirmeni ve bir dilbilimci olan Jacques Derrida dil ve yazıya odaklanmıştır ve eleştirel düşüncenin kurucularındandır.

Tıpkı Lacan gibi Derrida da yapısalcı yaklaşımdan oldukça faydalanmıştır. Ancak onun literatüre katkısı dilin ve konuşmanın çok sesli ve değişken katmanlarının olduğunu gösteren yöntemidir. Derrida’ya göre şu an sahip olduğumuz dil, düşüncelere sınır getiren, sözmerkezcil (logosentrik), erkek merkezcil (fallosentrik) ve dikotomik bir dildir.

Derrida’nın düşüncelerini anlamak için önce bozuma sokmak anlamına gelen “sous rature” kavramını anlamak gerekir. Martin Hedegger’den aldığı bu yöntemde Derrida önce “gösteren” olan bir Varlık (Tanrı) sözcüğü yazıp sonra bu kelimenin üstünü çiziyordu. Bu çizmenin anlamı şudur, “Varlık” sözcüğü olmadan gösterilene (Tanrı kavramını) gösteremeyiz ama sözcük tek başına da yeterli değildir. Varlık bütün gösterenleri gösterdiği için sonsuz bir gösterilen yani “aşkın gösterilendir” (Poetikars, 2007).

Derrida'nın yapı bozumu şüphesiz ki 68 olaylarından etkilenmiştir ve Batıyı merkeze alan felsefi düşünceye karşı bir eleştiridir (Elliott, 2017, s. 139).

Yine Elliott'a (2017, s. 159) göre Derrida'nın üstünü çizdiği batı düşüncesindeki eksenler, konuşmanın yazı karşısındaki önceliği, anlamın iletişim sırasında tamamen açık olduğudur. Çünkü Derrida'ya göre bütün anlamlandırmalar sonsuz bir değişime tabidir, dolayısıyla dilin içeriğinin ve retoriğinin sorgulanması gerekir.

Saussur'cü yapısalcılıkta bir gösteren ile gösterilen arasında birebir ilişki vardır ve bir gösterenler diğer gösterenlerden ses ayrılığı açısından anlam kazanır. Derrida'da bu yaklaşım değişir. Derrida'nın gösteren-gösterilen ilişkisine yönelik eleştirisi "différance" kavramı etrafında şekillenir. Différance kavramı, var olan nesne ile onu anlamamız yani kavramsallaştırmamız arasında bir fark olduğunu söyler. Örneğin Batı felsefesinin etrafında dolaştığı "Tanrı" kavramı dilden önce vardır ve bu dilden önce var oluş, Onunla O'nu algılamamız arasındaki kaçınılmaz bir boşluk yaratır (Akgül, 2008, s. 18) . İşte tam da bu noktada; dilin oluşmadığı, çocuğun annesi ile ilksel ilişkisinin yaşandığı, "dişil" sürecin dile getirilişi ile bu dişil sürecin gerçekliği arasındaki koca bir boşluk olduğunu söyleyebiliriz. Kristeva'nın semiyotik-sembolik ayrımı da buna dayanır.

"Différance" kavramı ile ilişkili olarak Çile, İsim Hariç ve Khora adlı deneme niteliğindeki üç eserinde Derrida özellikle "isim" kavramı üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmuştur. Derrida, isim üzerine deneme niteliğindeki bu eserlerinde, gösteren ile gösterilen arasındaki tekil olmayan, zaman içinde ve kültürler arasında değişen, sürekli anlam kayması yaşayan ilişkisi ele almaktadır. Khora adlı kitabında, Derrida (2008c) şöyle demektedir:

"İsim: bununla neyi çağırırız? İsim ismiyle ne anlıyoruz? Ve bir isim verildiği zaman ne oluyor? Bu durumda ne veriliyor? Bir şey sunulmamakta, bir şey verilmemektedir, ancak bununla birlikte Plotinus'un İyi hakkında söylediği gibi, sahip olunmayan bir şeyi verme anlamına gelen bir şey meydana gelmektedir. Özellikle tam da ismin eksik olacağı yerde yeniden-adlandırmak, lakap takmak gerektiği zaman ne oluyor? Özel isimden bir tür lakap, aynı anda hem tekil hem de tekil bir biçimde tercüme edilemez bir takma isim veya şifrelenmiş isim yaratan şey nedir?" (s. 5).

Çile adlı kitabının daha sunum kısmında, kitabın editörüne kalsa kitabın adı “Çapraz Sungu” olacaktı, diyor Derrida (2008a, s. 31-32). Kitabın adı “Çile” değil de “Çapraz Sungu” olsaydı içeriği bire bir adları farklı olan iki farklı deneme ortaya çıkacaktı diyor. Derrida bununla ismin, anlamın ötesine geçtiğini vurguluyor.

Giz kavramı üzerinden ilerleyen Derrida'ya göre gizin varlığı çileye, çilenin varlığı da gize bağlıdır.

Çile adlı denemede ayrıca ödev ve sorumluluk isimleri üstünde duruluyor. Ona göre bazı ödevler ve sorumluluklardan dolayı nazik davranmak aslında çok da nazikçe bir davranış değildir. Kaldı ki bu ödev ve sorumluluk anlayışı zamandan zamana ve kültürden kültüre değişir.

Derrida'ya (2008a) göre:

“...bir tanıklığın (bana göre burada göstereni kastediyor) değeri hiçbir zaman bir bilgi veya kesinlik değeriyle uzlaştırılamayacaktır., bu imkânsızdır ve yapılmaması da gerekir. Biri diğerine asla indirgenemeyecektir, bu imkânsızdır ve indirgememek gerekir” (s. 67).

İsim Hariç'te Derrida (2008b), negatif teoloji ve apophetik yaklaşımıyla Tanrının isminden bahsediyor. Apophatik yaklaşıma göre tanrının varlığı yoktur. Apophatik yaklaşımı ateizmden ayıran ince bir çizgi vardır: onlara göre tanrıyı ifade edecek bir tanımlama, bir varlık olmadığından, Tanrı'nın varlığının yok olması demek Tanrının varlığın ötesinde olması demektir. Dolayısıyla apophasis ne negatif teolojidir ne ateizm. Kitapta bir Apophatik olarak tanımlanan Angelus Sileius imkânsızın imkânını dile getirmek için şöyle der: :

“Gidemediğin yere git, göremediğin yerde gör:

Hiçbir şeyin uğuldamadığı ya da yankılanmadığı yerde duy.

Böylece Tanrı'nın konuştuğu yerde olacaksın” (s. 29).

Derrida (2008b) ismin gerçek anlamı dışında yer alan çeşitli anlamlarının olduğunu söyler ve takma isimle Tanrıyı adlandırma kavramını ortaya atar. Tanrı ismi, Tanrıyı anlatmak için yeterli değildir ama yine de Tanrıyı anlatmak

için bu ismin varlığına ihtiyaç duyarız. *“Tanrı” dilin sonsuz çölleşmesinin adıdır*” diyen Derrida’ya göre takma bir isim olan “Tanrı” ile onun imlediği arasında her zaman bir boşluk, bir yarıklık var olacaktır (2008b, s. 49).

Khora adlı kitapta Derrida (2008c) isim üzerine şöyle der:

“... bir isim geldiğinde hemen isimden fazlasını söyler, ismin ötekisini, kısacası ötekin söyler; isim tam da ötekinin aniden ortaya çıkışını bildirir..... Khora ne “duyumsanabilir” ne de “kavranabilir” olandır, “üçüncü bir türe” aittir... Onun ne o ne de bu olduğunu ya da hem o hem bu olduğunu bile söyleyemeyiz” (s. 13)

Kelime anlamı toplanma yeri olan khora, Hristiyan inancına göre İsa olabilir çünkü o ne bir tanrıdır ne de bir insan. Diğer kelime anlamları da sık sık “çevrelemek”tir ve dönmek fikrini de barındırır. Etimolojik olarak khora ve horon kelimelerinin aynı kökenden geldiği bilinmektedir. Belki de horondaki halkanın simgesel anlamı yeniden, tekrar tekrar yaratmaktır.

Fransızca’da eril olan la Khora, Khoraya çevrilirse hem cins isme dönüşür hem de özel bir kadın ismine. Derrida’ya göre bu kadın olsa olsa hem bakire hem de sütanne olan üçüncü bir türe işaret eder belki de. Burada ismin üretkenliğine, dilin üretkenliğine ve bu üretkenliğin sürekli değişik anlamlarda olduğuna dikkat çekmek gerekir.

Derrida’ya (2008c) göre batı felsefesi,

“...yalnızca “anne”sine, sütanne”sine, “toplanmayeri”ne veya iztaşıyıcısı”na benzeyen hakkında felsefi bir şekilde konuşamaz. Bu haliyle yalnızca babadan ve oğuldan söz eder, sanki baba onu tek başına doğuruyormuş gibi” (s. 81-82).

Burada Derrida, batı felsefesinin doğumu gerçekleştiren, üçüncü tür olan annenin eksikliğine gönderme yapar.

Derrida’ya göre khorayı düşünmek için, başlangıçtan daha eski bir başlangıca bakmak gerekir. Bu anlamda yazılı sözcüklerin anlamlarına, bu araştırmada ele alınan sözlükteki anlamlarına, bakmak için daha ötesine yani etimolojik kökenlerine bakmak gerekir.

Yazıyı dilin bir türevi olarak gören ve dili eş zamanlı (eşsüremler) bir kesit içinde ele alan Saussure karşın Derrida'da durum böyle değildir. Derrida'ya göre gösteren ile gösterilen her zaman bir ve aynı olamaz. Bu nedenle Saussure'ün konuşmacıyı dolayısı ile sözü üstün tutan eşzamanlı (eşsüremler) yaklaşımına karşın Derrida, **artzamanlılık** (artsüremler) ilkesinden faydalanır ve sözün yazı önündeki üstünlüğünü kabul etmez.

Yazı sözün taşıyıcısı olsa da, konuşmacının hitap ettiği kitle orda bulunmadığından yazı sözün önüne geçer. Yazı, dışsal bir figürasyon olsa da bu temsil hiç masum değildir. Derrida, Platon'un Phaidos diyalogundan faydalanarak sözü babayla; yazıyı (logos) da babasını öldürerek onun yerine geçen Oidipus ile ilişkilendirir (Özmkas, 2010, s. 71-72). Derrida (2011, s. 183-184), yazının görüldüğü kadar masum olmadığını gösterme üzere, Levi-Strauss'un Hüzünlü Dönencelerinde bahsi geçen masum bir topluluk olan Nambikwaraların, yabancı ülkelerce sömürölmesini, insanın insanı yazı aracılığıyla nasıl sömürdüğünü anlatır.

Dilin bir problem olarak ele alınması, artık sıradan bir problem değildir, hatta "dil" sözcüğünün kendisinin sürekli değeri değişimine uğruyor olması bu duruma tanıklık eder niteliktedir. Bu kapsamda dilin artzamanlılık açısından ele alınması kaçınılmazdır.

Bu kapsamda Derrida'nın yapısökümcülüğü, sesmerkezciliği (fonosentrizm) söz merkezciliğe (logocentrizm) üstün tutan batı felsefesine bir başkaldırı niteliğindedir. Derrida (2011) , imlenenin imleyenden önce var olduğunu ifade ederken şöyle der:

"...imlenen düzeyi hiçbir zaman imleyen düzeyinin çağdaşı değildir; en fazla, ince bir farkla –bir soluk kadar arayla da olsa- öncesinde yer alan bir "astarı" ya da paralelidir" (s. 30).

Eleştirel düzeyde bir analiz yaparken de, yazının öneminden bahisle Derrida (2011), Rousseau'nun Dillerin Kökeni Üzerine Deneme'sinden şu alıntılarmayı kendi fikirlerine tanık tutar:

“Nesnelerin betimlenmesi vahşi kavimlere, sözcükleri ve cümleleri gösteren işaretler barbar kavimlere ve alfabe de uygar halklara uygundur” (s. 9).

Rousseau’nun Deneme’sindeki enest yasağından hareketle Derrida, dilin doğuşu ile enest yasağının aynı zamana denk geldiğini de tespit etmiştir.

Gramatoloji’de Derrida (2011), Rousseau’nun, dilleri güneyli diller ve kuzeyli diller olarak ikiye ayırdığını söyler. Güneyde ilk söylemler “aşkı” söylerken, kuzeyde ilk söylem “bana yardım et”tir. Rousseau’ya göre kuzeyli diller ihtiyaçtan doğmuştur ve eklemsizdir. Bununla birlikte güneyli diller ise tutkudan doğmuştur ve eklemlidir. Gramatoloji adlı eserinde Derrida bunu

“Bir dil ne denli eklemliyse o denli az vurguludur, ne kadar ussalsa o kadar az müzikaldir, dolayısıyla yazılınca o kadar az kayba uğrar, ihtiyacı o kadar iyi ifade eder. Kuzeyli olur” (s. 369)

Ancak bu ikili ayrımdaki paradoks, güneyin en güneyine gittikçe, yine kuzeye gelinmesidir. Aynı şekilde en kuzeyden de güneye inileceği akla gelmektedir.

Derrida, hep ikili karşıtlıklar üzerinde durmuştur. Bu ikili karşıtlıklar, gösteren-gösterilen ve söz-yazı gibi karşıtlıklardır. Burada göze çarpan, bu ikiliklerde yer alan ilk ilkenin ikincisini dışlayarak kendisini tanımlamasıdır. Eril/dişiil ikiliğinde erilin dişiil olanı ötekileştirerek kendini tanımlaması gibi (!)

Gösteren-gösterilen ilişkisi içinde ses gibi yazı da nesnelerin gösterenidir. Bu kapsamda yazı imlenen nesnenin bir temsilcisidir, kendisi değildir diyebiliriz. Saussurecü göstergebilimde yazı genel olarak imlenenin bir temsilcisidir ve bu temsilcinin temsil edilenin tamamıyla kendisi değildir. Tarihsel olarak geçmişte yer alan bir imlenene “iz” dersek artık izin kendisi var olmasa da onu imleyen yazı vardır. Buna göre yazının doğuş nedeni, konuşmanın aktarılması değil, aktarılması gereken kişinin o anda orda “bulunmamasıdır”. Bu nedenle yazı, konuşmacıya bağlı değildir, iz olmasa da yazı vardır ve yazı iz ile yer değiştirir ve yazı yazarından çıktıktan sonra sürekli dönüşür diyebiliriz.

Empirizmi eleştirmek adına “iz” düşüncesini örnek verir Derrida. Ona göre koku alma yeteneğini hesaba katmadan iz düşüncesi, bir çıkış noktasını mutlak olarak gerekçelemenin imkânsız olduğunuz öğretmiştir (Derrida, Gramatoloji, 2011, s. 248). Bu karşı duruş aslında Çile’de bahsedilen “giz” kavramını hatırlatır niteliktedir. Varlığın üstündeki perde her aralanışında başka bir gizi açığa çıkarır.

“Derridaya göre nesnenin tanımı öznenin arzu örüntüleri işe karışmadan asla verilemez” (Sarup, 1993, s. 11).

Burada işin içine Freud’un kateksis yapısı giriyor gibi görünmektedir.

Derrida’nın (2011, s. 193) yazıya ilişkin en çarpıcı tespitlerinden biri de, Levi-Strauss’un Hüzünlü Dönenceler’ini tanık göstererek ortaya sürdüğü soykütüğünün yazı ile korunduğudur. Soykütüksel desen düzeyine erişen bir toplum yazıya da erişmiş olur. Burada bahis edilen yazı, arkhe-yazı değil tabiki genel geçer anlamdaki eril yazıdır.

Bu çalışmanın konusu olan ilköğretim sözlüğündeki bazı kelime anlamlarına baktığımızda, ataerkiye hizmet eden geçmiş dönem pratiklerinin hala geçerli pratiklermiş gibi sunulduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda Derrida’nın *différance* ve bulunuş kavramlarına öykünerek geçmiş dönem konuşmasının geçerli olmadığını vurgulamak ve kadını alta sıralayan düşünce dizgelerine (hiyerarşik sıralama temasına dâhil olan) karşıt olarak, çözüm önerisi niteliğinde sunulan yeni kelime açıklamalarına “eskiden” ifadesi eklenmiştir. Yani sözlükte sunulan anlam açıklamasında işaret edilen pratik artık geçerli değildir ve geçmişte kalmıştır mesajı verilmek istenmiştir.

Örneğin çalışmanın konusu olan sözlükte “ağa kelimesinin anlamı şöyle sunulmuştur:

ağa: a. 1. Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 2. Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan.

Çözüm önerisi olarak verilen sunum ise şöyledir:

ağa: 1. *Eskiden* geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 2. *Eskiden* halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan.

2.4 LACANCI PSİKANALİZDE DİL VE FALLUSUN ANLAMI

Postmodern feminist pencereden, özellikle Irigaray'ın penceresinden bakıp çalışmanın konusu olan ilköğretim sözlüğünü analiz edebilmek için psikanalizin ele alınması önemlidir. Bu bağlamda özellikle postyapısalcı bir psikanalist olan Lacan'nın görüşlerine kısaca değinilmektedir.

Freudun bir savunucusu olduğunu iddia eden Lacan'a göre psikanaliz bilinçdışının bilimidir (Tura, 2010, s. 94). Lacan, klasik psikanalizin yaptığı gibi toplumsal görüngüleri açıklamak yerine, onları dilbilim ile anlamaya çalışmıştır. Ötekinin söylemi olan bilinçdışı dilin mantıklı bir sonucudur (Tura, 2010, s. 166). Lacan biyolojik indirgemeciliğe karşı çıkar ve özneyi kuranın onun içine doğduğu kültür ve bu kültürün dili olduğunu söyler. Tura'nın (2010) da dediği gibi:

“Babanın insanlaştırmacı kastrasyonundan geçmeyen şizofren, kültürel bir özne olmayandır, kültür dışıdır. Ve kültür kendi sırrını hiçe sayan deliyi bir sır gibi demir parmaklıklar ardında saklar” (s. 208).

Lacan, psikanalizi yapısalcı öğretiler ışığında okumayı sağlayan bir yöntem geliştirmiştir. Lacan, insan öznenin psikanalitik yapısını özellikle konuşma ve dil temelinde ele almıştır ve ona göre özne simgesel düzen tarafından kurulur. İnsan ancak konuşmaya başlayınca, gösteren olarak simgesel alana girer. Yapısalcı düşünürlerden etkilenmiş olsa da Lacan, bir göstergeyi okumanın gösteren-gösterilen arasındaki birebir ilişkiye indirgemenin yetersiz olduğunu ve gösterilenin gösteren altında hiç durmadan kaydığını söyler (Elliott, 2017, s. 133).

Dilin öznenin bağımsız yapıları sahip olduğunu söyleyen Lacan'a göre dil durağan değildir dilin işleyen bir yapısı vardır, hatta insanı toplumsal yapan dilin kendisidir (Lacan, 2013, s. 6).

Gösteren ve gösterilen arasındaki birebir ilişkiyi vurgulayan yapısalcı düşünceden faydalanmış olsa da bu ilişkinin yetersiz olduğunu vurgulaması açısından Lacan post yapısalcıdır bir yaklaşım sergiler.

Lacan, “ötekileştirme” kavramı ile dikkati bastırılmış olan bilinçdışına ve dolayısıyla kimliğin bölünmüş ve kırılğan doğasına çeker (Elliott, 2017, s. 140).

Lacan’ın yapısalcı yaklaşımdan, Saussure’den etkilendiği kavramlardan biri de “farklılık” kavramıdır. Hatırlanacağı üzere Saussure, dilsel her işaretin farklılık yapısı üzerine kurulu olduğunu vurguluyordu. Örneğin “gece, gündüz”den farklılığı açısından bir işaret olarak oluşmuştur. Lacan da “sembolik üretim” ile “arzunun formel düzeni” arasında bu ilişkiyi kurar. Bir özne olarak konumlarımızı, bir göstergeler sistemindeki yerimiz belirler. “Saussure’ün tersine Lacan, gösterileni psişe, özne ve toplumun hayatında öncelik attığı gösterenin altına yerleştirir. Bu yaklaşım bizi Lacan’ın dil ve bilinçdışı arasındaki ilişkiye götürür (Elliott, 2017, s. 143).

Fallusun Anlamı adlı kitabın önsözünde, arzulananın arzusu olmayı isteyen öznenin, kendini ancak dilde yani “ötekinin dayattığı dilde” imgeleyebileceğinden bahsedilir (Tura, 2013, s. 30).

Bu kitabın çevirisini yapan Saffet Murat Tura (2013), kitabın önsözünde, Lacan’ı klasik psikanalizden ayırmak için şöyle der:

“Freud’un kabaca erkekte “penisin kesilmesi tehdidi”, kadında ise “penis hasedi” başlıkları altında ele aldığı penise sahip olmak ile ilgili imgesel sıkıntılara denk düşen karmaşa, Lacan’da daha da derinde dil ile devreye giren “simgesel” bir olmak sorunsalına bağlanır. Lacan’da kastrasyon sadece-imgesel-bir penisin kesilmesi tehdidi değildir; “fallus olmaktan, yani her iki cins için de Öteki’nin arzusunun nesnesi olmaktan yoksun olmaktır.” (s. 20)

Lacan’a göre özne arzulanan olmayı ister ve anne ile olan ilksel ilişkisinde fallusa sahip olanın babası olduğunu bildiğinden cinsiyeti ne olursa olsun fallusa sahip olmayı ister. Burada fallusun, imleyen (Saussure’cü görüşte ‘gösteren’) olduğunu, babanın yasası metaforunun, yasanın gücüne sahip olan şeyi yani “dili” işaret ettiğini söyleyebiliriz.

Lacan' göre oedipal süreçte, anatomik olarak baba ile aynı özelliklere sahip erkek çocuk kendini baba ile özdeşleştirir. Ancak kız çocukları baba ile tam bir özdeşleşme yaşayamadıklarından sembolik/simgesel düzeni bütünüyle kabul edip içselleştiremezler. Dolayısıyla kadınlar sembolik düzende baskı altına alındıkları ve bu düzenin öğütlerini baskı yoluyla içselleştirdikleri söylenebilir.

Bu kapsamda fallusa yani güce sahip olan özne **olan erkeğin dayattığı dilde**, arzulan nesne olan kadının, kendine dayatılmış bir dilde imgelendiği söylenebilir. Freud'da olduğu gibi Lacan'da da kadınlar oedipal kompleksi tam çözemediklerinden sembolik düzen içinde çok görünür olamamakta, kalıp yargılarla susturulmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmada özellikle "gerçekliğin çarpıtılması" kategorisi bu dayatma dilin analiz edilmesini sağlayacak bir kategoridir. Özellikle kadın bedeninin sınırlandırıp şekle sokan giyim kuşam kadın bedeni ile ilgili gerçekliğin çarpıtılmasıdır. Bu sözlükte yer alan "toka" kelimesi ve anlamına baktığımızda da bunu görebiliriz.

toka: a. 2. Kadınların saçlarını tutturmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç

Bu tanıma bakacak olursak toka sadece kadın saçı için tanımlanmış ve özendirici olmak için "süs" kelimesini de içerecek bir tanımlama yapılmıştır.

2.5 POSTMODERN FEMİNİZM

Lyotard'a göre bilgi bilimsel bilgi ve anlatısal bilgi olarak ikiye ayrılır. Ona göre anlatısal bilgi kendini uslamlamaya ve tanıtlama ihtiyaç duymaz. Ancak uslamlamaya ihtiyaç duyan bilimsel bilgi de kullanılan en eğretilmelerden biri savaş eğretilmesidir. Yani bilimsel bilgiyi tartışmak bir savaştır aslında. Bilimsel bilgiyi kullanan bilim adamları, masallar ve söylenceler gibi anlatısal bilgiyi gerici, ilkel, yabanıl, gelişmemiş gibi yaftalarla sınıflandırılır. Ve ayrıca anlatısal bilgi yalnızca kadınlar ve çocuklar için belli işlevleri yerine getirir (Sarup, 1993, s. 195).

Ancak erkeğe denk düşen aydınlanmacı düşünce ve bilim kadına denk düşen anlatısal bilgiyi görmezden gelir ve denetim altında tutmaya çalışır. Bu nedenle kültür doğaya üstün tutulur. Ancak bu kategorik ayrımlar yine birbirine muhtaçtır. “Öteki” olmadan diğeri olamaz. Erkman’ın da (1987) dediği gibi:

“Bilim, insanlık tarihi boyunca, denetlenemeyen bölümünün sınırlarının daraltma çabasıdır... Doğayla kültür şimdiye kadar sanıldığı kadar büyük kategorik ve varlıksal karşıtlıklar içermiyor olabilirler. İnsanın da önünde sonunda doğanın bir parçası, üyesi olduğunu unutmamak gerekir” da (s. 21-24)

Bu bağlamda kültürel feministler açısından da erkek bilgisinin savaşçıl, kadın bilgisininse barışçıl olduğunu söylenebilir. Burada feminizme düşen kadın bilgisinin yüceltilmesidir (Donovan, 2014, s. 320)

Kendini üretmek için anlatısal bilgiye ihtiyaç duyan bilimsel bilgi masallar ve söylencelerle sürekli savaş halindedir. Ancak ilginç olanı ortaçağ skolastik düşüncesine karşı olarak aklın üstünlüğünü savunan bilimin, kilisenin de cadıcılıkla suçladığı kadınların bilgisine düşmanca tavır takınmasıdır (Achterberg, 2000). Burada aslında savaşçı olan ortaçağ erkek egemen bilgisinin modern çağda da aklın üstünlüğünü savunan erkek bilgisine evrildiğini ve her halükarda kadını düşman olarak gördüğünü söyleyebiliriz.

Queer kurama göre feminist kuram kendini erkek-kadın ikiliği gibi kurmaca bir ikilik üzerinden inşa etmektedir. (Butler, 2014). Her ne kadar Queer kurama göre feminizm kendini erkek-kadın ikiliği üzerinden inşa ediyorsa da feminizmin amaçlarından biri, savaşçı erkek bilgisi ve diline rağmen, gerçekliği yansıtan tarafsız ve şeffaf bir dil kurmaktır. Çünkü dil gerçekliği kurmanın bir aracıdır. Postmodern feministler bu tarafsız ve şeffaf dilin “öteki”nin dili olduğunu söylerler. Onlara göre kadın olmak öteki olmaktır ve ötekinin dili değerlidir. Bu kapsamda bu başlığın altında Fransız feminizminin önde gelen feminist kuramcılarının görüşlerinden bahsedilecek, eserlerinden alıntılar ve göndermeler yapılarak dil üzerinden yeni ve değerli bir kadın öznesinin inşa edilebilirliğine değinilmektedir.

2.5.1 Fransız Feminizmi

Fransız feminizmine damga vuran isimler hiç kuşkusuz, Luce Irigaray, Helene Cixous ve Julia Kristeva'dır. Cixous, Irigaray ve Kristeva'ya göre modern batı felsefesi erkeğin üstünlüğüne dayanan, fallogosentrik ya da fallosentrik, bir başka deyişle, ikili yapılanmalara dayanan hiyerarşik bir kültürdür. Bu ikili yapılarda bir karşıtlık vardır ve kadın bu yapılanma içinde ikincil konumda olduğu için bu karşıtlıkların oluşturduğu ataerkil dil de yıkılmalıdır. Babanın yasasını oluşturan sembolik düzenin dili olan bu ataerkil dil kadının dili olamadığı için kadın kendisini bu dille ifade edemez. Dolayısı ile bir özne olarak kadın, kadınca, başka bir dil yaratmalıdır.

Irigaray'ın "parler femme", Cixous'nun "écriture feminine", Kristeva'nın "semiotics" diye adlandırdığı kadın dili/kadın söylemi onların çalışmalarının ortak noktasıdır. Bu kadın dili eril dilden çok farklıdır. Bu dil, imla kuralları, gramer ya da çeşitli mantık kuralları ile sınırlanamaz. Bu kadın dili akışkandır, değişkendir ve boşluklarla dolu olabilir.

Bir felsefeci, şair, oyun yazarı ve edebiyat eleştirmeni olan Cixous'nun (2009) "Rüya Dedim Sana" adlı kitabında birbirinden bağımsız, anlam bütünlüğü olmayan boşluklarla dolu rüyalarının anlatılması karakterlerin belirsiz olduğu, çizgisel bir zaman anlayışının olmadığı kadın yazınına güzel bir örnektir. Ayrıca yazarın, bu kitabı gündüz/gece ikiliğinde **hiyerarşik** anlamda kötülen geceden aktarması dikkat çekicidir.

Ataerki ile mücadele için dişil bir yazını savunan ve gecenin üretkenliğinden faydalanan Cixous, eril dilde hâkim olan kültür/doğa, güneş/ay, aktif/pasif ve gündüz/gece gibi ikiliklere karşıdır. Cixous, bütün bu ikili yapıların aslında kadın/erkek karşıtlığından esinlendiğini söyler. Bu ikiliklerde erkekler aktif, kültürel, aydınlık gibi olumlanan özelliklere denk düşerken; kadınlar pasif, doğal, karanlık gibi olumsuzlanan özelliklerle ilişkilendirilir. Erkek ben'dir (self); kadın diğeri... Erkekler kadınlara ilişkin düşünceleri kendileri oluşturduktan sonra, ondan geriye kalan düşünülemez, düşünülmemiş olur (Cixous & Clément, The Newly Born Woman, 1986, s. 63-65).

Eril yazının mühürlenmiş düşüncelerinden kurtulmak için Cixous (1981, s. 249) babanın düzeninin altüst edici, mevcut toplumsal/kültürel normları değiştirecek dişil bir yazının mümkün olduğunu söyler.

Cixous (1976, s. 881), “*Medusa’nın Gülüşü*” isimli makalesinde kadının yazdığı vakit beyaz bir mürekkeple (white ink) yazdığını söyler; tıpkı kadının memesinden dünyaya akıttığı beyaz süt gibi, sözcükler nereye gitmek istiyorlarsa oraya özgürce akarlar ve özneyi beslerler.

Yine şöyle diyor Cixous (1981):

“Kadın yazını karşıtlıkları/dikotomileri fark etmeden ya da listelemeden akıp gider... Diğer bir dilin konuşmasına müsaade eder... Kadın dili bir şey içermez, taşır; bir şeyi engellemez, olanak yaratır” (s. 251)

Bu çalışmanın konusu olan sözlükte, kadın-erkek ikiliği üzerinden inşa edilen alanlara, özellikle kamusal alan-özel alan, özne-nesne, sıklıkla rastlanmaktadır. Cixous’nun da belirttiği gibi hiyerarşik olarak olumlanan alanların erkeğe, olumsuzlanan alanların kadına atfedildiği tespit edilmiştir.

amca: a. 1. **Babanın** erkek kardeşi. 2. ünl. Yaşlı erkeklere **saygı** için kullanılan bir seslenme sözü.

dayı: a. 1. **Annenin** erkek kardeşi. 2. ünl. Yaşlı erkeklere söylenen bir seslenme sözü. 3. mec. Bir kimsenin **kayıracısı** olan, sözü geçer kimse. 4. **argo Kabadayı**

“Dayı” kelimesi ile kıyaslandığında kadın-erkek ilişkileri üzerinden babasoylu olan “amca” kelimesinin daha değerli olduğu, kelimenin anlamının sunumunda da olduğu gibi “saygı”yı hak edenin baba soylu olanın olduğu görülmektedir. Anasoylu akrabalık ilişkilerinden birini, annenin kardeşi olan erkeği, tanımlayan “dayı” kelimesinin anlamının sunumunda ise “kayıracı, kabadayı” gibi olumsuz göstergelerin açıkça kullanıldığı görülmektedir.

Bir dilbilimci ve psikanalist olan Kristeva’nın yazıları dil, doğruluk ve aşk üzerinedir. Esasında bir feminist olarak ele alınamayacak olan Kristeva,

öznelliğe dair fikirleri ile eleştirel düşünebilmek adına feminist tartışmalar içinde büyük yer tutar.

Irigaray anne-kız çocuk ilişkisi ile ilgilenirken Kristeva, anne-çocuk ilişkisi ile ilgilenir. Lacan'daki imgesel-simgesel ayırımından faydalananarak semiyotik-sembolik ayırımını kullanır.

Kristeva, gündelik söylemleri bozan ve yapılandıran şeyin, Oedipal öncesi özlemlerin ve dürtülerin tortusu olarak yorumlar ve bu duygusal alanı “semiyotik” olarak adlandırır (Elliott, 2017, s. 261).

Oedipal öncesi dönemde yani babanın yasasının olmadığı dönem anne ile çocuğun ilişkisi devam eder. Ve Lacan'da bu dönemde dil henüz gelişmediğinden, simgesel alana taşınamayan, düşünülmemiş düşünce söz konusudur. Kristeva'ya göre simgesel alan öncesi olan, anne-çocuk ilişkisine ait olan dişil süreç, dilde görmezden gelinir (Sarup, 1993, s. 177).

Oysa Kristeva imgeselin görme gibi duyma, tat alma, koklama, dokunma gibi diğer duyularla da alakalı olduğunu söyler. Simgesel varlığını göstergesele borçludur aslında. Lacan'dan farklı olarak sembolik- semiyotik ayrımı yaparken semiyotik süreçlerin, konuşma ile birlikte sembolik/simgesel düzene girildiği anda son bulduğunu söylemez. Çünkü ona göre bebeğin konuşmaya başlamadan evvel çıkardığı sesler, dilin kullanılmaya başlanmasından sonra da şiirsel dilde yeniden ortaya çıkar. Bu nedenler Kristeva'ya göre, Lacan'dan farklı olarak simgesel düzene geçişle anne ile olan ilişki kopmaz. Otoriter ve baskıcı olan modern dilbilime rağmen dil üretkendir ve delilik, kutsallık ve şiirde göstergesel kendi sınırlarını aşar (Sarup, 1993, s. 178).

Elliott'un da dediği gibi semiyotik ile dişil kelimeler arasında birleştirici bir yol vardır. Sessizlik, **görünmezlik**, bükülme ve ima semiyotiğin beden ifadelerini ortaya koyduğu terimlerdir (Elliott, 2017, s. 263).

Gerek cinsel kimlik olarak, gerek biyolojik beden olarak kadının görünmez olması ya da kadın bedeninin erkeğin eksiğiymiş gibi sunulması bu çalışmanın temalarından olan “görünmezlik” teması altında ele alınacaktır.

Örneğin bu çalışmanın konusu olan sözlükte, “adam” kelimesinin anlamına baktığımızda kelimenin sunumu aşağıdaki gibidir:

adam: a. 1. **İnsan**. 2. Erkek kişi, **kadın karşıtı**. 3. Birinin sözünü dinleyen, nazını çeken kimse.

Bu kelimenin anlamında yer alan “insan” ve “kadın karşıtı” gibi gösterenlere bakacak olursak, kadının insan olarak görünmemesi söz konusudur. Dilin üretken ve değişken olması bu çalışmada çözüm önerileri sunulmasının destekçisidir. Yine sözlükte yer alan “adam” kelimesinin tanımından birinci anlamda sunulan “insan” sunumu çıkarılırsa, yine sözlükte sunulan ikinci anlamdaki gibi “kadın karşıtı” olana adam kelimesinin “insan” gibi cinsiyet kimliklerini (kadın/erkek) aşan şemsiye bir kavramda kadının görünmez olmasının önüne geçilebilir. Dolayısıyla bu sözlükte yer alan “adam” kelimesinin aşağıdaki gibi sunulmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir:

adam: a. 1. Erkek kişi. 2. Birinin sözünün dinleyen, nazını çeken kimse.

Fransız feminizminin ünlü üç temsilcisinden biri olan, bir psikanalist ve edebiyat kuramcısı olan Irigaray’ın temel amacı erkek ile kadın arasındaki iktidar dengesini tersine çevirmektir. Ona göre kadınlar için eşit olmak erkek gibi olmak değildir. Çünkü erkek egemen, aydınlanmacı felsefe kadın cinselliğini, kadın bedenini sınırlar ve baskılar. Bu bastırma ve sınırlama kuşkusuz ki kadın kimliği ve kadın bedeni ile **gerçekliğin çarpıtılmasına** sebep olmaktadır. Modern felsefe ve bilim aynı zamanda cinsiyetçidir ve kadınları **görmezden gelir**. Bu nedenle psikanalizde yer alan kadın sorunları kadının doğasıyla alakalı değil erkeğin kurduğu simgesel düzenin bir sonucudur.

Irigaray’ın (2011) Nietzsche’nin Deniz Aşığı adlı kitabında da söylediği gibi:

“Bedenim sizin çizdiğiniz sınırlarla bölünmüş halde. Sizin yüklediğiniz özel aidiyetlerle. Kim kime aittir? – diye bağırıyor şu yada bu pay... Hiç kimseye ait olmamanın hiçbir şey olmakla aynı anlama geldiği öğretilmişti bana ve ben gülüyordum, bu şaşırtıcı söylemlere gülüyordum. Bunlara uzun süre nasıl inandığıma şaşarak... Ama ben senin imgelerini saklıyorsam ve sen de benimkilerini bana vermekten kaçınıyorsan bu senin bana olan hapishanendir” (s. 11).

Irigaray (1985, s. 169-170), dişil kimliğin yaratılması için kadınların kültürel ve siyasal kimliğin yeniden yapımında yer almasını söyler. Ona göre dil de en az kültür kadar erildir. Irigaray’a göre başka bir dil/söylem arayışı içinde olmak hapsoldüğümüz dilden ve toplumsal cinsiyet algısından kurtulmak bakımından kadınlar için tek fırsattır. Irigaray’a göre kadın değergesini temelden değiştirmenin tek yolu ancak güçlü bir simgesellik yaratmakla olanaklıdır.

Irigaray, kadınların özne haline gelebilmesi için özellikle anne-kız ilişkisi üzerinde durmaktadır. Donovan’ın (2014) da dediği gibi:

“Irigaray’a göre, “desideratum” (olması gereken ç.n.) şudur: “kadınlar özne haline geldikçe, anneler ve kızlar, Baba’nın oyununda bir nesne ve hasım olmak yerine, özneler ve kendi gerçeklerinin savunucuları haline gelebilirler” (s. 221).

Irigaray (2006, s. 47-52), “Ben, Sen ve Biz” de cinsiyet analizini kadın ve erkek ayrımı üzerinden yapmaktadır. Aslında amacı erkekle eşit olmayan, farklı olan değerli bir kadın öznesi kurmaktır. Irigaray’a göre iki cins arasında bir iktidar dengesinin kurulması kadın cinselliğinin de kültürel değerlerle donatılmasıyla mümkündür. Irigaray (2006, s. 11) bir tür olarak, her iki cins içinde hak ve ödevlerin yeniden yazılması gerektiğini düşünür.

Bununla beraber Irigaray (2006, s. 49) , dinsel söylemlerde ve temsillerde kadın figürünün öne çıkarılmasını önerir. Örneğin kutsal bakire ile oğlu ikonları ve resimlerinin yerine Meryem’in annesi Anne’in resimlerinin de özellikle kız çocuklarının odalarına asılmasını örnek verir. Burada kadının görünmezliğini kırmayı amaçlar.

Irigaray’a (2006, s. 18) göre cinsiyet farklılığı dili belirler ve dil tarafından belirlenir. Bu nedenle ona göre, tanrıçaların olmadığı bir dünyada dişil gramer

türü yok edilerek kadınlara ilişkin söz dağarcığı, eril bir özneye bağlı bir nesneye evrilen kadın bağlamında, değersizleşmiş ve küçümsenmiştir..

Her çağın gereklilikleri kendi ideallerini yaratır ve bireyler de bu ideallerin içine ve bunlara göre oluşan dilsel şemaların içine doğar. Tarihi süreç içinde cinsel idealler mevcudiyetini en iyi koruyan idealler olduklarını gösterirler. Bu korunmanın en önemli araçlarından biri, bu ideallerin normlarının dayatıldığı dildir. Dişil gramer türünü silen, bunu hukuk gibi düzenleri kurarak da sağlayan erkek aklı, evrene de kendi cinsiyetini vermek istemiştir. Tıpkı çocuklarına, eşine ve sahip olduklarına verdiği gibi (Irigaray, 2006, s. 30-31).

Literatüre baktığımızda liberal feminizmin oy kullanma hakkı ve çalışma hayatına katılım, eşit işe eşit ücret gibi konularla ilgilendiğini görürüz. Ancak biliyoruz ki siyasal ve ekonomik olarak erkeklerle aynı haklara sahip olmak yeterli değildir. Çünkü bu alanlara erke gibi katılmak kadın olmanın öznel durumlarını görmezden gelir. Bu nedenle sadece liberal feministlerin kastettiği oy kullanma hakkı ve ekonomik özgürlük hakkını elde ederek kadınlar farklı psikolojik ve fiziksel bedeller ödemek zorunda kalmışlardır. Örneğin anne olan evli bir kadının çalışma saatleri ve şartları, anneliği ve hâlâ devam eden kadınlık görevleri göz önüne alınmadan, bir erkek gibi düzenlendiğinde kadın hem evde hem de işte çalışmaktadır.

Marksist feministler kadının hem evde hem işte çalışmasını durumu çifte vardiya olarak tanımlar. Üstelik bu çifte vardiyada ücretlendirilmeyen bir vardiya vardır. Engels, kadınların ev içi işlerden dolayı ezilmesi sorununun, ev işinin toplumsal bir endüstriye dönüştürülmesiyle çözülebileceğini söyler (Donovan, 2014, s. 148).

Ancak daha sonraları sığ olduğu söylenebilecek bu çözüm sosyalist feministlerce daha kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu noktada Irigaray erkek gibi özgür olmayı değil kadın olarak özgür olmayı ister. Irigaray (2006, s. 74), hakların ve ödevlerin, her iki cinsiyetin özgül durumlarını göz önünde tutarak yeniden yazılmasını önerir ve bu yeniden yazım da bir üretim aracı olarak dilin dişil özneleri görmesi ile mümkün olacaktır.

Modern psikanalize bakınca Irigaray (2006, s. 39-46) , çocuğun özne olarak anneden ayrılışını babanın yasasına dayandıran psikanalitik yaklaşıma karşı çıkar. Burada yine annenin görünmezliği ve babalığın yüceltilmesi, fallus olması söz konusudur. Hâlbuki Irigaray'a göre bebeğin anneden ayrılması daha o anne karnındayken anne ile bebek arasına ayırım koyan plasenta sayesinde. Doğumdan sonra bu plasantanın gerek tıbbi amaçlı gerekse kozmetikte ticari amaçlı kullanımını da etik bulmaz Irigaray.

Marks ve Freud'un teorileri erkek aklı ile erkeğe özgü koşullarda gelişmiştir (Donovan, 2014, s. 133). Irigaray'a (2006, s. 73-74) göre de Marksizmin ve Psikanalizin söylemlerini erkekler üretmiştir. Bu kapsamda bu söylemin üretildiği toplumlardaki kadınlar malların sahipliğiyle ilgilenmişlerdir. Ancak iş, cinsiyetli beden ile dil arasındaki ilişkiyi kurmaya gelince bu kadınlar bunu bir şekilde gereksiz görmüşlerdir. Yine psikanaliz kuramı ve pratiğinde kadın olmak erkek olmamaya denk düşürülmüş ve kadınlık penis eksikliği ve fallus hasedi olarak ifade edilmiştir.

Lacan'ın yanında psikanalist olmak için ders almış olan Irigaray, kadının öteki olmasına dair fikrin erkek egemen sosyal düzeni yıkacağına inanır. Dişil olanın ataerkil dili ve kültürü devireceğini savunur. Bu noktada Kristeva'nın semiyotik fikrine yakınlaşır (Elliott, 2017, s. 272). Lacan'ın tersine Cinsel özgürleşme Irigaray'a göre dilin cinsiyet türleri ile ilgili yasaları değiştirilerek ulaşılabilir olur.

Aslında Irigaray'ın bahsini ettiği dilin cinsel farklılığı Fransızca, Almanca ve Arapça gibi cinsiyetli dillerde daha belirgindir. Almancada mesela nesneler dişil artikellerle belirtilir. Bu farklılık İngilizce'de artikel olarak görünmese de belirsiz özne olan hep "he"dir (Öztürk Dağabakan, 2006).

Burada Erkman'ın göstergebilim adlı kitabında bahsettiği dildeki biçim dizgesi ve içerik dizgelerinden bahsetmek gerekir. Her dilin biçim düzleminde (ses biçimleri- sesbilim) belli kurallar geçerlidir. Örneğin Türkçede ses uyumu kuralı geçerlidir. Hiç bir heceye iki sessiz harf ile başlanmaz. Bu gibi kurallar Türkçenin ses düzenindeki biçimsel dizgeyi oluşturur. Aynı şekilde içerik/kavram düzleminde de dizgesel bir yapı geçerlidir. Örneğin Eskimo dilinde "kar"ın çeşitli

durumları için çok sayıda sınıflayıcı, ayırıcı sözcük vardır. Oysa karla ilişkisi az olan Türkçede “kar”ın çeşitli biçimlerini anlatan sözcüklerin sayısı çok daha azdır (Erkman, 1987, s. 41-42).

Derrida’nın da “ödev” kavramında bahsettiği gibi, içerik dizgelerinin yani kavramların şifreleri toplumsal yaşam pratiğinde, deneyimlerinde aranmalıdır.

Irigaray’ın (2006, s. 135) düşüncelerine geri döndüğümüzde ona göre yaşayan ve canlı varlıklar, insanlar ve medeniler eril oluyor, yaşamayan, insan olmayan cansız nesneler, cahiller ise dişil. Bu yalnızca erkeklerin toplumsal özneler olduğu, kadınların da onların arasında mübadele edilen nesnelere bir tutulduğu anlamına gelir.

Bu çalışmanın konusu olan ilköğretim sözlükte yer alan “almak” kelimesinin altıncı anlamına baktığımızda kadının alınıp verilen bir nesne olduğu fikrinin yansıdığı görülmektedir:

almak, -ir : (-i) 6. Erkek, kadınla evlenmek

Bu anlam sunumunda, özne-nesne ikiliği üzerinden erkeğin kadın üstüne sıralanması ve özne olan erkeği evlenmek üzere nesne olan kadını almasına dair ataerkil bilinç yansıtılmaktadır.

2.6 BANDURA’NIN SOSYAL ÖĞRENME KURAMI

Sosyal Öğrenme kuramı, davranışsal ve bilişsel kavramları birbiriyle birleştirir. Bununla beraber bilişsel faktörlerin, davranışsal faktörlerin ve çevresel faktörlerin birbirini ile olan etkileşiminden bahseder. Yani Bandura’ya göre kişilik, davranışsal, bilişsel ve çevresel faktörlerin etkileşimlerinin sonucunda oluşur. Bireyler davranışları da gözlem yoluyla öğrenirler (Özcan, Özügurlu, & Aytar Bahadır, 1993, s. 152)

Bandura’ya göre bireyler gözlemledikleri davranışları sadece taklit etmezler bu davranışların ortaya çıkmasına sebep olan olayları bilişsel olarak da kavrarlar.

Bu kavrama, sosyal bir çevre içinde yer alan bireyin, özellikle çocukluk döneminde, çevresindeki insanları gözlemleyerek olur ve Bandura bunu “Gözlem Yoluyla Öğrenme” (Observational Learning) olarak adlandırır (Cüceloğlu, 1997, s. 426).

1966’da Moskova’da yapılan XVIII. Uluslararası Psikoloji Kongresinde “Kişiliğin Gelişmesinde Başkasının Etkisiyle Olan Öğrenmenin Rolü” başlıklı makalesinde, Albert Bandura (1969) şunları söylemiştir:

“Sosyal Öğrenme Kuramına dayanarak yapılan araştırmalardan elde edilen son bulgular şunu göstermektedir; virtüel olarak bütün öğrenme olayları (enstrümental yanıtların kazanılması, klasik şartlanma, davranış inhibisyonu ve sönme) başkalarının tesirine bağlı bir temel üzerinde oluşur; bu temel, sosyal modellere bağlı davranışın ve bunun pekiştirici sonuçlarının gözlenmesiyle kurulur. Bu sonuçlar, kişiliğin bazı örüntülerinin başlangıçta taklit ya da özdeşleşme yoluyla öğrenme ile kazanıldığını kabul eden kuramların gelişmesini destekler içeriktedir. Örneğin, deney yoluyla kanıtlanmıştır ki, saldırganlık, başarı standartları, peşin yargı davranışı, şartlanmış heyecan tepkileri, etik yönelmeler, sapmalara karşı direnç, ödülün ertelenmesinde iyi niyet... bütün bunlar yetişkin ya da akran modellerin davranışını görüp etkisinde kalma yoluyla aktarılmış olur. Bir de şu bulgu vardır; gerçek yaşamdan alınmış modeller kadar bunların betimlenmeleri de aynı şekilde etki yapmaktadır, bu da şu düşünceye götürür: Radyo ve televizyon, sosyal davranışlar, durum alışlar ve değerler üzerinde, kişilik gelişmesi kuramlarında sanıldığından daha çok etkili bir kaynak olur” (s. 42-43)

Sosyal öğrenme kuramında bireyler gözlem yoluyla öğrenirken özel uyarı-cevap ilişkisi yerine gözlemledikleri modelin etkinliklerinin sembolik temsillerini edinmiş olurlar. Bandura’nın (1971, s. 6-8) bu modelleme ya da diğer bir deyişle gözlem yoluyla öğrenme süreci birbiri ile ilişkili olan şu dört alt işlemi içerir:

1. Dikkat etme süreci: Bir kişi modelin temel davranışlarına dikkat etmezse ve gözlemi gerekli dikkati vererek yapmazsa yeterince öğrenme gerçekleşmez. Bireylerin sadece bir modelin varlığı ile ondan en uygun yanlarını seçeceklerini ya da farkına vardıkları yönlerini doğru bir şekilde algılayacaklarını göstermez. Bu kapsamda gözlemcinin dikkatini etkileyen faktörler vardır:

- Gözlemin sürekli ve düzenli yapılması gözlem yoluyla öğrenmeyi etkiler.

- Saldırgan davranışların öğrenilmesi bu kapsamda bireyin ait olduğu grubun niteliğine, bir suç örgütü ya da dini bir cemaat olmasına göre örneğin, değişir.
- Modelin ilginç olması ve gözlemcinin dikkatini çekmesi gerekir. Aksi halde üstün olsalar da gözlemcinin dikkatini çekmeyen modeller göz ardı edilir veya reddedilir.
- Bazı modeller her yaştan insanın ilgisini çekebilir. Bu modellemenin en iyi yapıldığı araçlara en iyi örnek televizyondur. Televizyon, betimlenen davranışların öğrenilmesi için dikkat çekmede çok etkilidir.

2. Hatırda tutma süreci: Bireyin gözlemden yeterince etkilenmesi için, gözlemcinin modelin davranışlarını hatırlaması gerekmektedir. Bu nedenle gözlenen bilginin uzun süre hatırda tutulması önemlidir ve bu hatırd tutulma semboller yoluyla bellekte saklanmaktadır.

Bilgi iki yolla sembolleştirilir: Biri görsel diğeri sözel yolla olur. Eylem ya da yer adı gibi sözel semboller daha sonra görsel sembollere dönüşerek hafızada yer edinir. Bilişsel süreçlerde davranışın şekillenmesi görsel sembollere çok sözel sembollere etkilidir.

3. Motor üretim süreci (Uygulama): Gözlenen ve semboller vasıtasıyla zihinde saklanan bilginin davranışa dönüşmesi için gözlemcinin yeterli beceriye sahip olup olmasına bağlıdır. Bu sayede gözlemci yeni davranış kalıpları üretebilir.

Gözlemci sembolik kodlar üretse ve bunları hafızada tutabilse de davranışın meydana gelmesine engel olabilecek fiziksel kısıtlamalar söz konusu davranış gerçekleştirilmeye engel olabilir. Gündelik yaşamda insanlar davranışları gözlem yoluyla öğrenirler ancak bu öğrenme kişiyi kendi performansına göre son halini alır.

4. Pekiştirme ve güdülenme süreci: Bireyler gözlem yolu ile davranışları öğrenebilir ancak bu davranışların performansa dönüşebilmesi için güdülenmesi

gerekir. Olumlu anlamda teşvik edilen davranışlar pekiştirilmek üzere eyleme dönüşür.

Bu çalışmanın konusu olan ilköğretim sözlüğünün, XVIII. Uluslararası Psikoloji Kongresinde Bandura'nın belirttiği gibi gerçek yaşamdan alınmış modeller kadar bunların betimleyicilerinden biri olması nedeniyle kişiliğin gelişmesi açısından önemli bir kaynak olacağı açıktır.

Özellikle hatırd tutma sürecinin, sözel sembollerle zihinde kodlandığını ve daha sonra davranışa dönüştüğünün düşünürsek dilin ve dolayısıyla kelimelerin sosyal öğrenmede etkili olduğu söylenebilir.

Yine güdülenme ve pekiştirme sürecinde olumlu anlamda teşvik edilen davranışların pekiştirildiğinden yola çıkarsak ve tersi yönde cezalandırılan davranışlarınsa söndüğünü varsayarsak, sözlükte yer alan fallus merkezli kelime sunumlarının olumsuzlanmasının ve kadına ve kadınsı olana ait sunumlarının olumlanmasının toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Piaget, insan gelişiminin biyolojik olgunlaşma ve sosyal deneyimle gerçekleştiğini belirtmekte ve 4 gelişim evresinden söz etmektedir. Bu evrelerden **birincisi**, duygusal motor dönemidir ve çocuğun dünyayı yalnızca duygularıyla algıladığı bebeklik dönemidir. **İkincisi**, işlem öncesi dönem olan ve 2-7 yaşlar arasını simgeleyen çocuğun dili ve diğer sembollerini kullandığı evredir. **Üçüncüsü**, somut işlemler dönemi 7-11 yaş aralığındaki dönem olup, çocuğun çevresiyle nedensel bağlantılar kurduğu evredir. **Dördüncüsü** ise soyut işlemler dönemidir. Yaklaşık 12 yaşından sonra çocuğun soyut ve eleştirel olarak düşünmeye başladığı evredir (Poyraz Tacoğlu, 2012, s. 115-116).

Dolayısıyla Piaget'in açıklamaları çerçevesinde bakıldığında ve konumuzla ilişkisi kurulduğunda ilköğretimdeki çocukların halen somut düşünme döneminde oldukları ve bu somutluğu zihinlerine kodlayarak anlamlandırdıkları dikkate alınırsa, ilköğretim sözlüğünün somut boyutta kaldığı görülür. Çocuklar kendilerine öğretilen sözcüklerin karşılığını ancak somut olarak algılar ve zihnine bu şekilde kodlayarak anlam şemaları oluşturur ve büyük ölçüde kalıcı

olur. Böylelikle sözcüklerin anlamları bireylerin ancak farkına varmaları ile değişime uğrayabilir. Ama bu durum bir habitus oluşturarak kendini ileriki yaşlarında da gösterebilir. Sorun, ileriki yaşlarda istenmeyen anlamların değiştirilmesi konusunda kendini göstermekte ve en çok toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından problem yaşanmaktadır.

Bandura'nın sembollerle hatırd tutma, hatırd tutulan sembollerin davranışa dönüşmesi ve teşvik edilen davranışların pekiştirilmesi süreçlerinden ve çalışmanın konusu olan sözlüğü kullanan çocukların daha çok Piaget'nin belirttiği somut düşünme evresinde olan çocuklar olduğu varsayımından yola çıkarak, sözlükte, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak ve kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık sağlayacak şekilde cümle içinde kullanım örneklerinin verilmesi de önemlidir.

3. BÖLÜM

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE SÖZLÜĞÜNÜN ANALİZİ

Bu bölümde sözlüğe ilişkin tanımlayıcı veriler ile temalar kapsamında ele alınan fallogosantrik içerik analizinin verilerine yer verilmektedir.

3.1 SÖZLÜĞE İLİŞKİN GENEL VERİLER

Bu bölüm altında, araştırmaya konu olan sözlüğün hazırlanıp yayınlanmasını sağlayan Türk Dil Kurumu'nun kısa bir tarihinden ve tanımlayıcı bulgu olarak sözlüğün kurgusal yapısından söz edilmektedir.

3.1.1 Türk Dil Kurumu'na Bir Bakış

Türk Dil Kurumu'nun (2018) ağ sayfasında da belirtildiği üzere Türk Dil Kurumu, Atatürk'ün talimatıyla 1932 yılında kurulmuştur. İlk olarak Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurulan bu kurumun kuruluş amacı, “Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yarışır yükseklige erdirtmek” olarak tespit edilmiştir.

1936 yılında adı Türk Dil Kurumu olarak değışen kurumun çalışmalarının iki ana eksenı vardır:

- Türk dili üzerinde araştırmalar yapma ve yaptırmak;
- Türk dilinin güncel sorunları ile ilgilenererek çözüm yolları bulmak

TDK'nın yönetimsel yapısına bakıldığında, 1951 yılına kadar bu kurumun doğal başkanı Milli Eğitim Bakanı iken bu tarihten sonra kurumun yönetim kurulu içinden kendi başkanını seçmesi yoluna gidilmiştir.

1966 yılından beri başkanlığını hep profesörlerin yapmış olduğu dikkat çekici olmakla beraber günümüze kadar hiçbir kadın başkanının olmaması dikkat çekicidir.

TDK'nın misyonu Türkçenin yazılı ve sözlü kaynakları üzerine bilime dayalı araştırmalar yapmak; Türkçenin bilim, sanat, edebiyat ve öğretim dili olarak gelişmesinin ve her alanda doğru kullanılmasını sağlamaktır. Vizyonu ise Türk dilinin zenginliğini meydana çıkarıp onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek ve Türk dünyasında ortak anlaşma dili, dünyada ise yaygın ve geçerli bir dil konumuna getirmektir (Türk Dil Kurumu, 2018).

3.1.2 Sözlüğün Genel Bir Sunumu

Çeşitli konularda çalışmalar yapan Türk Dil Kurumu'nun ilköğretim okulları için hazırladığı, 5. Baskısının yapıldığı, sözlükte 11.803 kelime, bu kelimelere ait anlam ve tanımlar yer almaktadır.

Piyasada bulunması zor olan sözlüğün dış kapağı kırmızı ve süngerimsi bir yapıda olup, çocukların kullanımına uygun tasarlanmıştır. 2014 yılında baskısı yapılmış olan sözlüğün hazırlayanları, Prof. Dr. Şükrü Haluk AKALIN (Başkan), Prof. Dr. Recep TOPARLI, Prof. Dr. Mustaf ARGUNŞAH, Yrd. Doç.Dr. Erhan AYDIN, Ali TAN, Galip GÜNER ve Süleyman AYDIN'dır (Türk Dil Kurumu Yayınları : 857, 2014).

11. Baskı Türkçe sözlük esas alınarak hazırlanan sözlükteki "Sunuş" kısmında ifade edildiği üzere sözlük ilköğretim öğrencilerinin seviyesine, söz dağarcığına ve müfredat programına uygun şekilde hazırlanmıştır. "Sunuş kısmında yer alan bu ifade TDK'nın genel ağ sayfasındaki (tdk.gov.tr) ifadelerle de uyumludur. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini vurgulayan sözcüklerin cinsiyetçi bakışı nasıl yansıttığı üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla ihtiyaç duyulan bilginin ne olduğu yani ilköğretim müfredatının nasıl ve neye göre hazırlandığı konusu bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Sözlükte kullanılan yazım kuralları açıklanmamış olup, Türk Dil Kurumunun İlköğretim Okulları için Yazım Kılavuzu referans gösterilmiştir.

Takip eden kısım sözlükte kullanılan kısaltmalara ait kısa bir kısaltmalar listesidir (2014, s. 7).

Tablo 1- İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük'te kullanılan kısaltmalar

<i>ünl.</i>	Ünlem
<i>vb.</i>	ve benzerleri
<i>sf.</i>	Sıfat
<i>mec.</i>	Mecaz
<i>zf.</i>	Zarf
<i>nsz</i>	Nesne almayan fiil
<i>öz.</i>	Özel
<i>a.</i>	Ad
<i>zm.</i>	Zamir
<i>bağ.</i>	Bağlaç
<i>-e</i>	-e durum ekiyle kullanılan fiil
<i>-i</i>	-i durum ekiyle kullanılan fiil
<i>-den</i>	-den durum ekiyle kullanılan fiil
<i>-le</i>	İle durum edatıyla kullanılan fiil
<i>argo</i>	Argo söz
<i>e.</i>	Edat
<i>Hız.</i>	Hazret

Kısaltmalar kısmından sonra sözlükte yer alan kelimeler ve anlamları alfabetik sıraya göre sıralanmış olup sözlük toplamı 15 cm'lik, 706 sayfadan oluşmaktadır.

Kelimler kırmızı renkle ve kalın yazılmışken, kelimedden sonra gelen kısaltma ve açıklamalar siyah renkle yazılmıştır. Sıfat, zarf, ad, mecaz, argo söz, nesne almayan fiil gibi kelimelerde, açıklamadan hemen önce italik tarzda farklı bir font kullanılarak (ünl., sf., mec., zf., nsz, öz., a., zm., bağ., argo, e., Hz.) kısaltmalar yer almaktadır.

Örneğin:

aktör a. Sinema ve tiyatrodaki erkek oyuncu

aktris a. Sinema ve tiyatrodaki kadın oyuncu

Fiil olan kelime gruplarına ait kısaltmalar ise (nsz.: nesne almayan fiil -e: -e durum ekiyle kullanılan fiil, -i: -i durum ekiyle kullanılan fiil,-le: -le durum edatıyla kullanılan fiil) ve varsa diğer kısaltmalar kelimedenden sonra parantez içinde yazılmış ve bu kısaltmalardan sonra açıklamalar yer almaktadır. Bu kısaltmalarda geçen durum eklerinin de ismin halleri ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Zira sözlükte durum eki ile neyin kastedildiği ilköğretim çocuklarının bilgisine sunulmamıştır. Beklenen, bu sözlüğü eline alan her çocuk ismin durum hallerini biliyor olsun.

Ayrıca kelimenin birden fazla anlamı varsa arap rakamıyla 1., 2. ve 3... olarak koyu renkle numaralandırılmaktadır.

Örneğin:

bastırmak (-i, -e) **1.** Basma işini yaptırmak. **2.** (-i) zararlı bir olayı önlemek. **3.** (-i) gidermek. **4.** (nsz) Birdenbire olmak ve pek çok etki göstermek.

gazlamak (-i; nsz) **1.** Gaz yağı sürmek. **2.** Motorlu taşıtlarda aracın hızlanmasını sağlamak için gaz pedalına kuvvetle basmak

Bazı kelimeler de sözcük türleri aynı olsun ya da olmasın açıklanan kelimedenden sonra parantez içinde roma rakamıyla I, II yazılıp ayrı bir şekilde alt alta sıralanmıştır. Bunun, sesteş kelimelerin ayrı ayrı yazılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu ayrı sunumun sebebinin neden yukarıda bahsedildiği gibi açıklanan kelimenin bir defa yazılıp çeşitli açıklamalarının artarda arap rakamlarıyla sıralanarak açıklanmadığı sözlüğün herhangi bir yerinde açıklanmamıştır. Görünen o ki sözlüğü kullanacak olan ilköğretim çocuklarının hem “İlköğretim okulları için yazım kılavuzuna” hem de bu sözlük için ayrı bir kullanım klavuzuna ihtiyacı vardır.

Örneğin:

kırık, -ğı (I) sf. 1. Kırılmış olan. 2. Tam nota göre düşük olan (not). 3. a. Kırılmış birşeyden ayrılan parça. 4. mec. Gücenmiş, üzgün

kırık, -ğı (II) a. 1. Kayaç kütlelerinin bir kırılma düzlemi boyunca yerlerinden kayması, fay.

Kırmızı renkte koyu halde yazılan bazı kelimelerden sonra tire işaretiyle ekler yer almaktadır. Ancak, yazım kurallarına referans yapan bu eklerin burada ne anlamda kullanıldığı açık değil. Zaten sözlüğün sunuş kısmında yazım kuralları için İlköğretim okulları için yazım kılavuzuna referans verilip bu kılavuza başvurulması salık verilmişti.

Örneğin:

germek, -er (-i,) 1. Bir şeyi uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek. 2. mec. Gergin, sinirli duruma getirmek, sinirlendirmek.

3.2 SÖZLÜKTE YER ALAN KELİMELEİN FALLOGOSANTRİK İÇERİK ANALİZİ VERİLERİ

Yöntem kısmında detaylandırıldığı üzere kelimeler hiyerarşik olarak erkeği üste sıralayanlar, kadını görünmez kılanlar ve kadınla ilgili olan gerçekliğin ya eksik olarak ya da yanlış olarak sunulup gerçekliğin çarpıtıldığı kelimeler ilk olarak üçlü bir bakış açısıyla analiz edilmeye çalışılmakta ve bunun sosyal öğrenme yoluyla nasıl pekiştirildiğini ortaya koymaktadır.

Aslında eril dilde çoğu zaman hiyerarşik olarak kadının alta sıralanması, cinsel bir kimlik olarak görünmemesi ve kadın bedeninin sınırlanıp bu bedenin eksik ya da sorunluymuş gibi gösterilmesi iç içe geçen ideolojik süreçlerdir.

Ancak ataerkinin dilde nasıl işlediğini tespit etmek adına bu gerçeklikler özellikle çarpıcı örnekler sunularak üçlü bir temalar seti olarak sınıflandırılmıştır.

Hiyerarşik sıralama, görünmezlik ve gerçekliğin çarpıtılması temalarına ait alt başlıklar altında yer alan tabloların birinci sütununda sözlükte yer alan ilgili

kelime; ikinci sütununda sözlükte yer alan sözlük anlamı; üçüncü sütunda kelime ve anlamının fallogosantrik içerik anlamında içine girdiği tema bağlamında anlam açıklamaları yer almaktadır.

Çalışmanın dördüncü teması olarak sunulan sosyal öğrenme kuramında, cinsiyetçi olduğu tespit edilen kelime ve kelime anlamları için yeni anlam sunumları ve öğrenme sürecinin pekiştirilmesini sağlamak adına cümle içinde kullanım örnekleri verilmiştir. Bu temaları şimdi sırasıyla değerlendirmeye çalışalım.

3.2.1.Temalar

3.2.1.1 Hiyerarşik Sıralama

Yapısalcı yaklaşımda gösterenler bir ikilik (dikotomi) içinde sunulurlar. Özne-nesne, gündüz-gece, aktif-pasif, kültür-doğa, kamusal alan- özel alan, özel mülkiyete sahip olan-mülkiyeti olmayan, ata soylu-ana soylu gibi dikotomilerde değerli olan gösteren erkeğe, değersiz olan kadına atfedilir.

Saussurecü yaklaşımda bahsedildiği gibi bu göstergeler birbirilerinden farklılıkları açısından bir işaret olarak oluşturulur. Erkek kadından farklılığı açısından güçlü bir işaret haline dönüşür. Bu nedenle erkek olan kadın olanı sürekli ötekileştirir.

Ataerkil ideoloji, dilde sürekli erkek olanın lehine; kadın olanın aleyhine yan anlamlar türeterek kurmaca olan toplumsal cinsiyeti doğalmış gibi sunar.

Tablo 2- Hiyerarşik sıralama teması için dikkat çekici örnekler

Kelime	Sözlükteki Anlamı	Hiyerarşik Sıralama Teması Bağlamında Açıklanması
(1)	(2)	(3)
ağa	a. 1. Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 2. Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan.	Kelimenin birinci anlamındaki “ <i>geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse</i> ” bir gösteren, ikinci anlamındaki <i>erkek</i> gösterilendir. Bu gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkisi, mülkiyetin sahipliğini erkeğe veren bir yan anlam türemesine sebep olarak erkeği kadının üstüne sıralıyor.
almak, -ır	(-i) 6. Erkek, kadınla evlenmek	Bu çalışmanın 2.3.Yapısalcılık ve Postyapısalcılık adlı başlığında da anlatıldığı üzere enstest tabusu kural koyup, bir düzen kurar. Bu düzende erkekler kadın vererek kadın alma beklentisi içine girerler. Aile kurmak için erkekler kadını değişim aracı olarak kullanır. <i>Almak</i> ile <i>evlenmek</i> işaretleri arasında da gösteren ve gösterilen ilişkisi mevcuttur. Bu kapsamda kadınla evlenmek üzere alıcı olan özne erkektir . Özne-nesne ikiliği üzerinden erkeğin kadın üstüne sıralanması ve kadının nesne olarak değersizleştirilmesi söz konusudur.
amca	a. 1. Babanın erkek kardeşi. 2. ünl. Yaşlı erkeklere saygı için kullanılan bir seslenme sözü.	Kelimenin birinci anlamındaki “<i>erkek kardeşi</i>” bir gösteren, ikinci anlamındaki “<i>saygı</i>” kelimesi gösterilendir. Bu göstergede erkek kardeş saygıyı hak eden oluyor. Sözlükte yer alan “hala” kelimesi için sadece “<i>Babanın kız kardeşi</i>” tanımı yer almaktadır. Hala kelimesi ile kıyasladığımızda babanın kardeşlerinden erkek olan saygıyı işaretini içeriyorken, babanın kız kardeşi için bu geçerli değil. (Ayrıca kadın olan kardeşin kız kardeş olarak tanımlanması da yine kadın bedeninin sınırlandırılmasından türeyen bir yan anlamdır.) Yine sözlükte yer alan “dayı” kelimesinin anlamına baktığımızda tanımlar şöyle sıralanmaktadır: “a. 1. <i>Annenin erkek kardeşi</i>. 2. <i>ünl. Yaşlı erkeklere söylenen bir seslenme sözü</i>. 3. <i>mec. Bir kimsenin kayıracısı olan, sözü geçer kimse</i>. 4. <i>argo Kabadayı</i>” Dayı kelimesinin birinci anlamı gösteren, özellikle

		yan anlam türemesinden ortaya çıkan mecaz anlamlarına bakılırsa annenin erkek kardeşi olan dayı, kayıncı, kabadayı gibi olumsuz gösterilenleri işaret etmektedir. Ana soylu olan dayı kelimesi ile kıyaslanınca baba soylu olan erkek kardeşin daha değerli olması söz konusudur.
anaokulu	a. Öğrenim çağına henüz gelmemiş iki ile altı yaş arasındaki çocukları okul düzenine hazırlayan eğitim kurumu.	Birleşik bir kelime olan anaokulu kelimesinde “ana” kelimesi bir gösteren iken “iki ile altı yaş arası arasındaki çocuklar” ve “eğitim kurumu” gösterilenlerdir. Özel alanı kadına, kamusal alanı erkeğe ait gören ataerkil düşüncede çocuğun bakımı özel alana düşer. Bu ataerkil düşüncenin sonucu olarak, çocuk özel alanda olmasa da iki-altı yaş arası küçük çocuğun bakımından asıl sorumlu olması gereken ana-anne olması gerekliliği doğal bir gereklilikmiş gibi olduğundan kamusal alanda da iki-altı yaş çocuğun eğitim kurumunun adında “ana” bir gösteren olarak kullanılmaktadır.
cadı	a. 1. Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak. 2. mec. Huysuz, çirkin, ihtiyar kadın.	Cadı kelimesinin birinci anlamında “gece” bir gösteren “kötülük” ise bir gösterilendir. Bu dizgede gündüz-gece ikiliğinde kötücül olanın gece olduğuna bir gönderme vardır. Kelimenin birinci anlamını gösteren olarak; yan anlam türemesinden oluşan ikinci anlamını gösterilen olarak ele alırsak cadı kötücül bir kadın göstergesine dönüşür. Dahası bir kötücül bir gösteren olan cadı kelimesi çirkin ve ihtiyar kadınları gösterir hale gelir. Bu kelime ve kelimenin anlamında gündüz gece ve iyi-kötü ikiliği üzerinden kadın olan değersiz olan alana düşürmektedir.

3.2.1.2 Görünmezlik

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde de bahsedilmiş olduğu gibi, Saussurecü yaklaşımda gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki dilsel her işaretin farklılık yapısı üzerine kurulmuştur. Yani erkek kadından farklılığı açısından bir işaret bir gösteren olur.

Birbirinden farklılığı üzerine oluşturulan gösterenler, kavramsal düzeyde birinin diğerini dışlamasını gerektirir. Bu dışlama, diğer gösterenin olumsuzlanmasına, reddedilmesine veya unutulmasına yol açar. Bu bağlamda erkek gösterenin güçlü olduğu ataerkil düzende kadın göstereni çoğu zaman dışlanır, görünmezden gelinir.

Bu çalışmanın konusu olan sözlükte de sıklıkla rastlandığı üzere, bir cinsel kimlik kategorisini ifade eden “kadın” kelimesinin yerine çoğu zaman “bayan” kelimesi kullanılmıştır. Sözlükte “bayan” kelimesinin anlamlarına bakacak olursak:

bayan: a. 1. Kadınların ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü. 2. Kadın

Kelimenin birinci anlamı düz anlamı ifade etmektedir. Oysa ikinci anlamda bayan göstereni, kavramsal olarak bir cinsel kimliği ifade eden kadın gösterilenini işaret etmesine rağmen, yan anlam türemesinden dolayı kadın kelimesinin yerine geçmiştir.

Yan anlamların mitleri ve ideolojileri beslediğini, toplumsal-kültürel gerçekliklerin doğallaştırılmasına hizmet ettiğini çalışmanın kuramsal çerçevesinde ele almıştık.

Bu nedenle bu sözlükte ve günlük pratiklerde bayan kelimesinin bir cinsel kimlik olarak sunulması kulağa doğal bir olguymuş gibi gelmektedir.

Mesela “bayan giyim, bayan wc” gibi günlük kullanımları kelimenin birinci anlamında sunacak olursak “saygı duyulan kadınlara ait giyim, saygı duyulan kadınlara ait wc” gibi bir anlamlar düzlemi ortaya çıkmaktadır. Yani “bayan” cinsel bir kimliği gösteren bir isim olmaktan ziyade bir sıfattır.

Bu kapsamda bir cinsel kimliği belirten “kadın” kelimesinin bir gösteren olarak dışlanıp yerine “bayan” kelimesinin gösteren olarak kullanılması ataerkil ideolojinin ürünüdür. Aynı şekilde kadın kelimesinin yerine, kadının yaşı ve medeni durumunu işaret eden “kız, koca karı” gibi gösterenlerin kullanılması da “kadın” göstereninin dışlanmasını göstermektedir.

Bunun daha da ötesinde eril dilde “kadın” sadece bir cinsel kimlik olarak-değil aynı zamanda bir insan olarak bile görünmezden gelinmiştir.

Tablo 3- Görünmezlik teması için dikkat çekici örnekler

Kelime	Sözlükteki Anlamı	Görünmezlik Teması Bağlamında Açıklaması
(1)	(2)	(3)
abiye	a. Bayanların özel gecelerde giydiği şık giysi, tuvalet	Bir cinsel kimliği ifade etmesi gereken “kadın” kelimesinin yerine “bayan” kelimesi kullanılmıştır.
abla	a. 1. Büyük kız kardeş 2. Saygı ve sevgi göstermek üzere bayanlara söylenen bir seslenme sözü	Bir cinsel kimliği ifade etmesi gereken “kadın” kelimesinin yerine “kız” ve “bayan” kelimesi kullanılmıştır.
adam	a. 1. İnsan . 2. Erkek kişi, kadın karşıtı . 3. Birinin sözünü dinleyen, nazını çeken kimse	“Adam” göstereni “insanı” ve “kadının karşıtı olan erkeği” işaret etmektedir. Bu kapsamda adam olmak insan olmayı ve kadın olmamayı göstermektedir.
ata	a. Kişinin geçmişte yaşamış olan soy büyükleri, cet.	TDK’nın kurumsal web adresinde yer alan Tarama Sözlüğünde Ata kelimesinin sunumu şöyledir: 1. Baba. 2. Bektaşî şeyhi Kelimenin birinci anlamı baba olmasına rağmen, çalışmanın konusu olan sözlükte kelimenin yan anlamlarından biri sunulmuştur. Kelimenin anlamı sanki geçmişte yaşayan büyüklerin erkek olduğuna işaret ediyor gibidir. Geçmişte yaşayan kadın soyumuzu ifade eden bir tanımın olmaması, kadın erkek ilişkilerinde soyun erkeğe dayandırılmasını dayatan ataerkil ideolojinin bir sonucudur ve çalışmanın konusu olan sözlük de bu ideolojiyi bu bağlamda desteklemektedir diyebiliriz.
bacı	a. 1. Kız kardeş. 2. Bir evde uzun zaman çalışmış yaşlı kadınlara verilen adı. 3. ünl. Kadınlara söylenen bir seslenme sözü.	Kelimenin birinci anlamında, cinsiyet olarak kadının yerine kız ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Yine kelimenin ikinci anlamında kadın cinsiyetinin yaşa göre sınıflandırılması söz konusudur. Ayrıca “bacı” göstereninin, “yaşlı kadın” gösterilenini işaret etmesi tesadüfi değildir. Bu gösteren-gösterilen ilişkisinde yaşlanınca doğurganlığını ve dolayısıyla dişiliğini yitiren kadına, erkeğin bacı gözüyle bakmasını söyleyen ataerkil düşüncenin izlerini görebiliriz.
bekâret	a. Cinsel ilişkide bulunmamış bayanın durumu, kızlık.	Türkçede, cinsel ilişki yaşamış olup olmamasına göre kadın olma durumlarını kız ve kadın olarak ayırmak bir yana cinsel ilişki yaşayan kadın yine bayan olarak görünmezden gelinmiştir. Ayrıca erkeğin cinsel ilişki yaşamış olması

		durumunun onun erilliğini etkileyip etkilemediğine hiç değinmemek için olsa gerek araştırmanın konusu bu sözlükte, "bakir" ve onun türevi olan "bakire" kelimeleri yer almamaktadır.
balerin	a. Bale yapan bayan sanatçı.	Kadının yerine cinsiyet olarak bayanın kullanılması söz konusudur.
yenge	a. 1. Bir kimsenin kardeşinin , dayısının veya amcasının karısı.	Günümüz Türkçesinde kardeş kelimesi bir cinsiyete sahip değilken, yani TDK kurumsal web adresinde yer alan Güncel Türkçe Sözlükteki sunumunda olduğu gibi: kardeş: <i>isim</i>. aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı, olarak sunulması gerekirken, Çalışmanın konusu olan sözlükte, kardeş kelimesinin birinci anlamında kardeş sadece erkeği işaret etmektedir. Yine TDK kurumsal web adresinde yer alan Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğüne baktığımızda "bacı" kadın olanı, "kardeş" erkek olanı işaret etmektedir. Yenge kelimesinin sunumunda kullanılan "kardeş" in erkek olanı göstermesi yine ataerkinin bir yansıdır diyebiliriz.

3.2.1.3 Gerçekliğin Çarpıtılması

Kişinin gelişim süreçlerinin oedipal öncesi ve oedipal süreç olarak ikiye ayıran, anne ile çocuk arasında ilksel düzeyde ilişkinin yaşandığı oedipal öncesi süreci görmezden gelen klasik psikanaliz; babanın yasası ile kişinin bağımsız bir özne haline geldiği oedipal süreçte de biyolojik farklılığından dolayı baba ile özdeşleşemeyen kadının kişilik olarak eksik oluştuğunu iddia eder. Bu nedenle kadının doğası gereği eksik ve sorunlu olduğunu söyler.

Sorunlu olma halini kadın doğası ile ilişkilendiren klasik psikanalizde olduğu gibi günlük yaşam pratiklerimize baktığımızda da kadın doğası sorunluymuş gibi sunulmaktadır. Örneğin, kadın doğum uzmanı bir doktorun hamile olan kadınlara *hastalarım* olarak hitap etmesi ya da kadın bedeni ile ilgili doğal bir süreç olan regl olma durumunun gündelik konuşma dilinde yine *hastalık* olarak

ifade edilmesi, kadının sorunlu olmasının doğallaştırılmasının bir sonucudur diyebiliriz.

Sorunlu ve eksik olması doğallaştırılan kadın, erkek egemen simgesel düzende, yani dilde, erkeğin arzusuna göre sınırlandırılır, sınıflandırılır ve şekle sokulur. Dildeki bu doğallaştırma şüphesiz ki yine yan anlam türemeleriyle sağlamlaştırılır.

Kadın bedeni, yaşa, medeni duruma hatta cinsel ilişkide bulunup bulunmamasına göre kız, kadın, karı, koca karı gibi sınıflandırılır. Kadın bedeninin erkek öznenin arzusuna göre şekillenmesi daha çok giyim kuşama dair alanlarda kendini gösterir ki bu da kadın bedeninin nasıl inşa edildiğine işaret eder. Bedenin bir arzu nesnesi haline getirilmesi konusu günlük dildeki pratikler aracılığı ile olmaktadır.

Aslında kadınla ilgili gerçekliğin çarpıtılması teması diğer temalarla iç içe geçmektedir. Yine gerçekliğin çarpıtılmasının sınırlama, sınıflandırma ve şekle sokma halleri de sonsuz bir gösteren ve gösterilen ilişkisi sayesinde iç içe geçmektedir.

Bu çalışmanın konusu olan sözlükte gerçekliği çarpıtan kelime anlamlarına baktığımızda kelimelerden önce yan anlam türemesini ifade “mec.” Kısaltmasına hiç rastlanmamıştır. Bu durumun, kadını sınırlayıp, sınıflandıran ve şekle sokan anlamların, kelimelerin düz anlamı yani doğal anlamları gibi sunulmasını sağlayan eril dilin sözlükteki yansıması olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4- Gerçekliğin çarpıtılması teması için dikkat çekici örnekler

Kelime	Sözlükteki Anlamı	Gerçeğin Çarpıtılması Teması Bağlamında Açıklaması
(1)	(2)	(3)
âdet	a. 3. Belli yaşlar arasında kadınların ayda bir döl yatağından kan gelmesi durumu, aybaşı	Âdet, her zaman ayda bir olmaz. Kadın bedenine ilişkin bir süreç keyfi bir şekilde sınırlandırılmıştır. Bu tanım ile normal-anormal durumu yaratılarak âdet periyoduna ilişkin normalî öğretilmiş olur.

aktör	a. Sinema ve tiyatrodaki erkek oyuncu	Tiyatro ya da sinemada oyuncu olmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken meslek cinsiyete göre adlandırılmış
aktris	a. sinema ve tiyatrodaki kadın oyuncu	Tiyatro ya da sinemada oyuncu olmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken meslek cinsiyete göre adlandırılmış
bekâret	a. Cinsel ilişkide bulunmamış bayanın durumu, kızlık .	Türkçede, cinsel ilişki yaşamış olup olmamasına göre dişi olma durumlarını kız ve kadın olarak ayrılmaktadır Ayrıca erkeğin cinsel ilişki yaşamış olması durumunun onun erilliğini etkileyip etkilemediğine hiç değinmemek için olsa gerek araştırmanın konusu bu sözlükte, "bakir" ve onun türevi olan "bakire" kelimeleri yer almamaktadır.
balerin	a. Bale yapan bayan sanatçı .	Bale yapmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken sanat cinsiyete göre adlandırılmış. Kelimenin İngilizce kullanımına baktığımızda hem baleyi hem de bale yapan erkeği belirtmek için "ballet" kelimesi kullanılıyorken, kadın için "ballerina" kelimesi kullanılmaktadır. Kelimenin Türkçe kullanımında da, İngilizcede olduğu haliyle, kadın olan balerin, erkek olan balet kelimesinden türemiş olarak görünüyor.
balet	a. Bale yapan erkek sanatçı	3- Bale yapmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken sanat cinsiyete göre adlandırılmış
bluz	a. Vücudun üst bölümüne giyilen, genellikle ince kumaştan yapılan veya iplikten örülen kadın giysisi .	Sözlüğün genel bir analizinde karşılaşıldığı üzere, kadın bedeninin, özellikle giysilerle, tanımlanıp sınırlandırılması ve dişiliğin aşkınlanması söz konusudur. Ayrıca Fransızca kökenli olan bluz kelimenin etimolojik olarak "bol amele gömleği"nden türediği bilinmektedir.
prenses	a. Hükümdar ailesinden olan kadın veya kızlara verilen unvan.	Kadın cinsiyetini medeni durum veya bekârete göre sınıflama söz konusudur.
toka (I)	a. 2. Kadınların saçlarını tutturmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç.	3- Kadın bedeninin sınırlandırılması ve erkek öznenin arzularına şekillendirilmesi söz konusudur.

3.2.1.4 Sosyal Öğrenmenin Pekiştirilmesi

Özellikle Bandura'nın ifade ettiği üzere, hatırd tutma sürecinin, sözel sembollerle zihinde kodlandığını ve daha sonra davranışa dönüştüğünün düşünürsek dilin ve dolayısıyla kelimelerin sosyal öğrenmede etkili olduğu söylenebilir.

Bandura'nın belirttiği gibi gerçek yaşamdan alınmış modeller kadar bunların betimlenmeleri de aynı şekilde etkiliyse, bu çalışmanın konusu olan ve doğrudan anlam betimlemeleri yapmak için kullanılan ilköğretim sözlüğünün sosyal davranışlar, durum alışlar ve değerler üzerinde çok etkili bir kaynak olduğu söylenebilir.

Örneğin sözlükte yer alan “cadı” kelimesinin ikinci anlamı “ huysuz, çirkin ve ihtiyar” kadın olarak sunulmaktadır. Sözel bir sembol olan bu tanımın zihinde kodlandığını ve sosyal davranışlar üzerinde etki yaptığını varsayarsak, huysuz, çirkin ve ihtiyar kadınları gördüklerinde çocukların bu kadınları insanlara kötülük eden cadılarla eş tutması ve onlara düşmanca tavır takınması olasıdır diyebiliriz.

Bununla beraber çalışmanın konusu olan ilköğretim Türkçe sözlüğünün, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak bir **sosyal öğrenme aracı** olacak şekilde dönüştürülmesi mümkündür. Sözlükte yer alan cinsiyetçi kelimeler ve kelime sunumları yerine toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak sunum önerileri şöyle olabilir:

Tablo 5- İdeal sunum/çözüm önerileri

Kelime	İdeal Sunumu/Çözüm Önerisi
abiye	Kadınların özel gecelerde giydiği şık giysi, tuvalet
abla	1. Büyük kadın kardeş 2. Saygı ve sevgi göstermek üzere kadınlara söylenen bir seslenme sözü.,
adam	a. 1. Erkek kişi. 2. Birinin sözünün dinleyen, nazını çeken kimse.

âdet	3. Belli yaşlar arasındaki kadınların döl yatağından, düzenli ya da düzensiz sürelerde kan gelmesi durumu, aybaşı
ağa	1. <i>Eskiden</i> geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 2. Eskiden halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan.
aktör	Aktör ve aktris tanımının sözlükte yer almasına gerek yok. Yer alacaksa da batı kökenli olarak meslek isminin cinsiyetlendirildiği açıklanmalıdır.
aktris	Aktör ve aktris tanımının sözlükte yer almasına gerek yok. Yer alacaksa da batı kökenli olarak meslek isminin cinsiyetlendirildiği açıklanmalıdır.
almak, -ır	Bu tanımın sözlükte yer almasına gerek yok.
amca	1. Babanın erkek kardeşi. 2. <i>ünl.</i> Yaşlı erkeklere saygı için kullanılan bir seslenme sözü.
anaokulu	Buradaki tanımın revize edilmesi yerine belki de bu eğitim kurumunun isminin çocuk yuvası ya da ön okul gibi bir kelime olarak değişmesi gerekir.
ata	Kişinin soyunda yer alan erkekler, cet.
aybaşı	1. Genç kadınların âdet dönemlerinin yaklaşık olarak ayda bir gibi bir süreye denk gelmesinden dolayı, halk arasında âdete verilen ad 2- Âdet
bacı	1. Kadın kardeş. 2. <i>ünl.</i> Kadınlara söylenen bir seslenme sözü.
bekâret	Cinsel ilişkide bulunmamış kimsenin durumu
balerin	"Bale yapan kadın sanatçı" diye açıklanabilir ya da balerin ve baletin yerine, bale sanatçısını ifade edecek cinsiyetsiz bir kelime kullanılabilir.
balet	Balerin ve baletin yerine, bale sanatçısını ifade edecek cinsiyetsiz bir kelime kullanılabilir.
bluz	Bu kelimenin sözlükte yer almasına gerek yok.
cadı	1. Türk gölge oyununda, geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak. 2. Çeşitli otlar ve sözlerle şifa dağıtan kadın. 2. <i>mec.</i> Huysuz, çirkin, ihtiyar kadın.
kazak	Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına kadın-erkek ilişkilerinde iktidarı erkeğe veren bu kelimenin sözlükte yer almasına gerek yok.

prences	Hükümdarın karısı dışındaki, ailesinden olan diğer kadınlara verilen unvan.
toka	2- Saçı tutturmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç
varmak	3- <i>Eskiden</i> kadınların evlenmesi için kullanılan tabir.
yenge	1. Bir kimsenin erkek kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı.

7-8 yaş grubu çocukların soyut düşünme yeteneklerinin tam olarak gelişemediğini göz önünde bulundurmak gerekir. Bunun için çalışmanın konusu olan sözlükte yer alan kelimelerin anlam açıklamasından sonra, cümle içinde kullanım örneklerinin sunulmasının daha öğretici olacağı düşünülmektedir.

Bu kapsamda doğru olanı öğreterek, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına bu çocukların somut düşünmesini sağlamak üzere, fallogosantrik içerik analizi yapılan kelimelerden, özellikle kadınla ilgili gerçeğin eksik sunulduğu ya da çarpıtıldığı kelimelerin cümle içinde kullanım örnekleri aşağıdaki tablodaki gibi olabilir:

Tablo 6- Gerçeğin eksik sunulduğu ya da çarpıtıldığı kelimeler için cümle içinde kullanım örnekleri

Kelime	Cümle İçinde Kullanımı
abla	Dolmuşlarda şoförlerin kendilerinden küçük yaştaki kadınlara abla diye seslenmesi çok komik geliyor bana.
âdet	Annemin yaşı ilerledikçe âdet dönemi uzamış.
aybaşı	Genç kadınlar yaklaşık olarak yirmi sekiz günde bir aybaşı görür.
bekâret	Anadolu'da kadınlar bekârete göre kız ve kadın olarak cinsiyetlendirilirken, erkekler için böyle bir durum söz konusu değildir.
balet	Bale sanatçılığı görüldüğü kadar kolay değildir.

Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha küçük yaşlardan başlayarak pekiştirmesi adına, analizde cinsiyetçi olduğu tespit edilmemiş de olsa, bazı kelimelerin cümle içinde kullanım örnekleri aşağıdaki tabloda, genellikle liberal feminist bir yaklaşımla sunulmaktadır. Ancak emek, ücret gibi kelimeler için çıkış noktası olarak Marksist feminist bakış kullanılmıştır. Burada kullanılan örnekler sadece kadınlarla ilgili olmayıp, özellikle hegemonik erkeklik algısının yıkılmasına yönelik olanları da içermektedir. Sunulan kelimelerin yanında verilen anlamların, bu araştırmanın konusu olan sözlükteki anlamın aynısı olup, konuyu dağıtmamak adına örnek cümledekiyle ilgili olanları kullanılmıştır.

Tablo 7- Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama adına cümle içinde kullanım örnekleri

Kelime	Örnek Cümle İle İlgili Olan Anlam	Cümle İçinde Kullanımı
adalet	3. herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme	1934 yılında Türkiye'de kadınlara seçme seçilme hakkının verilmesi kadın erkek eşitliğine katkıda bulunup, adaleti güçlendirdi.
alıkoymak	2. (-den) Birini, yapmakta olduğu veya yapmak istediği işten geri tutmak	Kimse babamı gömleğini ütölemekten alıkoyamaz çünkü yarınki toplantıya hazırlıklı olması gerekiyor.
allı pullu	sf. Göz alıcı renkler ve şeylerle süslenmiş olan	Mehmet, kendisine hediye alınana allı pullu gitarı elinden hiç düşürmüyor.
amatör	sf. Bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan (kimse), profesyonel karşıtı .	Berk, bir ahşap boyama işiyle bir amatör olarak ilgileniyor.
akademi	a. Yüksekokul	Akademi başkanı Ayten Tutsak, 2017-2018 bahar yarıyılı açılış konuşmasını yaptı.
astronot	a. Uzay gemisini yöneten ve uzayda araştırmalar yapan kimse.	Uzaya giden ilk kadın astronot olan Valentina Tereşkova, uzaya 1963 yılında çıkmıştır.
bağımsız	sf. 1. Davranışlarını, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, hür, özgür, müstakil.	Bağımsız bir kadın olmanın yollarından biri ev işlerinin ücretlendirilmesi olabilir.

bağnaz	sf. Bir düşünceye, bir inanışa aşırı ölçüde bağlanıp ondan başka bir düşünce ve inanışı kabul etmeyen, mutaassıp	Küçük yaştaki kadınların okula gönderilmemesi açık bir bağnaz olma örneğidir.
çamaşır	a. 1. İç giysisi. 2. Yıkanması gerekli kirli giysi. 3. Kirli giysileri yıkama işi.	Hafta sonu çamaşırları yıkayıp asmakta babama yardım ettim.
emek, -ği	a. Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.	Ev kadınlarının emeklerinin ücretlendirilmesi, devlet eliyle teşvik edilmelidir.
emekli	2. a. Belirli süre çalıştıktan sonra kanunlar gereği işi ile ilişkisi kesilerek kendisine aylık bağlanmış olan kimse.	Evli olup çalışmayan kadınların emeklilik aylığı almaları devlet eliyle desteklenmelidir.
mebus	a. Milletvekili	İlk kadın mebusumuz, 1935 yılında seçilen Benal Arımandır.
özgür	sf. 1. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür.	Gelişmiş ülkelerde, kadınlar geceleri de sokaklarda özgürce dolaşır.
politikacı	a. Politikayla uğraşan kimse, siyasetçi.	Kadınların haklarını savunmak için kadın politikacıların yasama çalışmalarında daha çok yer alması gerekir.
sezaryen	a. Doğumun doğal olmadığı durumlarda karın ve döş yatağının kesilerek bebeğin alınmasına dayanan yöntem.	Sezaryenle doğum yapmayı seçmek annenin haklarından biridir.
ücretlendirme	(-i) İş gücünün karşılığı olan para ve mal.	Evli kadınların ev içi işlerinin ücretlendirilmesi devlet tarafından desteklenmelidir.

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Postmodern feminizm özneyi kuranın dil olduğunu ve bu dili şekillendirenin de erkek egemen cinsiyetçi bir akıl olduğunu söyler. Bu kapsamda bireylerin daha çocuk yaşta bu cinsiyetçiliğin içine nasıl itildiğini göstermek adına, fallogosantrik bir içerik analizi ile ele alınan ilköğretim Türkçe sözlüğün cinsiyetçi kelimeler ve kelime anlamları içerdiği tespit edilmiştir.

Bilindiği gibi feminist yaklaşım, eleştirel yaklaşım gibi sadece sorunun tespitiyle ilgilenmez alternatif çözüm önerileri de sunar. Bu kapsamda sözlükte kadını alta sıralayan, onu görünmez kılan ve onunla ilgili gerçeklikleri çarpıtan dizgeler, yapısalcı dilbilimciler olan Saussure'ün **gösterge(imge)-gösteren(biçim)-gösterilen(anlam)** ilişkisi ve Barthes'ın **düz anlam- yan anlam** yaklaşımlarından da faydalanarak tespit edildikten sonra Derrida'nın ele aldığı art zamanlılık ve différance kavramlarından faydalanarak bu cinsiyetçi dizgelerin yerine ideal sunum önerileri verilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin çocuklarda pekiştirilmesi adına Bandura'nın sosyal öğrenme teorisinden de faydalanılmıştır. Bu kapsamda kelimelerin anlamları analiz edilip cümle içinde kullanım örnekleri verilmiştir. Çünkü cümle içinde kullanım örneği verilmesi henüz soyut düşünemeyen 7-8 yaş grubundaki öğrencilerinin sözlük kullanımından daha verimli bir şekilde faydalanmasını sağlar.

Üç bakış açısından incelenen kelime anlamlarının alternatif/ideal sunumları,

- eril olanı hiyerarşik olarak üste sıralamak yerine Derrida'nın üstünde durduğu devamlılık ve farklılık kavramları üzerinden (özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan toplumsal gerçekliklerin günümüzde geçerli olmadığını ifade etmek adına açıklamalardan önce “eskiden” ifadesi kullanılarak ve öteki olan kadına ait alanların değerli olarak anlamlandırılması ile) ,
- kadının/dişil olanın görünmez olduğu anlamlara dişil olanı da kapsayacak yeni tanımlamaların getirilmesi ve

- kadın/dişil olanla ilgili gerçekliğin ya eksik olarak sunulduğu ya da çarpıtıldığı anlamların yeniden yazılması olarak sıralanmıştır.

Ayrıca sözlükte kadın tanımının yaşa (kız, kadın, kocakarı vb.), medeni duruma ya da bekârete göre çokça sınıflandırıldığı dikkat çekmektedir. Bu sınıflandırmanın yer aldığı rnekler Ek 1’de detaylı bir şekilde ele alınmış ve çözüm nerileri sunulmuştur.

Yine sözlükte yer alan çoğu Fransızca ya da Arapça kökenli “abiye, bluz, entari, gelinlik, halhal, jpon, manto, rüküş, tayyr, yaşmak ve yemeni gibi kadın giyim kuşamına ait kelimelerin erkek giyim kuşamına ait kelimelerden daha fazla olması dikkat çekicidir. Burada dikkat edilmesi gereken husus kültürel anlamda kadın bedeninin nasıl tanımlandığı, sınırlandırıldığı ya da aşkınılandığıdır. Bu nedenle erkek egemen bir dilden arınmak adına bu kelimelerin ya sözlükten çıkarılması, ya yabancı kökenli olduklarının yani Türk kültürüne ait olmadıklarının vurgulanmasını veyahut da günümüz gerçekliklerine uymadıklarının ve eskiden kullanıldıklarının ifade edilmesi gerekir.

Sözlüğün içeriğine yönelik olarak sunulan önerilere belki, savaşın olmadığı- kitle imha savaşlarının olmadığı- dönemlerdeki vahşi kavimlerin resmi kullandığı gibi görsel sunumlar da eklenebilirdi. Aslında Türk Dil Kurumunca yayınlanana resimli bir sözlüğün olduğu bilinmektedir. Belki bu resimli sunum da başka bir çalışmanın konusu olabilir.

Tek bir kadınlık tanımı olmadığından bu çalışmada sözlüğün içeriğine ilişkin olarak verilen çözüm önerilerinin de evrensel olamayacağı ve değişime uğrayacağı açıktır.

Bununla beraber çalışmanın hedef kitlesi olan çocukların yaşları dikkate alındığında çocuklara verilen yanlış göstergelerin onlarda zihinsel şemaların yanlış kavranmasına sebep olacağı ve küçük yaştan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin pekiştirileceği söylenbilir. Bu kapsamda sözlüğü yeniden tasarlayacak, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve bu alana katkı yapmış olan

sosyolog, edebiyatçı, halk bilimci, antropolog, hekim, mühendis vb. bilim insanlarından bir ekibin oluşturulması gerekir.

Çalışmanın konusu olan sözlüğün atıfta bulunduğu ilköğretim müfredatının toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı şekilde oluşturulması gerekliliği de dikkat edilecek başkaca bir husustur.

Daha da genele gidecek olursak ilköğretim okullarında okul-aile işbirliğinin geliştirilmesi ve bu gelişim sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı uzmanlardan destek alınması gerekir. Çünkü bir dilin değişmesi sadece sözlüğün yeniden tasarlanması ile olmaz, o dili kullanan çocukların rol model aldıkları öğretmenlerin ve velilerin kullandığı dilin de değişmesi gerekir.

Barthes'ın da ele aldığı gibi ideolojik alanlar yan anlam türemelerine sebep olan göstergeler aracılığıyla pekiştirilir. Bu kapsamda işitsel ve nesnel göstergelerin yani afişlerin, duvar yazılarının, renklerin, şiirlerin, şarkıların, sözcüklerin vb. oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda okulda kullanılan yazılı ve görsel materyallerin ataerkil ideolojyi besleme kapasitesini de dikkate almak gerekir.

Özneyi belirleyenin dil olduğu varsayımıyla çerçeveyi daha da genişletecek olursak toplumun dilinin değişmesi için kanunların dilinin, medyanın dilinin değişmesi gerekir. Ayrıca medyanın eşitlikçi bir dil kullanması yönünde bir düzenlenmenin getirilmesi kaçınılmazdır. Özellikle televizyon ekranından sunulan tüm programların içerik metnlerinin de eşitlikçi dilde yazılması gerekir. Yine ekrandan kitleye seslenen sunucularının da eşitlikçi dil kullanma konusunda ayrıca formasyon kazandırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Achterberg, J. (2000). *Kadın şifacılar*. (B. Göçer, Dü., & B. Altınok, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.
- Akgül, R. (2008). *1980'lerden Günümüze Grafik Tasarımda Yapıbozumculuk (Deconstructivism)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı.
- Aldemir , Ç. (2016). *Kadının Görünmeyen Emeğinin Görünür Kılınması: Ev İçi Emeğin Ücretlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atatürk Kültür, D. v.-T. (2014). Türk Dil Kurumu Yayınları : 857. *İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Bandura, A. (1969). "Kişiliğin Gelişmesinde Başkasının Etkisiyle Olan Öğrenmenin Rolü". N. Arkun (Dü.), *Psikolojide Yeni Çalışmalar. XVIII. Uluslararası Psikoloji Kongresi*. içinde İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory* . New York: General Learning Press.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. (B. Ertür, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Cixous , H., & Clément, C. (1986). *The Newly Born Woman*. Manchester: Manchester University Press.
- Cixous, H. (1976). *The Laugh of Medusa*. Mayıs 5, 2018 tarihinde <https://www.jstor.org>: <http://links.jstor.org/sici?sici=0097-9740%28197622%291%3A4%3C875%3ATLOTM%3E2.0.CO%3B2-V> adresinden alındı
- Cixous, H. (1981). *"The Laugh of Medusa", New French Feminims içinde*. New York: Shocken Books.

- Cixous, H. (2009). *Rüya Dedim Sana*. (E. Gökteke, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. (C. Soydemir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve Davranışı. Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kiabevi.
- Derrida, J. (2008a). *Çile*. (M. Başaran, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Derrida, J. (2008b). *İsim Hariç*. (D. Eryar, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Derrida, J. (2008c). *Khora*. (D. Eryar, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Derrida, J. (2011). *Gramatoloji*. (İ. Yılmaz, Dü., & İ. Birkan, Çev.) Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Donovan, J. (2014). *Feminist Teori*. (Y. Eke, Dü., M. Ağduk Gevrek, A. Bora, & F. Sayılan, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ecevit, M. (2011). Epistemoloji (Ünite 2). Y. Ecevit, M. Ecevit , A. Ayata, Ö. Gölgelioğlu, M. Göğüş Tan, A. Kurdoğlu, . . . A. Durakbaşa içinde, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (s. 32-63). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Elliott, A. (2017). *Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş*. (İ. Yıldız, & A. Görgün Baran, Dü) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Foucault, M. (2002). *Toplumu Savunmak Gerekir*. (Ş. Aktaş, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2010). *Yapısalcılık ve Post Yapısalcılık*. İstanbul: Birey Yayınları.
- Görgün Baran, A. (1997). *İletişim Sosyolojisi*. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Irigaray , L. (1985). *Speculum of Other Woman*. (G. C. Gill, Çev.) New York: Cornell University Press.

- Irigaray, L. (2006). *Ben, Sen, Biz.* (Ü. Doğanay, Dü., S. Büyükdüvenci, & N. Tural, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Irigaray, L. (2011). *Nietzsche'nin Deniz Aşığı.* (İ. Yerguz, Çev.) İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler.* (A. Bora, Ş. Tekeli, H. Tapınç, & F. Özbay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaya, Ş. (2017, Ocak 26). *gaiadergi.com.* 05 05, 2018 tarihinde <https://gaiadergi.com/aydinlanma-caginin-radikal-kadini-mary-wollstonecraft/> adresinden alındı
- Kızılcılık, S. (1994). Postmodernizm: 'Modernlik Projesine' Bir Başkaldırı. *Türkiye Günlüğü*(30).
- Koyuncu, A. (2011). *Levi-Stratuss Yapısalcılığı.* 06 05, 2018 tarihinde [dergisosyalbil.selcuk.edu.tr:](http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/) <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/viewFile/167/151> adresinden alındı
- Lacan, J. (2013). *Fallusun Anlamı.* (S. M. Tura, Çev.) İstanbul: Altıkkırkbeş yayınları.
- Özcan, K., Özügürlü, K., & Aytar Bahadır, G. (1993). *Davranış Bilimleri (Ruh Bilim).* İstanbul: Yaylın Matbaası.
- Özkan, M., Al, A., & Yavuz, S. (2018). Uluslararası Politik Ekonomi Açısından Dördüncü Sanayi-Endüstri Devrimi'nin Etkileri ve Türkiye. *Siyasal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-30.
- Özmkas, U. (2010). *Peirce, Saussure ve Derrida'da Gösterge Kavramı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) . Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı.

- Öztürk Dağabakan, F. (2006, 08 16). *Dillerde Cinsiyet, Almanca ve Türkçede Cinsiyet Kavramları*. 2018 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/html/fod_dillerde_cinsiyet.htm adresinden alındı
- Öztürk, Ü. (2012). Thomas Kuhn'un Paradigma Kavrayışı Üzerine Analitik Bir İrdeleme. *Kaygı- Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 178.
- Poetikhars. (2007, 03 17). *Derrida ve Yapıbozum*. 05 01, 2018 tarihinde Poetikas: Türkiye'de Görsel Şiir ve Ötesi: <http://www.poetikhars.com/webblog/bibliobot/derrida-ve-yapibozum> adresinden alındı
- Poyraz Tacoğlu, T. (2012). Sosyalizasyon (Bölüm 5). J. J. Macionis, PEARSON, Y. Şahin, H. İnanc, T. Poyraz Tacoğlu, H. Çavuşoğlu, . . . N. Melis, & V. Akan (Dü.) içinde, *Sociology* (s. 110-135). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sarup, M. (1993). *Post-yapısalcılık ve Postmodernizm*. (A. Güçlü, Çev.) İstanbul: Kırk Gece Yayınları/Kuram ve Eleştiri Dizisi.
- Saussure, F. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. (B. Vardar, Çev.) İstanbul: Multilingual Yabancıdil Yayınları.
- T.C. Atatürk Kültür, D. v.-T. (2018). *Güncel Türkçe Sözlük*. 05 05, 2018 tarihinde T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu- Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bc4757df35a84.11311260 adresinden alındı
- T.C. Atatürk Kültür, D. v.-T. (2018). *Tarama Sözlüğü*. 05 05, 2018 tarihinde T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu- Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bc4768cd00957.60947005 adresinden alındı

- Tan, E. (1985). *Toplumbilime Giriş, Temel Kavramlar*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:97.
- Tanesini, A. (2012). *Feminist Epistemolojilere Giriş*. (Ü. Tatlıcan, Dü., B. Binay, Ü. Tatlıcan, & G. Demiriz, Çev.) İstanbul: Sentez yayıncılık.
- Tura, S. (2010). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Tura, S. (2013). Olmak Ta Eksik (Önsöz). J. Lacan içinde, *Fallus'un Anlamı* (S. Tura, Çev.). İstanbul: Altıkırkbeş Yayın.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu- Türk Dil Kurumu*. 06 07, 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=77 adresinden alındı
- Türk Dil Kurumu. (2018). *T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu- Türk Dil Kurumu*. 06 07, 2018 tarihinde www.tdk.gov.tr: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=830 adresinden alındı
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı*. (Ü. Özger, Dü., & H. Osmanağaoğlu, Çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, Ö. (2018, 05 05). *Ampirizm (Empirizm, Deneycilik) Nedir, Ne Demektir?* 2018 tarihinde [Felsefe.gen.tr: http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_akimlari/ampirizm_empirizm_deneycilik_nedir_ne_demektir.asp](http://www.felsefe.gen.tr: http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_akimlari/ampirizm_empirizm_deneycilik_nedir_ne_demektir.asp) adresinden alındı

EK-1 Türk Dil Kurumu İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük'te Yer Alan Fallogosantrik Kelime ve Kelime Anlamları

Kelime	Sözlükteki Anlamı	Sınıfı: 1- Hiyerarşik Sıralama, 2- Görünmez olma, 3- Gerçeğin çarpıtılması	İdeal Sunumu/Çözüm Önerisi
abiye	a. Bayanların özel gecelerde giydiği şık giysi, tuvalet	2- Cinsiyet olarak kadının görünmez olması var.	Kadınların özel gecelerde giydiği şık giysi, tuvalet
abla	a. 1. Büyük kız kardeş 2. Saygı ve sevgi göstermek üzere bayanlara söylenen bir seslenme sözü	2. Cinsiyet olarak kadının yerine kız ve bayan ifadelerinin kullanılması 3- Ağabey kelimesi ile kıyaslandığında yaşça büyük olmaya gerek olmadan da bir kadına saygı icabı abla denilmesi dikkat çekici. Seslenenin erkek olduğu düşünülürse, kadına abla demesinin sebebi ensest tabusu gibi bir tabu koyma ihtiyacı duyduğunu düşünebiliriz.	1. Büyük kadın kardeş 2. Saygı ve sevgi göstermek üzere kadınlara söylenen bir seslenme sözü.
adam	a. 1. İnsan. 2. Erkek kişi, kadın karşıtı. 3. Birinin sözünü dinleyen, nazını çeken kimse	2- İnsan olarak kadının görünmez olması söz konusu.	a. 1. Erkek kişi. 2. Birinin sözünün dinleyen, nazını çeken kimse.
âdet	a. 3. Belli yaşlar arasında kadınların ayda bir döl yatağından kan gelmesi durumu, aybaşı	3- Âdet, her zaman ayda bir olmaz. Kadın bedenine ilişkin bir süreç keyfi bir şekilde sınırlandırılmıştır. Bu tanım ile normal-anormal durumu yaratılarak adetın periyoduna ilişkin normal öğretilmiş olur.	3. Belli yaşlar arasındaki kadınların döl yatağından, genellikle belli sürelerde kan gelmesi durumu, aybaşı
ağa	a. 1. Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 2. Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen ünvan.	1- Mülkiyetin sahibi olarak erkeği kadının üstüne sıralıyor	1. Eskiden geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. 2. Eskiden halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen ünvan.

aile	a. 1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.	2- Evlilik dışı partnerlik ilişkilerin görünmez oluşu var. Çocuk olmadan bir ilişkinin tanımlanmaması kadın ve erkek arasında üremeye dayalı toplumsal cinsiyet kurgusu oluşturuyor.	1. Beraber yaşama ve kan bağına dayanan karı, koca ve varsa çocuklar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.
akın	a. 3. Gol atma veya sayı yapma amacıyla karşı takımın sahasına doğru girilen hücum, atak.	1- Etken edilgen ayrımı üzerinden ve hegemonik bir dille tanımın yapılması.	3. Sayı yapma amacıyla karşı takımın sahasına doğru ilerleme.
akraba	a. Kan veya evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler, hısım	Ailenin temelini evliliğe bağlayan bir tanım yapılmış	Kan yoluyla birbirine bağlı olan kimseler, hısım.
aktör	a. Sinema ve tiyatrodaki erkek oyuncu	3- Tiyatro ya da sinemada oyuncu olmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken meslek cinsiyete göre adlandırılmış	aktör ve aktris tanımının sözlükte yer almasına gerek yok. Yer alacaksa da batı kökenli olarak meslek isminin cinsiyetlendirildiği açıklanmalıdır.
aktris	a. Sinema ve tiyatrodaki kadın oyuncu	3- Tiyatro ya da sinemada oyuncu olmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken meslek cinsiyete göre adlandırılmış	aktör ve aktris tanımının sözlükte yer almasına gerek yok. Yer alacaksa da batı kökenli olarak meslek isminin cinsiyetlendirildiği açıklanmalıdır.
almak, -ır	(-i) 6. Erkek, kadınla evlenmek	1- Özne-nesne ikiliği üzerinden erkeğin kadın üstüne sıralanması ve kadının nesne olarak değersizleştirilmesi var	Bu tanımın sözlükte yer almasına gerek yok.
amca	a. 1. Babanın erkek kardeşi. 2. ünl. Yaşlı erkeklere saygı için kullanılan bir seslenme sözü.	1- Dayı kelimesi ile kıyaslandığında kadın-erkek ilişkileri üzerinden babasoylu olanın daha değerli olması sözkonusudur.	1. Babanın erkek kardeşi. 2. ünl. Yaşlı erkeklere saygı için kullanılan bir seslenme sözü.

ana	a. 1. Anne. 2. Yavrusu olan dişi hayvan. 3. <i>ünl.</i> Yaşlı kadınlara saygılı bir seslenme sözü. 4. <i>mec. Sf.</i> Temel, asıl, esas.	1- Kelimenin ikinci anlamının hayvanla ilişkilendirilmesi ve erkek olan hayvan için böyle bir tanımın olamaması dişi olanın yine özne-nesne ayrımında nesne olanla ilişkilendirilmesini göstermektedir. 2- Yine kelimenin 3. anlamına baktığımızda kadın olanın yaşlanınca, üreme yeteneğini ve dişiliğini yitirince saygıyı hak ettiği kanaatinin pekiştirildiği düşünülmektedir.	1. Anne. 2. Yavrusu olan dişi. 3. <i>ünl.</i> Kadınlara saygılı bir seslenme sözü. 4. <i>mec. Sf.</i> Temel, asıl, esas. 5. Kişinin soyunda yaşamış olan kadınlar.
anaokulu	a. Öğrenim çağına henüz gelmemiş iki ile altı yaş arasındaki çocukları okul düzenine hazırlayan eğitim kurumu.	1- Özel alanı kadına, kamusal alanı erkeğe ait gören düşüncenin çocuğun bakımının ev dışında da olsa anaya/anneye ait olduğunu fikrinde ısrarcı olması söz konusu	Buradaki tanımın revize edilmesi yerine belki de bu eğitim kurumunun isminin çocuk yuvası ya da ön okul gibi bir kelime olarak değişmesi gerekir.
anasınıfı	a. Genellikle beş yaşını bitirmiş çocukları ilköğretime hazırlayan sınıf.	1- Özel alanı kadına, kamusal alanı erkeğe ait gören düşüncenin çocuğun bakımının ev dışında da olsa anaya/anneye ait olduğunu fikrinde ısrarcı olması söz konusu	Buradaki tanımın revize edilmesi yerine belki de bu eğitim kurumunun isminin çocuk yuvası ya da ön okul gibi bir kelime olarak değişmesi gerekir.
asker	a. 1. Erden generale kadar orduda görevli bulunan herkes. 2. Askerlik görevi	1- Kadın bedeni ile bütünleşen vatan toprağını koruma görevinin erkeğe verilmesine bağlı olarak bu görevin er /erkek olana verilmiş olması söz konusudur.	burada yeni bir tanım getirilmesi pratiğe aykırı olmakla beraber, hegemonik bir erkek olmak için askerlik olgusunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla burada çözüm alternatif bir tanım vermek olmayacaktır.
aslan	a. 1. Erkekleri yeleli, yırtıcı, koyu sarı renkli güçlü bir memeli türü, arslan. 2. <i>mec.</i> Gürbüz, cesur ve yiğit adam.	2- kelimenin 1. anlamı sadece söz konusu memelinin sadece erkeği üzerinden yapıldığı görünmekte, dişi olan türün tanımı yer almamaktadır. 2. olan ve mecaz anlamda gürbüz, cesur ve yiğit olanın adam	1. Erkekleri yeleli iken, dişilerinde yele olmayan, yırtıcı, koyu sarı renkli güçlü bir memeli türü, arslan. 2. <i>mec.</i> Gürbüz, cesur ve yiğit insan.

		olanla/erkek olanla ilişkilendirilmesi ve kadının yine görünmez olması söz konusudur.	
ata	a. Kişinin geçmişte yaşamış olan soy büyükleri, cet.	2- Kelimenin anlamı geçmişte yaşayan büyüklerinin sadece erkek olduğuna işaret ediyor gibi. Geçmişte yaşayan kadın soyumuzu ifade eden bir tanımın olmaması, kadın erkek ilişkilerinde soyun erkeğe dayandırılmasından kaynaklanmaktadır.	Kişinin soyunda yer alan erkekler, cet.
atasözü	a. Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz.	Öğüt verecek nitelikte olan, pozitivizme ve ampirik bilgiye dayandırılan sözün erkek aklına ait olan geçmişle ilişkilendirilmesi söz konusudur.	Kelimenin kendisinin cinsiyetten arındırılıp Büyük sözü ya da Soysözü olarak değiştirilmesi ve anlamının da geçmişteki büyüklerimizin tecrübelerine dayanan, halka mal olmuş öğüt verici söz olarak revize edilmesi gerekir.
aybaşı	a. Âdet	3- Âdet, her zaman ayda bir olmaz. Kadın bedenine ilişkin bir süreç keyfi bir şekilde sınırlandırılmıştır. Bu tanım ile normal-anormal durumu yaratılarak adetın periyoduna ilişkin normali öğretilmiş olur.	1. Genç kadınların adet dönemlerinin yaklaşık olarak ayda bir gibi bir süreye denk gelmesinden dolayı, halk arasında âdete verilen ad 2- Adet
baba	3. <i>mec.</i> Koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse 5. <i>mec.</i> Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli ve gizli işler yapan çetenin başı	1- Kelimenin mecaz olan 3. anlamında güçlü olanı, koruyucu olanı erkeğe atfeden bir açıklama olarak duruyor. Yine mecaz olan 5. anlamında kötü de olsa gücü elinde bulunduran kişinin erkek olanla bir tutma var.	3. ve 5. kelime anlamlarının sözlükten çıkarılması gerekir.
babacan	<i>sf.</i> Cana yakın, olgun, hoşgörülü, iyi kalpli, güvenilir	2- Doğrudan erkek olanla ilişkili bu anlam açıklaması kadın olanı görünmez	bu kelime sözlükten çıkarılabilir.

	(erkek)	kılmaktadır.	
babayiğit, -di	a. Güçlü kuvvetli, korkusuz kimse.	2- Yiğit kelimesinin anlamına da bakınca, güçlü ve kuvvetli olanın sadece erkeklerle ilişkilendirilmesi söz konusudur.	bu kelime sözlükten çıkarılabilir.
bacı	a. 1. Kız kardeş. 2. Bir evde uzun zaman çalışmış yaşlı kadınlara verilen adı. 3. <i>ünl.</i> Kadınlara söylenen bir seslenme sözü.	2- 1. anlamda, cinsiyet olarak kadının yerine kız ifadesinin kullanılması ve 2. anlamda kadın ifadesinin, dişi olarak doğurma şansının azalması ile yani eril zihniyetli dişiliğin yitirilmesi ile, yaşlanınca kullanılması söz konusudur. 2. anlamın sözlükten çıkarılması daha uygun görülmektedir.	1. Kadın kardeş. 2. <i>ünl.</i> Kadınlara söylenen bir seslenme sözü.
baldız	a. Erkeğe göre eşinin kız kardeşi	2- Cinsiyet olarak kadının yerine kız ifadesinin kullanılması var.	Erkeğe göre eşinin kadın kardeşi
balerin	a. Bale yapan bayan sanatçı.	2- kadının yerine cinsiyet olarak bayanın kullanılması söz konusudur. 3- Bale yapmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken sanat cinsiyete göre adlandırılmış. Kelimenin İngilizce kullanımına baktığımızda hem baleyi hem de bale yapan erkeği belirtmek için "ballet" kelimesi kullanılıyorken, kadın için "ballerina" kelimesi kullanılmaktadır. Kelimenin Türkçe kullanımında da, İngilizcede olduğu haliyle, kadın olan balerin, erkek olan balet kelimesinden türemiş olarak görünüyor.	"Bale yapan kadın sanatçı" diye açıklanabilir ya da balerin ve baletin yerine, bale sanatçısını ifade edecek cinsiyetsiz bir kelime kullanılabilir.
balet	a. Bale yapan erkek sanatçı.	3- Bale yapmak için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yokken sanat cinsiyete göre adlandırılmış.	Balerin ve baletin yerine, bale sanatçısını ifade edecek cinsiyetsiz bir kelime kullanılabilir.

başlık, -ğı	a. 4. Bazı bölgelerde, damadın evlenirken kızın ailesine ödemesi görenek olan para veya mal.	1- Özne-nesne ikiliği üzerinden erkeğin kadın üstüne sıralanması ve kadının nesne olarak mübadele edilmesi söz konusu	Bu tanımın sözlükte yer almasına gerek yok.
biyan	a. 1. Biyanların ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü. 2. Kadın	3- Biyan sadece isimden önce kullanılan bir sıfat iken bu kelimenin kadın cinsiyetine denkmiş gibi sunulması gerçeği çarpıtmaktadır.	1. Biyanların ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü.
bekâret	a. Cinsel ilişkide bulunmamış biyanın durumu, kızlık.	2- ve 3- Türkçede, cinsel ilişki yaşamış olup olmamasına göre dişi olma durumlarını kız ve kadın olarak ayırmak bir yana cinsel ilişki yaşayan dişi de biyan olarak görünmezden gelinmiştir. Ayrıca erkeğin cinsel ilişki yaşamış olması durumunun onun erilliğini etkileyip etkilemediğine hiç değinmemek için olsa gerek araştırmanın konusu bu sözlükte, "bakir" ve onun türevi olan "bakire" kelimeleri yer almamaktadır.	1. Cinsel ilişkide bulunmamış kimsenin durumu. 2. Masumluk, temizlik, saflık
besleme	a. 2. Evlatlık olarak alınarak ev işlerinde çalıştırılan kız.	1- sözlüğün genel bir analizi yapıldığında evlat edinilmiş erkek çocuğa dair bir sözcük veya açıklama bulunmamaktadır. 3- Kadın cinsiyetinin yaş, bekâret ve medeni durumlara göre sınıflandırılması sözkonusudur.	2. Evlatlık olarak alınarak ev işlerinde çalıştırılan yaşça küçük olan kadın.
bey	a. 3. eskiden Bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı.	1- Özel -kamusal alan ikiliğinde kamusal alan olan devlet yönetimini erkek olana bahşetme söz konusu.	Burada geçmiş dönem yönetim şekillerinde devlet yönetiminin erkeklerde olması gerçeğine uygun bir kelime anlamı sunumu vardır. Dolayısıyla geçmişe yönelik bir durumun düzeltilmesi söz konusu. olmayacağından

			sadece cinsiyetçiliğin göz önüne sunulması adına bu kelime anlamlarına bu çalışmada yer verilmiş olup çözüm önerisi sunulamamaktadır.
beyin göçü	a. İleri düzeydeki meslek ve bilim adamları ile uzmanların bir başka gelişmiş ülkede yerleşip çalışmak amacı ile kendi ülkelerinden ayrılması	2- Adam kelimesinin sözlükte yer alan ve "Erkek kişi, kadın karşıtı" olarak sunulan 2. anlamı da göz önünde bulundurulursa ileri düzeyde bilim yapana bilim kadınlarını görmezden gelme söz konusudur.	İleri düzeydeki meslek ve bilim insanları ile uzmanların bir başka gelişmiş ülkede yerleşip çalışmak amacı ile kendi ülkelerinden ayrılması
beylik	3. sf. Devletle ilgili, devlete özgü olan, devlet malı olan.	1- Özel -kamusal alan ikiliğinde kamusal alan olan devlet yönetimini erkek olana bahşetme söz konusu.	3. sf. Eskiden, devletle ilgili, devlete özgü olan, devlet malı olan.
bıyık, -ğı	a. Erkeklerde üst dudakla burun arasındaki bölgede çıkan kıllar.	2- Kadınlarda da bıyığın olduğu gerçeği görmezden gelinmiş olup kadın bedeninin tanımı sınırlandırılmıştır.	İnsanda, üst dudakta çıkan kıllar.
bluz	a. Vücudun üst bölümüne giyilen, genellikle ince kumaştan yapılan veya iplikten örülen kadın giysisi.	3- Sözlüğün genel bir analizinde karşılaştığı üzere, kadın bedeninin, özellikle giysilerle, tanımlanıp sınırlandırılması ve dişiliğin aşkınlanması söz konusudur. Ayrıca Fransızca kökenli olan kelimenin etimolojik olarak "bol amele gömleği"nden türediği bilinmektedir.	Bu kelimenin sözlükte yer almasına gerek yok.
boy (II)	a. Ortak bir atadan türediklerine, birbirleriyle kan akrabalığı bulunduğu inanılan geleneksel topluluk, kabile.	2- ata soylu olan bu kelime ve açıklaması nesep tayininde erkeğin özne olmasını sağlamakta ve kadının kan bağı içinde görünmez olmasına sebep olmaktadır.	Eskiden ortak bir atadan türediklerine, birbirleriyle kan akrabalığı bulunduğu inanılan geleneksel topluluk, kabile.
cadaloz	sf. Çok konuşan, huysuz ve şirret (kadın)	1- Türkçe kökenli cadı kelimesinden türeyen u kelime ile iyi-kötü ikiliği üzerinden kötücül bir kadının tanımlaması	

		yapılmaktadır. Sözlüğün genel bir taraması yapıldığında çok konuşan ya da huysuz bir erkeği ifade eden herhangi bir kelime bulunmamaktadır.	
cadı	a. 1. Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak. 2. <i>mec.</i> Huysuz, çirkin, ihtiyar kadın.	1- İyi-kötü ikiliği üzerinden kötücül bir kadının tanımlaması yapılmaktadır. 3- Diğer Türkçe sözlüklere bakıldığında "genellikle ihtiyar, büyü yapan kadın" tanımı da yer almaktadır. Ancak sözlüğün genel bir taraması yapıldığında büyü yapan erkeği tanımlayan "büyücü" kelimesi sözlükte yer almamaktadır. Bununla beraber, çeşitli kaynaklarda özellikle ortaçağ Avrupa'sında, kadınların ustalaştığı ve erkeklerin egemen olamadığı şifacıların cadı olarak suçlandığı, toplumdan dışlandığı hatta ölüme varacak derecede cezalandırıldığı bilinmektedir. Burada tanıklık edilen, erkek aklının egemen olmadığı durumların kötücül olarak suçlanması ve bu sözlükte de yer aldığı üzere bu kelime ve verilen anlamıyla kötü bir kadının nasıl olduğuna dair bir tanımlama yapılmaktadır.	1. Türk gölge oyununda, geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak. 2. Çeşitli otlar ve sözlerle şifa dağıtan kadın. 2. <i>mec.</i> Huysuz, çirkin, ihtiyar kadın.
cet,-ddi	a. Dede, ata	2- ata soylu olan bu kelime ve açıklaması nesep tayininde erkeğin özne olmasını sağlamakta ve kadının kan bağı içinde görünmez olmasına sebep olmaktadır.	Kişinin geçmişinde yaşayan soy büyükleri

cüda	<i>sf.</i> Yurt, baba ocağı gibi çok sevilen yerlerden ayrılmış, uzak kalmış.	1- Özel ve kamusal alan ayrımı ile kadını özel alana hapsedip bu özel alanın sahipliğini de erkeğe veren zihniyetin türemesi olan bir tanımlama söz konusudur. Oysa Farsçadan gelen bu kelime köken olarak "uzak, ırak" anlamında olup bir cinsiyet ifade etmemektedir.	Yurt ve vatan gibi çok sevilen yerlerden ayrılmış, uzak kalmış
dadı	a. Çocuk bakımı ile görevli kadın.	1- İşbölümünün kadın ve erkek işi ikiliği üzerinden tanımlanması söz konusudur.	Çocuk bakma işi ile görevli kimse
dayı	a. 1. Annenin erkek kardeşi. 2. <i>ünl.</i> Yaşlı erkeklere söylenen bir seslenme sözü. 3. <i>mec.</i> Bir kimsenin kayıracısı olan, sözü geçer kimse. 4. argo Kabadayı	1- Amca kelimesi ile kıyaslandığında kadın-erkek ilişkileri üzerinden ana soylu olanın değersizleştirilmesi var.	1. Annenin erkek kardeşi. 2. <i>ünl.</i> Yaşlı erkeklere saygı için söylenen bir seslenme sözü. 3. <i>mec.</i> Bir kimsenin kayıracısı olan, sözü geçer kimse. 4. argo Kabadayı
diplomat	a. Dış politika ile uğraşan ve ülkesini temsil etmekle görevlendirilen meslek adamı.	Adam kelimesinin anlamı erkek, kadın karşıtı olarak tanımlandığından bu tanım da kadın diplomatları görmezden gelmektedir.	Dış politika ile uğraşan ve ülkesini temsil etmekle görevlendirilen kişi.
ebe	a. Doğum işini yaptıran kadın.	1- İşgücünü erkek ve kadına göre sınıflandırma söz konusudur. Artık erkekler de ebelik yapmaktadır.	a. Doğum işini yaptıran kişi.
elti	Kardeş eşlerinden her birinin ötekine göre adı.	2- Kardeş tanımı burada sadece erkeğe aitmiş gibi sunulmuştur. Oysa sözlükte "enişte: a. Bir kimsenin kız kardeşinin veya kocasının kadın hısımlarından birinin kocası" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar kardeş olanın erkek olduğu, kadının ise türev olduğu anlayışını destekler niteliktedir.	Erkek kardeş eşlerinden her birinin ötekine göre adı.

gelin	a. 1. Evlenmek için hazırlanmış, süslemiş kız veya yeni evlenmiş kadın. 2. Aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın.	3- Kelimenin birinci anlamında, kadın cinsiyetinin, evlilik öncesi ve sonrası durumları için kız-kadın ayrımı söz konusudur. Ayrıca kızın süslenmiş olma durumuna vurgu yapılması kadınlığın aşkınlığının bir göstergesidir.	1. Evlenmek için hazırlanmış olan veya yeni evlenmiş kadın. 2. Aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın.
gelinlik, -ği	1. Gelin olma durumu. 2. Gelin giysisi. 3. <i>sf.</i> Gelin olma çağına gelmiş (kız)	1- Kelimenin üçüncü anlamına sebep olan anlayış, özne-nesne ikiliği üzerinden kadınların değişim nesnesi olması anlayışına denk düşmektedir. Sözlükte yer alan "damatlık" kelimesinin sadece damat olma durumu ve damat giysisi olarak açıklanması özne olanın erkek, kadın olanın nesne olduğu anlayışı destekler niteliktedir. 3- Ayrıca yine gelinlik kelimesinin üçüncü anlamında kadın cinsiyetinin medeni durum ve bekâretle ilişkilendirilmesinden kaynaklanan "kız" kavramı kullanılmaktadır.	1. Gelin olma durumu. 2. Gelin giysisi.
görücü	a. Evlenmek isteyen erkek için kız görmeye giden kimse, dünür.	1- Özne-nesne ikiliği üzerinden kadının değişim aracı olan bir nesne olarak değersizleştirilmesi var	<i>Eskiden</i> evlenmek isteyen erkek için kız görmeye giden kimse, dünür.
halayık, -ğı	a. Kadın köle, cariye.	3- Arapça kökenli olan bu kelime eskiden evlerde hizmetçi olarak çalışanları ya da kadın köleleri tanımlamak için kullanılan bir kelimedir.	<i>Eskiden</i> kadın köle, cariye.

hanım	a. 1. Kız veya kadınlara verilen unvan, bayan. 2. Kadın, eş. 3. <i>sf.</i> Kadınlığın bütün iyi niteliklerini taşıyan.	3- Kelimenin 1. anlamında, Kadın cinsiyetini bekârete ve yaşa göre sınıflandırma var. 1- Ayrıca dişil olan hanım kelimenin 3. anlamını, eril olan bey kelimesinin anlamı ile karşılaştırınca "erkekliğin bütün iyi niteliklerini taşıma" ile ilgili bir ifade yer almamaktadır. Yani kadın olma hali de hep iyi olma zorunluluğunu barındırmak zorundaymış gibi bir bilinç oluşturmaktadır. Burada yer alan bilinç ile haberlerde hırsızın cinsiyetin vurgulanması ile (kadın hırsız) aynı bilincin ürünüdür.	1. Kadınlara verilen unvan, bayan. 2. Kadın, eş.
hatun	a. Kadın, hanım.	2- kelimenin "Eskiden Türk hükümdarlarının eşlerine verilen san" anlamı sözlükte yer almamaktadır.	1. Kadın, hanım. 2. Eskiden Türk hükümdarlarının eşlerine verilen san.
hizmetçi	a. 1. Hizmet gören kimse. 2. Belli bir ücretle ev işlerini yapmak için tutulan kadın.	1- Sözlükte yer alan "Hizmetkâr: Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak." kelimesinin anlamı ile kıyaslandığında özel-kamusal alan ayrımında özel alan olan ev işinin kadına atfedilmesi söz konusudur.	1. Hizmet gören kimse. 2. Belli bir ücretle ev işlerini yapmak için tutulan kişi.
Hizmetkar	a. Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak	3- Ücretle görülen işi yapan kişiyi tanımlama için bir cinsiyet ayrımına gerek görülmemektedir.	Sözlükteki hizmetçi kelimesi cinsiyetten arındırılmalı, hizmetkâr kelimesine de ya yer verilmemeli ya da eskiden kullanılan bir kelime olduğuna vurgu yapılmalıdır.

hostes	a. Taşıtlarda, özellikle uçaklarda yolcuları ağırlayan bayan.	3- Taşıtlarda, özellikle uçaklarda yapılan işin işi yapan kişinin cinsiyeti ile alakası yoktur. Bu nedenle bu işi yapan kişiyi tanımlama için bir cinsiyet ayırımına gerek yoktur. 1- Hâlihazırda işi yapanın cinsiyetini belirtmek için "host ve hostes" kelimeleri kullanılmasına rağmen sözlükte bu işi yapan erkek olan "host" kelimesine yer verilmemiş olması da dikkat çekicidir.	host a. Taşıtlarda, özellikle uçaklarda yolcuları ağırlayan görevli
insan	a. İki eli, iki ayağı olan, akıl, düşünme yeteneği bulunan, en gelişmiş canlı, adam.	2- Adam kelimesinin sözlükte yer alan ve "Erkek kişi, kadın karşıtı" olarak sunulan 2. anlamı da göz önünde bulundurulursa kadın cinsiyetinin insan olarak görünmezden gelindiği söylenebilir.	İki eli, iki ayağı olan, akıl, düşünme yeteneği bulunan, en gelişmiş canlı, kişi.
kahpe	a. 1. Ahlaksız kadın. 2. Dönek	1- Kelimenin 1. anlamı cinsiyetçi bir küfür olup, iyi-kötü ikiliği üzerinden kötücül olanı kadına atfeder niteliktedir. Bununla beraber sözlükte erkeği niteleyen bir kaba kelime yer almaması dikkat çekicidir. Bu da kadın tanımının eril dilde sınıflandırılması ve sınırlandırılmasına bir örnektir. Ayrıca TDK-Büyük Türkçe Sözlükte kelimenin kaba dilde bir söylem olduğu vurgulanmışken bu sözlükte 1. anlam ad olarak (a.) nitelendirilmiştir.	Bu kelimenin ilköğretim çocuklarının kullandığı bir sözlükte yer almasına gerek yoktur. Kullanılacaksa bile "1. Dönek" olarak sunulabilir.
kazak, -ğı (II)	sf. Karısına söz geçirebilen, dediğini yaptırabilen, kılıbık karşıtı.	1- Kadın erkek karşıtlığı üzerinden iktidarı erkeğe veren ataerkil düşüncenin yansıması söz konusudur.	Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına kadın-erkek ilişkilerinde iktidarı erkeğe veren bu kelimenin sözlükte yer almasına gerek yok.
kız	a. 2. Evlenmemiş dişi insan	3- Kadın cinsiyetini medeni duruma ve beraberinde bekârete göre	Kelimenin ikinci anlamının sözlükten çıkarılması daha uygun

		sınıflandırma söz konusudur.	görülmektedir. (yaşa göre sınıflandırma da olmasa daha mı iyi ?)
kızlık, -ğı	a. 1. Kız olma durumu, bekaret. 2. Bir kadının evlenmeden önceki yaşantısıyla ilgili, o döneme özgü.	3- Kadın cinsiyetini medeni duruma ve beraberinde bekârete göre sınıflandırma söz konusudur.	Çocuğun dişi olma durumu. (yaşa göre sınıflandırma da olmasa daha mı iyi ?)
kocakarı	a. Yaşlı kadın.	3- Kadın cinsiyetini yaşa göre sınıflandırma söz konusudur.	Eskiden, yaşlı kadın.(yaşa göre sınıflandırma da olmasa daha mı iyi ?)
kostüm	a. 1. Ceket, pantolon ve bazen de yelekten oluşan erkek takım giysisi.	2- Fransızca kökenli olan bu kelime esas olarak bir topluluğa özgü giyim tarzı veya resmi giysi anlamına gelmektedir. Kelimenin diğer anlamlarından biri de sokakta giyilen kadın giysisiyken sözlükte bu anlama hiç yer verilmemiş olup kadına dair gerçeklikler görünmezden gelinmiştir.	1. Bir topluluğa özgü giyim tarzı, resmi giysi.
kozmonot	a. Uzay adamı, astronot.	2- Kadını görmezden gelme söz konusudur.	Uzay insanı, astronot.
kral	a. 1. Bütün devlet başkanlığı yetkilerini kalıtım veya soylularca seçilme yoluyla elinde bulunduran kimse.	2- Bir ülke yönetmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmak önemli değilken ataerkil sistemde ülke yönetme hakkı erkeğe verildiğinden, kraliyetle yönetilen ülkelerde bu anlamda cinsiyet ayrımı söz konusudur.	1. Krallıkla yönetilen ülkelerde, ülkeyi yöneten erkeğe verilen ad. .
kraliçe	a. 1. Kral karısı veya krallığı yöneten kadın, ece.	2- Bir ülke yönetmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmak önemli değilken ataerkil sistemde ülke yönetme hakkı erkeğe verildiğinden, kraliyetle yönetilen ülkelerde bu anlamda cinsiyet ayrımı söz konusudur.	1- Krallıkla yönetilen ülkelerde, kralın karısına verilen ad.
kürtaj	a. Döl yatağının içini kazıyıp cenini alma işi.	3- Kürtaj vücuttan hasta veya zararlı bir dokunun alınması anlamına da geliyorken, sözlükte kelimenin sadece kadın bedenine yönelik	1- Vücuttan hasta, zararlı dokunun kazınarak alınması. 2. Döl yatağının içini kazıyıp cenini alma işi.

		tanımlamasına yer verilmektedir.	
manto	a. Kadın paltosu	3- Fransızca kalın kumaştan yapılmış olan üst giysisi anlamına gelen bu kelime, giysinin kullanım amacı değişmemiş olmasına rağmen kadın için palto, erkek için manto olarak sınıflandırılmıştır.	
masöz	a. Bayan masajcı	3- Bayan sadece isimden önce kullanılan bir sıfat iken bu kelimenin kadın cinsiyetine denkmiş gibi sunulması gerçeği çarpıtmaktadır.	Kadın masajcı.
melik	a. Padişah, hükümdar, hakan.	2- Bir ülke yönetmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmak önemli değilken ataerkil sistemde ülke yönetme hakkı erkeğe verildiğinden, bu anlamda cinsiyet ayrımı söz konusudur.	Eskiden, padişah, hükümdar, hakan.
melike	a. 1. Kadın hükümdar. 2. Padişah karısı	2- Bir ülke yönetmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmak önemli değilken ataerkil sistemde ülke yönetme hakkı erkeğe verildiğinden, bu anlamda cinsiyet ayrımı söz konusudur.	1. Eskiden, kadın hükümdar. 2. Eskiden padişah karısı
menopoz	a. Kadınlarda gebe kalma ve doğurma yeteneğinin sona ermesi.	3- Menopoz kadınlarda ovülasyonun ve âdetin sonlanması iken günümüzde kadınların menopoz da bile hamile kalması mümkündür. Ayrıca sözlükte erkeğin üreme yeteneğinin sona ermesine ilişkin bir kelime bulunmaması üreme odaklı olarak kadın bedenine hükmetmeye çalışan ataerkil anlayışın tezahürü olarak ele alınabilir.	Genelde kadınların ilerleyen yaşlarda ovülasyonlarının ve adetlerinin kesilmesi.

merhum	a. Ölmüş Müslüman erkek, rahmetli.	3- Arapça kökenli olan bu kelime erkek cinsiyetini belirtmekle beraber, ölmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yoktur.	Ölen kişiyi tanımlama için rahmetli kelimesi tek başına yeterlidir. Merhum kelimesini sözlükte yer almasına gerek yoktur.
merhume.	a. Ölmüş Müslüman kadın, rahmetli.	3- Arapça kökenli olan bu kelime kadın cinsiyetini belirtmekle beraber, ölmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmanın önemi yoktur.	Ölen kişiyi tanımlama için rahmetli kelimesi tek başına yeterlidir. Merhume kelimesini sözlükte yer almasına gerek yoktur.
mert	sf. 1. Yiğit. 2. Sözünün eri, güvenilir (kimse)	2- Kelimenin ikinci anlamında kullanılan "er" erkeği işaret edip kadını görmezden gelmektedir.	1. Yiğit. 2. Sözünde duran, güvenilir kimse.
mertçe	zf. Erkekçe, yiğitçe	Kadını görmezden gelme vardır	Mert gibi davranarak, yiğitçe.
müdire	a. Bayan müdür	2- Bir yeri yönetmek için herhangi bir cinsiyete sahip olmak önemli değilken ataerkil sistemde yönetme hakkı erkeğe verildiğinden, yöneticinin erkek olmadığı haller özellikle vurgulanmaktadır.	Eskiden, bir yeri yöneten kadın.
mürebbiye	a. Bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın.	3- Arapça kökenli eğitmen anlamına gelen mürebbi kelimesinin, kadın için kullanılan biçimi Türkçeye özgüdür. Etimolojik köken olarak eril-dişil ayrımı olmamasına rağmen kelimenin dişilleştirilmesi, kadını özel alana hapseden ve bu alanda çocuk bakım işini ve eğitimini kadına aitmiş bir görevmiş gibi kavrayan anlayışın ürünüdür.	Eskiden, bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın.
prenses	a. Hükümdar ailesinden olan kadın veya kızlara verilen unvan.	3- Kadın cinsiyetini medeni durum veya bekârete göre sınıflama söz konusudur.	Hükümdarın karısı dışındaki, ailesinden olan diğer kadınlara verilen unvan.
rahibe	a. Kadın rahip.	1- Kadın olanı erkeğin türevi gibi gösterme söz konusudur.	Genellikle Hristiyanlarda manastırda yaşayan, din işleriyle uğraşan kadın.
rimel	a. Kadınların kirpiklerini kıvrırmak ve daha uzun göstermek için fırça ile	3- Süslenme işinin kadına ait görülmesi kadınlığın aşkınlanmasıdır. Hâlbuki kelimenin anlamı kirpik boyası olup doğrudan	Kirpik boyası.

	sürdükleri yağlı sürme, maskara.	kadın cinsiyetiyle alakası yoktur.	
rüküş	<i>sf.</i> Gülünç bir biçimde giyinip süslenen (kadın).	1- Kadın bedeni ve erkek bedeninin özellikle kadın giyimi üzerinden farklılaştırılması anlayışından türeyen bir tanımlama söz konusudur.	Gülünç bir biçimde giyinip süslenen.
sahibe	a. Herhangi bir şey üzerinde mülkiyeti olan kadın.	3- Bir şey üzerinde mülkiyete sahip olmak için herhangi bir cinsiyete ait olmanın önemi yoktur. Ancak bu kelimenin varlığı, sermayenin ve mülkiyetin sahipliğini erkeğe ait gören erkek egemen düşüncenin, kadının bir şeye sahip olması durumunu sapma ya da erkeklik durumunun türevi olarak görmesi durumunun yansımasıdır.	Eskiden, herhangi bir şey üzerinde mülküyeti olan kadın.
sakal	a. 1. Yetişkin erkeklerde yanak ve çenede çıkan kılların tümü.	2- Çeşitli sebeplerden dolayı yanak ve çenesinde kılları olabilecek kadınları görmezden gelme ve ötekileştirme, tuhaflaştırma söz konusudur.	1. Genellikle yetişkin erkeklerde yanak ve çenede çıkan kılların tümü.
yiğit, -di	<i>sf.</i> 1. Güçlü ve yürekli, kahraman, alp. 2. a. Delikanlı, genç erkek. 3. <i>mec.</i> Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen (kimse)	2- Kelimenin anlamlarının genelinde cesur ve güçlü olmak durumları erkek olana aitmiş gibi gösterilmektedir.	1. Güçlü ve yürekli kişi, kahraman, alp. 2. <i>mec.</i> Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen (kimse)
soy	a. 1. Bir atadan gelen kimseler topluluğu, sülale, nesep	1- Ata soylu bir tanım söz konusudur.	1. Aynı kanbağından gelen kimseler topluluğu, sülale
soy ağacı	a. Bir kişinin veya bir ailenin en uzak atasından başlayarak bütün kollarını belirten çizelge, şecere	1- Ata soylu bir tanım söz konusudur.	Bir kişinin veya bir ailenin en uzak soy büyüklerinden başlayarak bütün kollarını belirten çizelge, şecere

Şaman	öz. A.Gelecekten haber verme, büyü yapma gibi görevleri olan, ruhlarla ilişki kurarak hastalıkları iyileştirdiğine inanılan din adamı.	2- Kadın olanı görmezden gelme vardır.	Gelecekten haber verme, büyü yapma gibi görevleri olan, ruhlarla ilişki kurarak hastalıkları iyileştirdiğine inanılan din insanı.
takı	a. 2. Kadınların ziynet eşyası	3- Ziynet sadece kadına ait değildir, bu tanım kadınlığın aşkınlanması gerektiği anlayışına dayanmaktadır.	2. Ziynet eşyası
toka (I)	a. 2. Kadınların saçlarını tutturmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç.	3- Kadın bedeninin sınırlandırılması ve aşkınlanma söz konusudur.	2- Saçı tutturmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç
uşak, -ğı	a. 1. Erkek hizmetçi	1- Kelimenin birinci anlamı sanki hizmet görevi kadına aitmiş, erkeğin böyle bir yapması sonradan olagelmiş gibi tanımlanmıştır.	Ücretle iş gören erkek.
varmak, -ır	(-e) 3. Kadın, evlenmek	1- Evlilik yoluyla, kadının kendi ailesinden ayrılıp, erkeğin ailesine dâhil olması, bir değişim nesnesi olması anlayışın yansıması olan bir tanımdır.	3- Eskiden kadınların evlenmesi için kullanılan tabir.
vermek, -ir	(-i, -e) 3. Kızı, kadını biriyle evlendirmek.	1- ve 3- Hem kadının cinsiyetini bekârete göre kız ya da kadın olarak sınıflandırma söz konusudur hem de kadının aileler arasında değişim nesnesi olarak kullanılması söz konusudur.	3- Eskiden kadınların evlendirilmesi için kullanılan tabir.
yenge	a. 1. Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı.	2- kardeş kelimesinin birinci anlamı sadece erkeği işaret etmektedir.	1. Bir kimsenin erkek kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı.

EK-2 Orijinallik Raporu

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU								
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA								
Tarih: 16/10/2018								
Tez Başlığı: Türk Dil Kurumu'nun İlköğretim Okulları İçin Yayınladığı Türkçe Sözlüğünün Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 111 sayfalık kısmına ilişkin, 16/10/2018 tarihinde çalışmam/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir. Uygulanan filtrelemeler: 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 16.10.2018 <table style="width: 100%; margin-top: 10px;"> <tr> <td style="width: 30%;">Adı Soyadı:</td> <td>Şeniz ARSLAN COŞAR</td> </tr> <tr> <td>Öğrenci No:</td> <td>N13225146</td> </tr> <tr> <td>Anabilim Dalı:</td> <td>Sosyoloji</td> </tr> <tr> <td>Programı:</td> <td>Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları</td> </tr> </table>	Adı Soyadı:	Şeniz ARSLAN COŞAR	Öğrenci No:	N13225146	Anabilim Dalı:	Sosyoloji	Programı:	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları
Adı Soyadı:	Şeniz ARSLAN COŞAR							
Öğrenci No:	N13225146							
Anabilim Dalı:	Sosyoloji							
Programı:	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları							
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN								

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY DEPARTMENT**

Date: 16/10/2018

Thesis Title: An Analysis of the Primary School Dictionary Published by The Turkish Language Association in terms of Gender

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 16/10/2018 for the total of 111 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. ☐ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☒ Quotes excluded
4. ☐ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

16.10.2018

Name Surname: Şeniz ARSLAN COŞAR

Student No: N13225146

Department: Sociology

Program: Woman and Gender Studies

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN

EK-3 Etik Komisyon Muafiyet Formu

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 08/10/2018

Tez Başlığı: Türk Dil Kurumu'nun İlköğretim Okulları İçin Yayınladığı Türkçe Sözlüğünün Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

08.10.2018

Adı Soyadı: Şeniz ARSLAN COŞAR
Öğrenci No: N13225146
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Programı: Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN

Telefon: 0-312-2976860

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY DEPARTMENT**

Date: 08/10/2018

Thesis Title: An Analysis of the Primary School Dictionary Published by The Turkish Language Association in terms of Gender

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

08.10.2018

Name Surname: Şeniz ARSLAN COŞAR
Student No: N13225146
Department: Sociology
Program: Woman and Gender Studies
Status: ☒ MA ☐ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN